

מחברות

גליון ר"פ
ויקהל - פקודי -
החודש תשפ"ו

הגליון השבועי מבית עוז והדר - אור לישרים

חדש בהיכל <<<

פנינים ואמרות

פנינים חכמים ואמרות
ונפלאות על פרשת השבוע

ספיר ויהלום תפילה

"ספיר ויהלום תפילה" מתוך שיעוריו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א, בתוספת משלים סיפורי הוד מצדיקי הדורות, הנהגות ופנינים מאירים. 528 עמודים מלאים, זיו ומפיקים נוגה על עבודת התפילה, לחזות בנועם ה' ולבקר בהיכלו.

אילנא דחייא

ספר אילנא דחייא על התורה וליקוטים, אשר השאיר אחריו ברכה כתובה בכ"ק הרה"ק רבי יחיאל לייפער כ"ק אדמו"ר מנדבורנא - מיהאלוויץ זצוק"ל. עם מפתחות ותולדות המחבר.

אוצר מחמדים חלק ח

חקרי דינים, דברי אגדה, פנינים יקרים, בעניינים שונים. נערך וסודר ע"י הרב נתן גוטליב שליט"א.

חולין מנוקד מאורות הדף היומי

מהדורת ש"ס 'עוז והדר' מוגהת ומזוקקת בעימוד נאה ומשובח, הגמרא ופירושי רש"י ותוספות מנוקדים בניקוד מלא ע"י מנוקדים ידועים בעלי שם. עמוד הגמרא מודפס על נייר לבן משובח כאשר לשון הגמרא עצמה מודפסת על גבי צבע קרם ופירושי רש"י ותוס' בצבע לבן, למען הקל על הלומד. מעלה נוספת במהדורה זו היא תוספת משנה יומית בצידי העמוד.

עולם הפוך - הרב מברך את הנדבנים

וַיֵּרָא מֹשֶׁה אֶת כָּל הַמְּלָאכָה וְהָגָה עִשׂוֹ אֹתָהּ כַּאֲשֶׁר צִוָּה ה' כִּן עִשׂוֹ וַיִּבְרַךְ אֹתָם מֹשֶׁה (טו, מג).
הגאון רבי זלמן סורוצקין זצ"ל בספרו 'אזניים לתורה' מספר, פעם הוזמן לנאום בחנוכת הבית של מוסד ציבורי שבבנה בעמל וביצוע של רב גדול, שאסף איש טהור זה נדבות לצורך הבניין. טרם עלותו לשאת את נאומו - עלה על דוכן הנואמים רב זה ומסר דו"ח לנדבים בעם על אשר עשה ופעל בזכות נדבותיהם הנכבדות, ועל כל המאורעות אשר עברו עליו עד לבניית הבית המפואר שלפניהם, בהמשך דבריו שמע את הרב הזה מודה ומברך לנדבים על עזרתם לביצוע הבניין.

ולאחר מכן הוא הזמין את הרב סורוצקין לשאת את דבריו, כותב הגר"ז זצ"ל את אשר נשא לפניו, וז"ל: כאשר הזמינו אותי לנאום על המאורע, אמרתי שעולם הפוך אני רואה כאן, שמשורת הדין היה על הקהל לברך ולהודות לרב שהשקיע כל כך עמל בדבר ציבורי, ושהמציא לנדבים מצווה רבה כזו. אלא שיש בו מדעת משה רבינו שבפרשת פקודי - אחרי שנתן דו"ח על אשר עשה עם הנדבות שניתנו על המשכן, לא המתין ולא קיווה שהמנדבים יברכו אותו על שהמציא להם מצווה רבה כזו, ועל טרחתו הגדולה בבניין המשכן והעמדתו - כפי שהשכל היה מחייב, אלא הוא מצדו בירך את המנדבים ואת עושי המלאכה.

ובזה אפשר לתרץ את קושיית ה'אור החיים' - למה נאמר "ויברך אותם משה", והיה די לומר "ויברך אותם", שהרי כבר נאמר "משה" בתחילת הפסוק? אבל מפני שמשורת הדין היה על בני ישראל לברך ולהודות למשה (כפי דברי המדרש תנחומא בירך אותם "ה' אלוקי אבותיכם יוסף עליכם ככם אלף פעמים"), הדגיש הכתוב שמה היה המברך ולא הם. וכן אנו רואים תמיד שהעני מברך לבעל הבית אף על פי שאמרו (רות רבה ה' ט') "יותר ממה שבעל הבית עושה עם העני - העני עושה עם בעל הבית", שהרי בעולם הפוך אנו חיים...

(אזניים לתורה - בפרשתנו)

מבט פנימי אל נדבת הלב שבזהב ובכסף

אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן וְגו' (לח, כא).
בדרכי משה (יורה דעה סימן רנ"ז) הביא הרמ"א תשובת מהר"י וויל (סימן קע"ג), בדבר פרנס נאמן וגבאי צדקה ששימש עשרים שנה בתפקידו, ואחר זמן זה קראו עליו תגר ותבעוהו הקהל ליתן דין וחשבון על כל מעשיו באותן השנים. ופסק שם שאם מינוהו הקהל

לו חיכינו לבנין ביהמ"ק כמו העני - כבר מזמן נושענו

אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן מִשְׁכַּן הָעֵדוּת (לח, כא). וברש"י ב' פעמים משכן רמזו למקדש שנתמשכן בשני חורבניו על עונותיהם של ישראל.

שאל הגה"ק רבי יוסף חיים זוננפלד רבה של ירושלים, הלא הקדוש ברוך הוא כידוע גם כן מקיים את התורה, ואם כן נשאלת השאלה כביכול, מכאן שהקב"ה לקח מאתנו את ביהמ"ק למשכון עבור עונותינו, הא משכון צריכין להחזיר כל לילה, ואנו כבר מחכים קרוב לאלפים שנה.

ותירץ רואים מזה, שאם היינו מחכים ומצפים לבית המקדש לפחות כמו שהעני מחכה להפך שלו - אז בודאי ה"י הקדוש ברוך הוא כבר בונה בית המקדש.

(דף על הדף, ב"מ קיד:)

מדוע נתן חשבון על המשכן בלבד ולא על בגדי הכהונה

וַיַּעַשׂ אֶת הָאֶפֶד וְהָבַת תְּכֵלֶת וְאַרְגָּמָן וְתוֹלַעַת שָׁנִי וְשֵׁשׁ מִשְׁזֹר (לט, ב).

כבר הרעישו המפרשים להקשות קושיה גדולה, מדוע כתב מקודם החשבון של כל הזהב והכסף, תיכף אחר אמירתו על עשיית המשכן והכלים, הנאמרים בפרשת 'ויקהל', הלא מהראוי היה שהחשבון יתא נכתב אחר גמר עשיית בגדי כהונה גם כן, כי גם בהם היה זהב?

ותירץ, שהרי נאמר בנדבת המשכן (לעיל לו, א) שעושי המלאכה באו ולקחו את כל התרומה מלפני משה, מכאן אנו למדים שהמתנדבים בעם הביאו את תרומתם מקודם אל משה, ועושי המלאכה היו לוקחים אותם לאחר מכן מיד משה. מה שאין כן בבגדי כהונה, נאמר בפירוש (לעיל כה, ה) 'וְהָיָה לְקַחוֹ אֶת הַזָּהָב, וְפִירַשׁ רִשִׁי' - אשר עושי המלאכה היו לוקחים מיד המתנדבים ולא על ידי משה, על כן לא היה צריך משה ליתן חשבון על זה, ועושי המלאכה גם כן לא היו צריכים לתת חשבון, כי צדקה נגבית בשניים ואין כאן חשד. אבל משה שהיה יחיד - היה מהצורך להיות נקי מישראל בלי חשד.

וזוהו "אַלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן... אֲשֶׁר פָּקַד עַל פִּי מֹשֶׁה", היינו כנ"ל שמושה נתן חשבון על המשכן המבואר למעלה, אבל בגדי כהונה הוא דבר בפני עצמו ואינו נכלל כלל בחשבון שלמעלה, ובפרט לדעת תרגום יונתן בן עוזיאל (לעיל כה, ה) שלבגדי כהונה נתנו עושי המלאכה ממון של עצמם.

(אמרי נועם - בפרשתנו)

להזמנות ספרים עד הבית: 1800-22-55-66

חשיפה: → השבוע בגליון: ← **אקטואלי:**

במה תלה מרן הגר"ח קניבסקי את קלוקל הקמח למצות | עמ'ו|

האור החיים הק': הבא ראשון - קודם לגדול שבא אחריו | עמ'ב|

פניני אביר יעקב: עמ'ה|

קיבל על עצמו ללמוד בשבת דף גמרא, מה ילמד? | עמ'ח|

כל נדיב לבו יביאה:

הנדוניה שהקימה את ישיבת "וולפסון": היא הייתה אלמנה צעירה שחסכה פרוטה לפרוטה עבור חתונת בנותיה, עד ששמעה את זעקתו של רבי אלחנן וסרמן על הבחורים הגוועים ברעב. סיפור מצמרר לפרשת יקהל על האישה שנתנה את כל כספה "לפנים משורת הדין", וזכתה לראות "תורה וגדולה" בנכדיה.

לעיתים אנחנו לא מבינים עד היכן יכול להגיע מעשה טוב שלנו לסובבים אותנו. זה יכול להיות מעשה קטן אחד, או רצף של מעשים קטנים, או מעשה אצילי גדול אחד, בכל אופן שאנו עושים מתעלים במצוות שבין אדם לחברו, אין אנו יכולים לשער מה התוצאות הצפויות מכך.

על כך יעיד כאלף עדים סיפוריה של ישיבה מפורסמת ומצליחה בירושלים - ישיבת "נתיבות חכמה", או בשמה השגור בפי כל, "ישיבת וולפסון", על שם ראש הישיבה, רבי דניאל וולפסון שליט"א שזכה להקים אותה. היתה לרב סיעתא דשמיא מעל לדרך הטבע. הגיעו לשם הרבה בחורים, ובחורים מצוינים. הוא גם זכה לתורה וגדולה במקום אחד, בהיותו בן למשפחת וולפסון העשירה.

סיפר המשגיח רבי חזקיהו מיישקובסקי שליט"א, שפעם שאל את ראש הישיבה: "איך זכית לכך? הלא כל כך הרבה אנשים מקימים ישיבה, וקשה להם להשיג תלמידים, ואלו שכבר מגיעים - לא תמיד הם מן המצוינים, וגם אם הוא מצליח לגבש קבוצת בחורים מצוינת - הוא נתקל בקשיים כספיים באחזקת הישיבה. איך זכית להצלחה הגדולה הזו?"

ראש הישיבה פתח וסיפר: סבתו ע"ה התגוררה בלונדון. היה זה בשנים שלפני מלחמת העולם השנייה. בליטא שרר רעב כבד ללחם, וראש ישיבת ברנוביץ' דאז, רבי אלחנן וסרמן הי"ד, הגיע ללונדון להתריס נדיבי עם למען בחורי הישיבה הגוועים ברעב. רבי אלחנן דרש בבית הכנסת ואמר: "רבותי, יש בישיבתי ארבע מאות בחורים רעבים ללחם. לא רעבים למותרות. אין לחם. למען ה', תרחמו עליהם, תעשו משהו!"

הסבתא, שהיתה אלמנה צעירה לימים באותו זמן, ישבה בעזרת נשים בעת הדרשה, ושמעה את הדברים היוצאים מהלב. בסיום הדרשה ניגשה אל הרב ואמרה: "כבוד הרב, יש לי שתי בנות. במשך השנים חסכתי כסף עבור הנדוניה שלהן, שאוכל לחתן אותן בבוא היום. האם עליי לתת את הכסף הזה כעת לבחורי הישיבה הרעבים?"

אמר לה רבי אלחנן: "עניי ביתך קודמין, מבשרך אל תתעלם. יש לך בנות, ואת מחויבת לדאוג להן קודם. אם תתני את הכספים הללו, במה תחנתי אותן?! את פטורה מלתת!". האישה שמעה את הדברים ושבה לביתה. אבל למחרת היא הגיעה לרבי אלחנן עם צרור של כסף: "בבקשה, כבוד הרב, זה עבור הבחורים!"

עצר אותה רבי אלחנן ואמר: "רגע! הרי אמרתי לך שאת פטורה מלתת!"

"נכון", אמרה סבתו, "אני יודעת שאינני חייבת, אך מה אעשה, לא יכולתי לישון כל הלילה. לבחורי ישיבה אין מה לאכול, ולי יש כסף ביד. נכון שאני צריכה את הכסף הזה, אבל לא היום, וכאן יש בחורי ישיבה שצריכים אותו היום. החלטתי שאתן, וה' יעזור!"

השיב לה הרב: "את רוצה לתת את הכסף הזה לפנים משורת הדין? זה משהו אחר". אמר ראש הישיבה, והוסיף: "אני מברך אותך, שבזכות שדאגת לכבוד התורה, והתאמצת למרות שאת פטורה - תזכי שבזרעך יהיו תורה וגדולה במקום אחד."

סיים הרב וולפסון את סיפורו ואמר: "נו! אתה עדיין מתפלא איך זכינו לתורה וגדולה במקום אחד? הסבתא לקחה את הכסף שאין לה, והלכה ועשתה מעשה של מסירות נפש, והקב"ה בתמורה עשה לה ניסים!"

כאשר אדם מנדב ליבו למען השני ולמען ה' יתברך, מבטיחו הקב"ה שיראה ברכה והצלחה.

(גל פניני בית הלוי)

וכל אשר נדבה רוחו:

הוא היה רעב יומיים וחפש פת לחם, אך מצא את עצמו מקרצף וילונות בבית השכן הנוכל... סיפורו המטלטל של היהודי שדפק בדלת הלא נכונה וגילה שהאוכל המתין לו ממילא בדלת הסמוכה - הלקח על המאמץ המיותר שאנו משקיעים לעיתים בעולם הזה, ועל הדלת שבאמת מחלקת את השפע ללא תנאי.

זו היתה הפעם הראשונה בחייו שהוא נאלץ לדפוק על דלתו של אחר כדי לבקש עזרה. חודשים של רעב עשו את שלהם. הוא נקש על הדלת ומיד החזיר את ידו לכיס מעילו. הוא עמד על שטיח "ברוכים-הבאים", מתחבא בתוך עצמו, עיניו מוסתרות מתחת כובע מצחייה, מקשיב בבושה לרעשים שהתעוררו בתוך הבית בתגובה לנקישותיו החלושות. כמעט תקפתו סחרחרות של בזיונות, בושות ורחמים עצמיים, עד שהסיח את דעתו קמעה מן הרגע הבא, ונזכר באנשים הטובים שהובילוהו הנה.

הבוקר הוא התעורר רעב מתמיד. יומיים תמימים לא הכניס מאכל מוצק לפיו. במכולת השכונתית הוא לא היה להציג את עצמו כבר שנה תמימה, ובמר ייאושו הוא פנה לשוטט ברחובות העיר. עיניו העצובות ועצמות לחייו הבלוטות הסגירו את מצוקתו, ויהודי בעל לב רחב קרב אליו ולחש באזנו, כי ברחוב פלוני אלמוני, מספר 7 קומה 2 מתגורר אדם מיוחד במינו, ממש "כלבא שבועי". "אין לך מה להתבייש", הפציר בו ההלך, "הוא כל כך שמח לתת לאחרים, זה בנשמתו, אני יכול אפילו להרהיב עוז ולומר לך שתגרום לו צער רב אם יודע לו שיהודי רעב נמנע לאכול ממאכליו".

הוא לא ידע כיצד, אבל בשעת צהרים הוא מצא עצמו מול ביתו של היהודי מכניס האורחים הנדיב. קומה שנייה, הוא זכר. קיבתו הריקה התכווצה כגוש ברזל והכבידה עליו, בקושי רב הצליח לעלות את המדרגות. אנשים חלפו ועברו על פניו, והוא הרגיש כיצד שערותיו הולכות ומלבינות קצווה אחר קצווה. נורא ואיום.

הרהוריו נקטעו באחת. עין גדולה בחנה אותו דרך העינית שבמרכז הדלת, והוא השתדל לשוות לעצמו ארשת פנים רצינית ומהוגנת. כעבור שניות נפתחה הדלת. מתחת לכובע המצחייה שלו, הוא הבחין בגרבי כותנה נתונות בפוזמקאות יוקרתיות השוקעות בתוך שטיח רך חמים ונעים. שקט.

הפוזמקאות החלו לנוע בחוסר סבלנות, והדלת החלה לסוב על ציריה המשומנים כדי לשמש כחייץ מגן בין בעל הבית לאורח הבלתי קרוא. שקט. הוא לא היה מסוגל לדבר. כמעט נסגרה הדלת, והוא הצליח לפלוט בהיסוס: "אדוני, האם מקבלים כאן ארוחות?"

"כן בוודאי. יש רק לבצע מספר עבודות תחזוקה לפני שמגיעים למנה העיקרית. תכנס בבקשה", החווה בעל הבית בידו בתנועה אצילית. מיודענו הרים מעט את מבטו, אך הוא לא הספיק לראות את החיוך הקליל שריחף על פני המארח. "מכשיר שואב האבק נמצא בארון השרות, מברשת לניקוי הספות תמצא ב...".

שעות ארוכות ומתישות חלפו עליו בעבודות בית. מידי פעם הוא הרווה את צמאונו במי ברוז, אך הארוחה המובטחת בוששה לבוא. כה התבייש, שלא שאל מאומה. מה שיהיה, יהיה. בשעות אחר הצהרים המאוחרות הוא הביט בגאווה על הבית המצוחצח, נקש חלושות על דלת חדרו של בעל הבית שפרש למנוחת צהרים קלה, ובלא אומר פרש את זרועותיו לכל עבר כאומר: "הנה, ביצעתי את חלקי, הבה לי את המגיע לי!".

"עבודה יפה מאד. באמת יפה. אין מה לדבר. כעת, כמוכן, מה שמגיע - מגיע".

הוא עצם את עיניו הלאות ונתן דרור למחשבותיו. זמן רב כל כך הרגיל את עצמו לעצור בכוח מחשבות מענגות על מאכלים טעימים לחיך - הייסורים שבאו בעקבותיהם היו מרים וקשים. הפעם, כך הרגיש, יש שכר לפעולתו, והוא עומד להגיע בצורה הטובה ביותר שיכול היה לקוות לה. הוא יתחיל מהמנה האחרונה. לפתן ממותק היה הדבר האהוב עליו ביותר, והוא גם ידע כי הלפתן פותח את התאבון. זה עוד חסר לו, שקיבתו תתמלא ולא יעלה בידו לאכול את כל האוכל שיוגש לו. חלילה. הוא לא ישאיר כאן אפילו פירור. חמתו עלתה בו. בוודאי, עבודה קשה כל כך, ניקוי וילונות, צחצוח כלי כסף... פירור, אפילו לא חצי פירור יישאר על השולחן.

הוא עוד הספיק להסס אם העוף יהיה צלוי או מבושל, כאשר לפתן שם לב כי בניגוד למצופה, נחיריו הרגישים אינם חשים בניחוח של מאכלים. הוא נשם עמוקות, המתין מעט, ומלבד ריחם החריף של חומרי הניקוי השונים שפיזר בעמל בכל פינות הבית, לא עלה באפו מאומה.

הוא פתח את עיניו בחשש, והבחין בבעל הבית העומד מולו בידיים שלובות וממתין. "אני מבין ששקעת במחשבות, אפשר להמשיך את שיחתנו?"

"כמוכן, כמוכן".

"ובכן, כפי שאמרתי לך, עבודה יפה מאד. באמת יפה. אין מה לדבר. כעת, כמוכן, מה שמגיע - מגיע". ותוך כדי כך לפת את זרועו המותשת של העובד המסור, הובילו לעבר פתח היציאה, פתח את דלת העץ המפוארת והצביע על הדלת שממול: "שם מחלקים את

<<<

האוכל. בתאבון.

הוא הודה לו מקרב לב, ובצעדים מאוששים פסע לעבר דירת האוכל. הפעם הוא יקבל את שלו בזכות ולא בחסד. הדלת היתה פתוחה. דלת פשוטה ומזמינה, בלי שטיח כניסה, ללא גיבונים, פשוט להיכנס. הוא נכנס. קולות דיבור הגיעו לאוזניו, הוא הלך בעקבותיהם וגילה כעשרה אנשים יושבים סביב שולחנות נאים וסועדים את ליבם.

"שב בבקשה", פנה אליו מאן דהוא, ככל הנראה בעל הבית, "תוך מספר דקות תקבל את מנתך". הוא התיישב במקום פנוי וסקר במבטו את כל הנוכחים, תוך כדי ניסיון לנחש איזו עבודה ביצע כל אחד מהם עד שזכה להתיישב ליד השולחן. היתה לו הרגשה נעימה. אהוות העמלים. הנה, עוד אנשים עבדו כל כך קשה כדי לקבל ארוחת צהרים. הוא חש את עצמו כחלק מגובש מקבוצה, וזה עשה לו טוב.

הוא שלח מבט אל האדם שישב מולו וסעד את לבו ברצינות, ושיגר לעברו משפט סתמי: "בימי חיי לא הפעלתי שואב אבק". הלה אפילו לא הרים את ראשו מצלחת המרק. "אתה שומע? אף פעם גם לא צחצחתי כלי כסף".

הסועד הרים את ראשו ושני סימני שאלה ריצדו בעיניו. משהגיע למסקנה כי היושב מולו אינו מעורער בנפשו, הגיב: "על איזה שואב אבק אתה מדבר?".

"כאן, בעבודה של האוכל. נאלצתי לנקות בית שלם כדי להיכנס לכאן. שואב אבק, חומרי ניקוי..."

הסועד החל לפקפק במסקנתו, והרהר לעצמו בעצבות, כי גם אנשים שפויים משתגעים כשהם מחכים לאוכל. אך הלה לא הרפה: "אתה לא יודע על מה אני מדבר? חצי יום עבדתי קשה כדי להגיע לכאן, שואב אבק, חומרי ניקוי..."

הסועד קם ממקומו, התיישב ליד מידוענו, שם את ידו על כתפו וביקש: "עשה לי טובה, תתחיל לספר מהתחלה. לא הבנתי כלום".

במשך שעתיים תמימות הוא לא היה מסוגל להכניס מאומה לפיו. התברר לו כי הוא דפק על הדלת הלא נכונה. לו רק היה נכנס ישר לבית זה, היה זוכה לאכול מיד. איתרע מזלו, והוא דפק על הדלת הלא נכונה, אצל השכן הנוכל... משל זה נוהג הגאון ר' חיים ברוך נבנצאל שליט"א לספר, כדי להמחיש כי בסופו של דבר הכל אוכלים מידו של הקב"ה, המאמצים והטרחה אינם משנים את התוצאה! "הזן את העולם כולו".

הדברים הרי גלויים לעין. כולנו רואים אנשים המתאמצים לפרנסתם מעל ומעבר, והתוצאות... ואילו אחרים משיגים כפליים ברבע מאמץ. "הוא נתן לחם". אם יש בסיפור זה כדי לזרו עוד יהודי אל שיעור הדף היומי, עוד יהודי אשר יפנה שעה קלה מסדר יומו העמוס כדי לקבוע עיתים לתורה - דיינו.

על אחת כמה וכמה, שרבות אלפי ישראל, קובעי עיתים לתורה בכל יום, נוהגים כך לאורך חייהם, ומפנים מזמנם היקר כדי לעסוק בתורת הנצח, מתוך אמונה, הבנה וידיעה ברורה, כי "זמנם" הוא "זמנו", "כספם" הוא "כספו", ו"הצלחתם" היא "הצלחתו". ברוך ה'.

(גליון מאורות הדף היומי)

ואת קטורת הסמים:

האורח הזר בבית הכנסת הקטן לא ידע דבר על תפילה, עד שלמד לומר את סדר הקטורת. סיפור פלאי על צייר שזכה לשפע אדיר בזכות קבלה קטנה אחת, ועל הסגולה העתיקה של הכוהנים שחזרה להאיר בימינו.

ר' השל כי מהיום ואילך אכן יקדים בכמה דקות, כדי שיהא סיפק בידו לומר את פרשת הקטורת במתינות ובכוונה.

יום רביעי בשבוע, היה היום הראשון בו החל רוני באמירת פרשת הקטורת. הוא אמר את פרשת הקטורת מדי יום, גם בחמישי וששי ושבת, ובכל השבוע שאחר כך. ביום ראשון בבוקר, שבוע וחצי - 11 ימים מהיום בו החל באמירת פרשת הקטורת, הגיע לבית הכנסת נרגש מתמיד, מלא התפעלות...

מיד אחרי התפילה, גילה את אוזנו של ר' השל: "הרי כידוע לך, אני מתפרנס מצירורים, שרעייתי מציירת ואני אחראי על שיווקם ומכירתם. כמו כל אדם העוסק לפרנסתו, יש תקופות טובות יותר ופחות... אבל בשבוע האחרון, בשבוע האחרון - - - רוני עצר, בקושי הצליח לכלוא את התרגשותו, והמשיך בקול סדוק: "בשבוע האחרון, מאז התחלתי לומר את פרשת הקטורת, מכרתי בשבוע אחד כמות ציורים כמו שמכרתי לאורך כל השנה החולפת! אני לא מאמין ושפתיי נוקשות בהתרגשות, אבל אלו העובדות: בשבוע אחד מכרתי ציורים כמו שמכרתי בשנה שלימה!"

ר' השל הניח יד רכה על כתפו של רוני, וטפח על שכמו בחום. אבל רוני לא נרגע, עודנו המום מהנס הכלכלי שהתרחש לנגד עיניו: "לא ייאמן", שב ואמר, "עד כמה גדול הכוח של פרשת הקטורת. הרגשתי שכל השערים נפתחו בפניי, זכיתי בשפע פרנסה אדיר ובלתי צפוי, עד כדי שמה שהרווחתי בשנה שלימה שעברה הרווחתי בשבוע האחרון בלבד!"

ר' השל הופתע ושמה שמחתו של רוני, והגיב מיד: "האמת שכך כתוב בספר 'סדר היום', שאמירת פרשת הקטורת פותחת את כל שערי הפרנסה ומעשירה, וההוכחה לכך היא מהכוהנים שהקטירו את הקטורת פעם אחת בלבד, כי כל מי שהיה עוסק בקטורת היה מתעשר מיד, ושוב לא הוצרך להשתמש בסגולת הקטורת להתעשר... והיום, כשהקטורת היא באמירה בלבד, ניתנת הזדמנות סגולת הקטורת גם למי שאינו כהן, ולפיכך אין ספק כי אמירת הפרשה אכן השפיעה להזניק את מכירות הציורים כלפי מעלה, בלי כל השוואה לכל מה שהכרת!"

פרשת הקטורת מביאה בכנפיה ניסים וישועות, ברמה שלא תיאמן. כל מה שנדרש מאיתנו לעשות, הוא להקדיש כמה דקות ביום לאמירת פרשת הקטורת, כדי לפתוח לעצמנו שערי חן וחסד ורחמים, שערי שפע וברכה.

כל כך הרבה יהודים מתקשים בפרנסה, מתאמצים כל כך להגדיל את הכנסתם, מוסיפים שעות עבודה או מפעילים קשרים כדי להוסיף אי אלו אחוזים למשכורתם. יש גם הרבה שמעיק עליהם מצב רפואי מורכב, ממתנינים לשמחה המבוששת מלבוא, מחפשים את המפתח שיפתח עבורם שערי שמים. הם הופכים את העולם בחיפוש סגולות, אך הסגולה הטובה ביותר נמצאת בהישג יד: פרשת הקטורת.

הבה נאמץ את הפרשה הזו אל ליבנו, לאומרה מדי יום במשך כמה דקות, ברועה, במתינות, בכוונה. כך נזכה לסובב את המפתח הנכון, ונזכה לפתוח לנו שערי שפע ורחמים משמים עד בלי די!

(הגאון רבי אשר קובלסקי שליט"א - גליון פניני פרשת השבוע)

בית הכנסת הקטן ברמת גן, הוא מקום שגרותו ונטול הפתעות. כל יום, בשעה הקבועה, מתחיל המונין הקבוע. אותם יהודים, באים באותה שעה, בדרך כלל אפילו אותו חזן. כולם מכירים את כולם, המתפללים אינם משתנים, גם לא הקצב. הכל הכי רגיל בעולם, בבית הכנסת בו מתפלל ר' השל רייחלוביץ' הי"ו, ממנו שמענו את הסיפור המפעים הבא.

ביום מן הימים, נקלע לבית הכנסת אורח זר, שחזותו ומבטיו התוהים הסגירו את העובדה כי הוא לא מבאי בית הכנסת בימי שגרה, וכלל לא מכיר את הלך הרוחות וסדר התפילה. האיש היחיד אותו הכיר היה ידידו ר' השל, ולכן האורח ניגש אליו והסביר כי עם תום השבעה על פטירת אביו - הוא רוצה לבוא לבית הכנסת בשנה הקרובה, לומר קדיש על אביו ז"ל מדי יום ביומו.

ר' השל קיבלו בסבר פנים יפות, הציע לו מקום ישיבה, ולימד אותו לומר קדיש. ואכן, מאותו יום, החל רוני מבקר בבית הכנסת באורח קבע, ואמר את הקדיש הראשון - לפני תחילת התפילה, ומשתתף עד אמירת הקדישים שבסוף התפילה, אז היה שב ונעמד ואומר את הקדיש בכוונה ובמתינות, לעילוי נשמת אביו.

לאחר כמה שבועות שנהג כך בקביעות, התחיל רוני גם להתפלל עם הציבור. לאחר שעשה היכרות עם הקהל וסדר התפילה, החליט להצטרף למניין ולהתפלל בקביעות. לאחר אמירת הקדיש הראשון כבר לא התיישב להמתין לקדישים שבסוף התפילה, אלא החל להתפלל עם הציבור, מילה במילה, כשהוא חש כי התפילה מאפשרת לו רגעים של חיבור עם אביו שבשמים, וממלאת אותו באושר וסיפוק רוחני. ר' השל הביט ברוני, וראה כיצד התפילה מאירה את פניו ואת חייו. הוא ראה כיצד רוני נהנה מכל מילה, מתמלא אושר, חייו קיבלו טעם חדש. לפיכך, ניגש אליו והסביר לו בנועם, כי התפילה בנויה קומה אחר קומה, נדבך מעל נדבך. פותחים בברכות השחר, ממשיכים לפרשת העקידה, אומרים קרבנות וקטורת, וכך בונים את המשך התפילה כסדרה.

"אם עכשיו אתה כבר מרגיש כל כך טוב מהתפילה, שווה בנפשך מה יקרה כשתתפלל כראוי, מהתחלה עד הסוף, ותפילתך תיבנה נדבך אחר נדבך לפי הסדר הנכון..." - אמר ר' השל, והזמין את רוני להגיע קצת יותר מוקדם, כדי שיוכל להתפלל עמו את החלק הראשון שבתפילה.

רוני התקשה להיענות להצעה, והשיב כי שעות הבוקר לחוצות לו במיוחד, ויתקשה לעמוד בכך. ידידו ר' השל לא לחץ, אלא הסביר בנועם עד כמה הקטורת מגינה מכל המזיקים ופותחת לאדם שערי שפע וברכה, ועד כמה בארבע דקות ביום אפשר לפתוח במפתח מאסטר את כל מנעולי החיים, וליהנות מאפיקים חדשים של שפע וברכה בזכות הקטורת!

רוני שמע, והחליט לנסות. "אני כבר מתפלל ונהנה מזה כל כך" - הרהר, "כנראה באמת כדאי להתפלל בשלמות, ולזכות במפתח המאסטר - פרשת הקטורת, שתפתח לי שערי שמים ותעניק לי שפע של אושר וברכה במלוא חופניים." על אתר סיכם עם

עצות וסגולות:

ענייני שמירת הדיבור (ב')

סיג לחכמה שתיקה

הפה, דצריך האדם לשמרו שמירה גדולה, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים לד יג-יד) 'מי האיש התפץ חיים אהב ימים לראות טוב, נצר לשונך מרע' וגו', הרי ראיה דחיי האדם תלויים בפיו (ע"ז יט: ויקר טו ב), וכן אמר שלמה המלך עליו השלום (קהלת ו ז) 'כל עמל האדם לפיהו', וכל החכמים ראשונים ואחרונים, מזהירים ומוכיחים על הפה, והתנא אמר (אבות פ"א מ"ז) לא מצאתי לגוף טוב אלא שתיקה, ועוד אמר (שם פ"ג מ"ג) סיג לחכמה שתיקה, ואמרו רבותינו זכרונם לברכה (כד הקמה ערך רשות ז) אם דבור כסף, שתיקה זהב.

(פיתוחי חותם פרשת תצוה, ד"ה ועשו את האפוד)

על לשון הרע וניבול פה - יש כרת

ולשון הרע ונבלות הפה אכא כרת, כמו שאמר דוד המלך עליו השלום (תהלים יד ב) 'כרת ה' כל שפתי חלקות לשון מדברת גדולות' (ערכין טו: שבת לג: וברשי"ט שם).

(פיתוחי חותם שם)

פגם ברית הלשון גורם לפגם ברית המעור

דכמו שצריך לשמור ברית המעור, כך צריך לשמור ברית הלשון (ספר יצירה פ"א מ"ג). והנה בזהר הקדוש (ח"ב רסד) קורא לפגם הברית 'משקר באת קימא קדישא', ואם כן כשיחזור בתשובה צריך לתקן הכל, ברית המעור וברית הלשון, ושניהם צריך לעשותם אמת, שאם פוגם ברית הלשון, בזה גורם לברית המעור לפגם, לכן צריך להתרחק מן השקר עד הקצה האחרון ולרדף אחר האמת עד הקצה האחרון, וירדיפת האמת תקון לפגם הברית.

(אלף בינה, אות שי"ג א)

התעוררות לשמירת הפה

בני אדם רבם ככלם אינם חוששים לשמור לשונם, ורב בני אדם אומרים מה קפידא יש בדברים בעלמא ומה פגם יש בדבר, על זה בא לעורר לבות בני אדם ולומר להם, עורו ישנים מתרדמתכם, שאתם סומים בדבר הזה, שבשביל דבר זה אין אתם נדבקים בקדושה כראוי, וזהו המכדייל ביניכם לבין אלהיכם.

(פיתוחי חותם פרשת מטות, ד"ה וידבר משה)

צריך לעשות סייגים למניעת השקר

והנה העון הזה בעונותינו הרבים מצוי בכל דור ודור ופרוצים בו העם, דברי שקר ומרמה אין קץ, ויש נוודים ואינם מקימים, ושבועת שקר ושוא וכיוצא מינים ממינים שונים, וזה הענין צריך גדרים וסיגים ודברי מוסר ותוכחה, אולי ישמעו וישובו, וכו', וראשי העם שמורים לבני ישראל, הם הצריכים להזהירם על זה בכל צד, ויאמרו להם שזה פגם גדול בשכינה ומוסיף לה עכבה בגלות.

(פיתוחי חותם שם)

עבודת ה' תלויה בשפתיים, ויזהר בהם מאד

שפתי אדם, שצריך לזהר לשמרם כראוי שמירה מעלה, ויסתכל ויבין שכל עבודת ה' בהם תלויה, ועקר עמוד העולם שהיא התפלה בשפתים תלויה, ועקר התורה בהם תלויה, וכיון שעקר העבודה בהם תלויה, צריך שיהיו שמורים מכל דבר המטנף אותם, שאם יהיו מטנפים, לא שך שעל ידיהם תעשה שום פעלה, לא בשעת התפלה ולא בזולתה (וזה ח"ב רסג).

(פיתוחי חותם פרשת בעלותך, ד"ה עשה לך)

פינינים על הפרשה:

המחזיק לומדי התורה, יידע וילמד תורה בעוה"ב

ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה וגו' (שמות לה ל-לא). 'בצלאל' רומז על המחזיק בידי לומדי תורה, דדרשו רבותינו זכרונם לברכה (פסחים גג) דעתיד הקדוש ברוך הוא לעשות צל וחפה למחזיקים בידי לומדי תורה אצל בעלי תורה, שנאמר (קהלת יז) 'כי בצל החכמה בצל הכסף', ופרשו המפרשים זכרונם לברכה, (דארת) [דבארת] עולם גם המחזיקים ילמדו תורה, שלא יתבישו בין החכמים שיהיו הם קוראים ושונים ואלו דוממים, לפיכך גם הם יודעים תורה: וזהו שאמר קרא ה' בשם בצלאל, קרי בה 'בצל אל', זה המחזיק ביד לומדי תורה שנאמר עליו 'כי בצל החכמה בצל הכסף', והקריאה הזאת היא שגדלו הקדוש ברוך הוא באותו עולם ויעשה לו צל וחפה אצל לומדי תורה, בן אורי, שיהיה נהנה מאור השכינה. בן חור, שיהיה בן חורין ממלאך המות ומדינה של גיהנם, למטה יהודה, שבאותו עולם נתת הודאות ותשכחות להקדוש ברוך הוא:

זאת ועוד, וימלא אתו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובדעת, אף על גב דלא למד בעולם הזה, באותו עולם ימלא אותו הקדוש ברוך הוא בחכמה בתבונה ובדעת ובכל מלאכת התורה כדי שלא יתבישו בין החכמים, ועליו נאמר (ישעיה מ) 'הנה שכרו אתו ופועלתו לפני':

(פיתוחי חותם, פרשת ויקהל)

זהירות בדיבור הפועל בעולמות העליונים

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם, וגו'. ששת ימים תעשה מלאכה וכיום השביעי יהיה לכם קדש וגו', לא תבצעו אש וגו' (שמות לה א-ג). אפשר לרמוז, דהדברים שמוציא אדם מפיו עושים פעולות למעלה, ולפיכך יש חמרא גדולה בלשון הרע, דפוגם בעולמות עליונים למעלה, והוא הדין דברים בטלים, ועל זה אמרה התורה (דברים לג מז) 'כי לא דבר רק הוא', כלומר, אל תחשב שהדבור ריק הוא, כי אם ריק הוא, מכס הוא (כ"ד יט), שאין אתם רודפים אחר הקדושה והטהרה לדעת פנימיות הדברים, והחסרון מכס הוא בא, והנה, מלמוד התורה ומן התפלה ידוע ידע האדם שהדברים שמוציא מפיו הם בונים עולמות למעלה, שהרי עליהם העולם עומד (אבות פ"א מ"ב), וכשם שהדברים של הקדושה בונים עולמות למעלה, כך בהפך, דברים שאינם מהגנים עושים פגם גדול למעלה, ועל זה הזהירו הרבה על דברי חל בשבת, כדי שלא לפגם בשבת שהוא קדש (שבת ק"ג: ירושלמי שבת פט"ו ה"ג):

משה הקהיל את כל ישראל להזהירם על הדיבור וזהו שאמר ויקהל משה את כל עדת בני ישראל,

לפי שרצה להזהירם על שמירת הלשון והדבור, ולפי שדבר זה מצוי בכל העולם והרגלו בו, אם בלשון הרע או בדברים בטלים או בשקר או בדברי מרמה וכיוצא, כל אחד ואחד אחז לו דרך לעצמו, לפיכך כנס כל עדת בני ישראל ואמר להם הווי זהירים בשמירת הדברים, כי לא דבר ריק הוא, כי הדברים עושים פעולתם למעלה, לטובה או להפך, וזהו שאמר אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם, כלומר, אלה הדברים שאתם מוציאים מפיכם, אל יעלה בדעתכם שאין בהם ממש, שהרי צוה ה' לעשות אתם, דהיינו, עושים מעשה ממש למעלה, ולכן השמרו מאד לנפשתיכם פן תפגמו בדברים, ועל זה סמך לזה ששת ימים תעשה מלאכה וכיום השביעי יהיה לכם קדש, והשמרו בקדשתו שלא תדברו בו דברי חל, דכזה אתם עושים פגם גדול למעלה, ומכל שכן שלא תבואו לידי כעס בשבת, דזה הוא הפגם הגדול, וזהו שאמר לא תבצעו אש, דהיינו שלא תבואו לידי כעס בשבת, דכל הכועס כל מיני גיהנם שולטים בו (נדרים כב), והסבה המביאה לכל אלה היא שפת יתר ודברים בטלים, לפיכך הזהירו בדברים הרבה יותר, ובהו תבואו לידי קדושה:

(פיתוחי חותם פרשת ויקהל)

המכיר בהבלי העוה"ז - יצליח במשא ומתן

והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אתה והותר (שמות לו ז). אפשר לרמוז, שאם אדם שם עבודת ה' בין עיניו ויודע נאמנה שלא בא לזה העולם כי אם לעשות רצונו יתברך, אז יהיה משאו ומתנו בנחת ועושה כי אם להסתפק בהכרחי, ואינו מבטל שום תפלה וקובע עתים לתורה ומשים בטחונו בה על מזונותיו, ומה שיזמין לו הקדוש ברוך הוא במשאו ובמתנו או במלאכתו יראה בעיניו רב, לפי שכל עקר מגמתו היא לעשות רצון ה', ומי שעושה כן, הקדוש ברוך הוא שולח ברכה במעשה ידיו ומזמין לו מזונותיו ברוח ולא בצמצום ולא יחסר כל טוב:

וזהו והמלאכה היתה דים, דהיינו, המלאכה שעושים בני אדם כמה להתפרנס, אם גמרו בדעתם ששום בטול לא יתבטלו מצד התפלה ומצד קביעות תורה הנקראת 'מלאכת שמים', כי אומרים דינו כמה שנעבד ונתבטל בזמנים שאינם עת התפלה ולא עת התורה, אם הספיקו לנו מוטב, ואם לאו נסתפק בצמצום, ולא נבטל שום תפלה ולא קביעות תורה, כשיעשו כן, הקדוש ברוך הוא שולח ברכה במעשה ידיהם ויאכלו ויותירו:

ושעור הפסוק כך הוא: והמלאכה היתה דים, דהיינו, אם המלאכה שעושים בני אדם כמה להתפרנס גמרו בדעתם שהיא דים לכל המלאכה שהיא מלאכת הקדש, שלא יתבטלו משום תפלה ומשום קביעות תורה, אז הקדוש ברוך הוא שולח ברכה במעשה ידיהם ויתפרנסו ברוח ויאכלו וישבעו ויותירו, וזהו והותר:

(פיתוחי חותם פרשת ויקהל)

ארכיון 'עוז והדר'

הגאון רבי שלמה לוינשטיין שליט"א: באחת השנים התגלו לפתע בעיות בקמח, ולמרות ההשתדלויות המרובות - לא ניתן היה להשתמש במצות הללו, ורבי חיים נאלץ לחפש מצות אחרות. לאחר מעשה נזכר רבי חיים כי בדיוק בפעם זו שכח לבקש את ברכת הרבנית לפני האפייה...

אז החל רבי חיים עצמו לגשת ולבקש ברכה בערב יום כיפור לפני התפילה וגם לפני אפיית המצות.

באחת השנים התגלו לפתע בעיות בקמח, ולמרות ההשתדלויות המרובות - לא ניתן היה להשתמש במצות הללו, ורבי חיים נאלץ לחפש מצות אחרות.

לאחר מעשה נזכר רבי חיים כי בדיוק בפעם זו שכח לבקש את ברכת הרבנית לפני האפייה... (הגאון רבי שלמה לוינשטיין שליט"א - מתוך האור)

אברהם ישעיה קנייבסקי, נשלח אל הסבא, מרן הסטייפלר, כדי לקבל את ברכתו. "אמא בקשה ברכה", אמר הילד, "היא לא מרגישה טוב".

"היא צריכה ברכה ממני?", נענה ואמר הסב הגדול, "הרי הברכות שלה הרבה יותר טובות משלי! היא מקיימת מצוות שאני לא מסוגל לעשות! היא מחזיקה בביתה זקנה שמטרידה אותה ללא הרף, ולמרות זאת היא מתייחסת אליה הכי טוב שאפשר! אפילו אני לא הייתי מסוגל לעמוד במה שהיא עושה... דע לך, שהברכות שלה הרבה יותר טובות משלי".

הילדון הלך והעביר לאביו את הדברים, ומני

ברכה על הצלחה בעבודת ד'

אפיית מצות כשרות בתכלית הידור דורשת סיעתא דשמיא מיוחדת, ומלבד כל ההכנות הטכניות שיש לעשות לשם כך, יש צורך בהרבה מאד תפילות וברכות.

הוכחה ברורה לכך שימשה העובדה הבאה:

מדי שנה לפני אפיית המצות, הקפיד מרן הגר"ח קנייבסקי זצ"ל לגשת אל הרבנית ולבקש שתברך אותם שהאפייה תצליח.

הרבנית בת שבע אסתר ע"ה ידועה היתה בכח ברכתיה, בזכות קביעתו של מרן הסטייפלר זצ"ל שנים קודם לכן. היה זה לאחר תקופה מסוימת שבה לא חשה הרבנית בטוב, ובנה, רבי

הגאון רבי יעקב שיש שליט"א: כאשר האדם נושא את ליבו, מאמין בכוחותיו ומציב לעצמו מטרות גבוהות הוא מסוגל לכבוש יעדים נישאים ולהעפיל לפסגות רמות שלא האמין שביכולתו להגיע אליהם לעולם...

הועסקו בעבודות בניין פשוטות וגסות, שאינן דורשות דיוק מירבי או מיומנות מיוחדת. כל מה שעשו היה לאסוף תבן, ליצור לבנים גולמיות ולבנות מהן נדבכים. והנה לפתע כשהצטוו להקים את המשכן, נמצאו ביניהם צורפים ואמנים, שידעו ליצור כלים כה מיוחדים ונדירים. הגמרא (ערכין י"ב) מספרת שכאשר כלי המקדש נפגמו, הובאו לירושלים אומנים מאלכסנדריה כדי לתקנם. אך גם אומני אלכסנדריה, שהיו מהגדולים והמומחים בתחומם, לא ידעו כיצד להשיב את כלי המקדש לקדמותם. והשאלה העולה היא כיצד יתכן שעבדים שעסקו כל ימיהם במלאכות פשוטות ובזוויות, הצליחו ליצור כלים כה מיוחדים, שמיטב אומני העולם לא ידעו לתקנם?

על זאת אומר הרמב"ן: "וטעם אשר נשאו ליבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד או מי שאימן בהן ידיו כלל. אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן ויגבה ליבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמור לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר".

בדברים אלו מנחיל לנו הרמב"ן מסר אדיר ויסודי לחיים. חכמי הלב שיצרו את המשכן וכליו הרגישי שאם הקב"ה מצוה עליהם לעשות מלאכות מופלאות שכאלו, הברר מעיד כי היכולות הללו נמצאות בארגז הכלים שלהם. אמנם על פניו נראה מופרך שעבדים מלידה, שעסקו כל ימיהם בטיט וברפש, יוכלו לבצע מלאכות עדינות ומורכבות שכאלו. אבל מאחר שהקב"ה ציווה אותם לעשות זאת, הם התאזרו בנשיאות לב והצליחו לעשות את מה שנראה כמעבר לגבול היכולת.

התורה בפרשתנו מעידה שהקב"ה מילא את בצלאל "רוח אֱלֹהִים בְּחָכְמָה בְּתַבּוּנָה וּבְדַעַת וּבְכָל מְלָאכָה" (שמות לה א). דורשת הגמרא: "אין הקב"ה נותן חכמה אלא למי שיש בו חכמה, שנאמר 'וְהָבָה חֲכֵמָתָא לְחַכְמֵינִי וּמְנַדְעָא לְדַעֵי בְיָנָה'. שמע רב תחליפא בר מערבא ואמרה קמיה דרבי אבהו, אמר ליה, אתון מהתם מתניתו לה, אנן מהכא מתנינן לה, דכתיב ובלב כל חכם לב נתתי חכמה" (ברכות נ"ה ע"א).

שכבר מהיום אני מתחיל לממש אותה ולצעוד על פיה. בכל דף של חידושי תורה או נידון הלכתי, אחתום כרבה של לודז' כדי לחיות את שאיפתי הלכה למעשה".

בסופו של דבר רבי שמואל הלוי וואזנר לא נעשה רבה של לודז', אולם הוא העפיל למחוזות גבוהים עשרת מונים, והפך לעמוד ההוראה ופסקיו וספריו נפוצו בכל רחבי תבל.

ויגבה ליבו בדרכי ה'

נאמר בפסוק: "וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאכָתָא אֲהֵל מוֹעֵד" (שמות לה א). ומבאר הרמב"ן וזו לשונו: "ויבואו כל איש אשר נשאו ליבו - על החכמים העושים במלאכה יאמר כן, כי לא מצינו על המתנדבים נשיאות לב, אבל יזכיר בהם נדיבות. וטעם אשר נשאו ליבו לקרבה אל המלאכה, כי לא היה בהם שלמד את המלאכות האלה ממלמד או מי שאימן בהן ידיו כלל. אבל מצא בטבעו שידע לעשות כן ויגבה ליבו בדרכי ה' לבוא לפני משה לאמור לו אני אעשה כל אשר אדוני דובר".

מדברי הרמב"ן אנו למדים כי בהקמת המשכן היו שתי בחינות. הבחינה הפחותה היתה 'נדיבות רוח', והבחינה הגבוהה היתה 'נשיאות לב'. 'נדיבות לב' נדרשה מכל מי שביקש לתרום כסף וזהב להקמת המשכן. אולם 'נשיאות רוח' נדרשה רק מבצלאל ויתר החכמים שעסקו במלאכת הקמת המשכן ויצירת כליו.

הרמב"ן בפרשת כי תישא ממשך ומבאר את דבריו וזו לשונו: "כי ישראל במצרים פרוכים בעבודת חומר ולבנים, לא למדו מלאכת כסף וזהב וחרושת אבנים טובות ולא ראו אותם כלל. והנה הוא פלא שיימצא בהם אדם חכם גדול בכסף וזהב ובחרושת אבן ועץ וחושב ורוקם ואורג, כי אף בלומדים לפני חכמים לא ימצא בקי בכל האומנויות כולם. והיודעים ורגילים בהם, בבוא ידיהם תמיד בטיט ורפש, לא יוכלו לעשות בהן אומנות דקה ויפה" (שמות לא ב). כשבני ישראל היו משועבדים במצרים הם

השאיפה שנותן את הכח להצליח

בסייעתא דשמיא

את הסיפור הבא סיפר אחד מתלמידי רבי שמואל הלוי וואזנר זצ"ל. היה זה בערב פסח כשהתלמיד סייע לרבו לנקות את ספריו הרבים לקראת החג הקרב ובא. בין הספרים נתקל התלמיד בכרך כתבים ישן, שהכיל חידושי תורה שרבי שמואל כתב בצעירותו בטרם מלחמת העולם השנייה. התלמיד עלעל בסקרנות בכתבים העתיקים וגילה להפתעתו דף חידושים עליו מופיעה החתימה הבאה: "שמואל הלוי וואזנר רבה של לודז'".

החתימה המוזרה הפליאה את התלמיד. הוא מעולם לא שמע שרבי שמואל הלוי וואזנר כיהן אי פעם כרבה של לודז', שהיתה עיר גדולה לאלוקים, ובטרם השואה התגוררו בה מאות אלפי יהודים ובהם גדולי תורה והוראה. ומה גם, שבאותה תקופה היה רבי שמואל בחור או אברך משי, ומן הסתם הוא לא התמנה בגיל כה צעיר לכהן כרבה של עיר כה גדולה וחשובה.

התעלומה לא נתנה לתלמיד מנוח, והוא המתין בציפייה לשעת כושר בה יוכל להעלות את תמיהתו. כשנקרתה לפניו ההזדמנות הנכונה, פנה התלמיד לרבו ושאל מה פשר החתימה המשונה שהופיעה על הכתבים הישנים.

רבי שמואל התחייך לשמע השאלה וסיפר את העובדה הבאה: "במחרותי זכיתי ללמוד בישיבת חכמי לובלין עם המובהרים בבחבורה. בתחילה לא זכיתי להימנות עם המובהרים. השתוקקתי לעלות במעלות התורה, אך הרגשתי שאני תקוע אי שם בבינוניות. חשתי שאני עומד לקראת משבר. כולם בעלי כישרונות ועילויים מופלגים, ואילו אני בחור פשוט שהתקבל לישיבה בשל רחמי של רבי מאיר שפירא מלובלין.

לאחר לבטים וחבוטים, דמעות ותפילות, עלה במוחי רעיון מבריק שהציל את חיי הרוחניים. החלטתי לשאוף לכהן כרבה של לודז', שבאותה עת היתה אחת מהערים הגדולות והחשובות בפולין. כדי להגשים את השאיפה הזו, החלטתי

נמצאנו למדים שכדי לקבל את החכמה נדרשת חכמה ראשונית, שהרי הקב"ה נותן את החכמה רק לחכמים. והחכמה הראשונית הזו היא נשיאות הלב והרצון לקיים את מצוות הקב"ה ללא עוררין כמאמר הכתוב: "קִבֵּם לֵב יְקַח מְצוֹת" (משלי י ח).

כשהאדם מתייאש מראש מהמצווה עוד לפני שניסה ואומר: "זה לא תפור עלי, זה לא בשביל המידות שלי!" באמת לא יעלה בידו לקיים אותה. אבל כשהוא נכסף ומשתוקק לקיים את המצווה בכל ליבו, הוא יכול לזכות בה אפילו אם נראית מחוץ לתחום השגתו.

כשהאדם מציב לעצמו מטרה ומתמקד בה, הוא מסוגל לכבוש אותה גם אם במבט ראשוני היא נראית מעבר ליכולותיו. בכל אחד מאיתנו גנוזים כוחות עצומים ואדירים. כל מה שעלינו לעשות זה לקפוץ למים, ולראות כיצד אנו מגיעים לפסגות שלא חלמנו שנגיע אליהן לעולם.

סוד הצלחת העשירים

רבי ירוחם ליבוביץ זצ"ל מביא בספרו "דעת תורה" את דברי הרמב"ן ומוסיף עליהם דברים מפעמיים: "אם תסתכל באדירי עולם, כל העשירים הגדולים, הנה רובם ככולם באו לשיא עלייתם כי אם רק הודות ליוזמתם הכבירה. איש חסר יוזמה לא יתכן לו בשום אופן לעלות אל על. סימן מובהק הוא באדם איש בעל יוזמה בחזן ומודע כי הוא ממין חומר הגדולים הוא. והמעפילים לעלות אל ראש ההר יגיעו. ואם אינו בעל יוזמה כי אז תבחן ודאי כי הוא ממין השפלים והננסים הוא, ואשר במצב זה כבר כן ישאר בלתי ספק.

התורה מציינת האנשים המצליחים במלאכת הקודש מלאכת המשכן, מלאכה גדולה ורמה ורכבת שחקים, הם הבאים בנשיאות לב, בעלי יוזמה בטבעם, טרם אף למדו מכל מלמד ולא אומן אמר להם כלל, אלא מגביהים ליבם בדרכי ה' ואומרים אני אעשה כל אשר אדוני דובר, הם הם המצליחים בעבודה והם הם המברכים על

המוגמר" (ויקהל פקודי עמוד שמה).

רבי ירוחם ממשיך ומביא את דברי המדרש על הפסוק: "לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם. אשר אין לה קצין שוטר ומושל. תכין בקיץ לחמה אגרה בקציר מאכלה. מה ראה שלמה ללמד לעצל מן הנמלה? רבנן אמרי, הנמלה הזו שלושה בתים יש לה ואינה כונסת בעליון מפני הדלף ולא בתחתון מפני הטינה אלא באמצעי. ואינה חיה אלא שישה חודשים, למה שמי שאין לו גידים ועצמות אינה חיה אלא שישה חודשים. וכל מאכלה אינה אלא חיטה ומחצה. והיא הולכת ומכנסת בקיץ כל מה שמוצאת חטיטין ושעורין ועדשים. אמר רבי תנחומא וכל חייה אינה (אוכלת) אלא חיטה ומחצה והיא כונסת את אלו, ולמה היא עושה כן? שאמרה שמה יגזור עלי הקב"ה חיים ויהיה לי מוכן לאכול. אמר רבי שמעון בן יוחאי, מעשה היה ומצאו בבור שלה שלוש מאות כור מה שמכנסת מן הקיץ לחורף. לפיכך אמר שלמה לך אל נמלה עצל ראה דרכיה וחכם, אף אתם התקינו לכם מצוות מן העולם הזה לעולם הבא" (דברים רבה ה ב).

אם נחשב כמה הם שלוש מאות כור חיטה, נגיע לנפח בן שבעים ושניים אלף ליטר, ולמשקל בן חמישים ואחד אלף קילוגרם. מדובר במאגר חיטה עצום, שהנמלה לא תוכל לכלותו גם אם תאכל ללא הפסקה במשך כל חייה הקצרים. אולם למרות זאת היא נערכת ומתכוננת לחורף במשך כל ימות הקיץ, ומכינה מצבורים עצומים של מזון, בתקופת שהקב"ה יאריך את ימיה. הנמלה שניחנה ברויות ויוזמה, מציבה לעצמה מטרה כבירה שנראית מעל טבעה. אבל המציאות מגלה כי היא אכן מסוגלת לעמוד ביעד שקבעה לעצמה ולצבור מאגרי מזון אדירים.

מסיק מכך רבי ירוחם: "אם כן, קל וחומר בנו של קל וחומר, כשיתבונן האדם בכוחותיו הכבירים שלו, וגם בהכרח הגדול שיש לו, עד כמה מחויב הוא לאזור חיל ולספוג בעצמו יוזמה, המצאה והעפלה לאין קץ והגבלה. ומה תקוות אנוש אם

היוזמה שלו מגיעה ל'חיטה ומחצה' להיות צורכו מן המוכרח שלוש מאות כור?!

וזהו באמת דרך הראשונים ז"ל, מאין נתגדלו אלה ארוזי הלבנון אם לא מהיוזמה הכבירה שלהם אשר היתה ממש עד למעלה מכוחותיהם. ושפל מצבנו אנו הוא בעיקר מחמת יוזמתנו הדלה, כי בלי יוזמה אינסופית לא נעשה כלום וכלום. מהפסיעה הראשונה תיכף צריכה להיות פנייתו ומגמתו לרום פסגת המעלה. חייב אדם לומר מתי יגיעו מעשי למעשה אברהם יצחק ויעקב. חייב ממש כי זה דן העיקרים בעבודה, ומן ההכרח היותר גדול דוק להביט ולחקות את הכי גדולים וענקים, כי אז ודווקא אז יעלה לרום כוחותיו".

הגרא"מ שך זצ"ל אמר בפנינו משפט מאלף: "אל תאמרו מי שיכול עושה, אלא מי שעושה יכול". רק כשאדם קופץ למים הוא מגלה את הכוחות העצומים שטמונים בו. כשאדם צריך להגיע בזמן לשדה התעופה, הוא בקושי ישן בלילה והופך עולמות כדי לא להחמיץ את הטיסה. הוא לא מתחשב בעייפות ובהרגלי השינה, ועושה כל מאמץ כדי להתייצב בשדה התעופה בשעה היעודה.

אם הוא יעמיד לעצמו אתגר אמיתי לרכוש ידיעות נרחבות בתורה או אפילו לדעת את כל הש"ס, הוא יכבוש את היעד שהציב לעצמו. כל מה שנדרש ממנו הוא לא להסתפק במועט, לא ללכת בקטנות, אלא לסגל לעצמו את בחינת "ויגבה ליבו בדרכי ה'".

עלינו לנטוע בקרבנו שאיפות להתעלות עד אין קץ. וכך גם אם בסופו של דבר לא נגיע למעלת אברהם יצחק ויעקב, נצליח למצות עד תום את הכלים שהקב"ה נתן לנו. מה שמצופה מאיתנו הוא לא להגביל את השאיפות, אלא לחשוב תמיד מתי יגיעו מעשינו למעשי אבותינו, וכך נצליח בעזר ה' להוציא לפעול את כל הכוחות הכבירים שהוטבעו בנו משמים.

(הגאון רבי יעקב שיש שליט"א - לרומם)

הגאון רבי מאיר צויבל שליט"א: הנה הצירוף של חודש ניסן הוא בפסוק 'שמחו השמים ותגל הארץ, ויש לרמז בזה, דבחדש זה מקיימים מצוות רבות ונשגבות כל כך, עד שהארץ והשמים בעצמם שמחים ומתרוננים. וזהו שאמר הפייטן: 'הנם ימים המבורכים', דהיינו שהימים בעצמם מתברכים בשמחה ובחדוה מן המצוות שמקיימים ישראל בהם.

ארכיון 'עוז והדר'

ופירש בזה 'חדות ימים ושנות עולמים', דהיינו שהימים בעצמם היה להם חדוה ושמחה, מהקדושה ועבדות הבורא של אברהם אבינו ע"ה, 'משנות עולמים', מאז בריאת העולם, דהיינו שכל הימים והשנים שעברו מן העולם ועד עכשיו, לכולם נעשה כעת שמחה, וסיים בקול רם לאמר: 'חדות ימים! די טעג אליין האבן זיך געפרייט'! ובני החבורה בשמעם את זאת אחז אותם שמחה גדולה ויתירה עד שעמדו ממקומם ופתחו ברקידה רבתי בהתלהבות אש קודש במשך שעה ארוכה, עד שמעצמם לא ידעו מהיכן יש להם כח לרקד כל כך.

לשנה אחרת נתוועדו שוב בני החבורה, והיה אז עידן רוגזא אצל התפארת שלמה, וסגר את חדרו ולא הניחם לבוא אצלו, וישבו בני החבורה יחדיו באכסניא והתחזקו בדברים ששמעו מרבם, ובתוך הדברים חזרו על מה שאמר להם אשתקד על 'חדות ימים' שהימים בעצמם היה להם שמחה,

הימים של חודש ניסן מקבלים שמחה ממצוות ישראל

מובא בספר 'נפלאות התפארת שלמה', (יומא דהילולא קדישא כ"ט אדר) שפעם אחת ישב ביחד עם חלק מתלמידיו, ופתח וסיפר להם שאחר בריאת העולם באו הימים לפני הבורא יתברך שמו וטענו לפניו שאין להם שום שמחה מיום שנברא העולם, כי בו ביום שנוצר האדם בו ביום חטא וקלקל, ומאז היו דור אנוש ודור המבול ודור הפלגה שכולם היו מכעיסים ובאים, ומאין יהיה להם שמחה, ואמרו להם שימתינו עוד קצת ויבוא להם שמחה, ואז נולד אברהם אבינו ע"ה והתחיל לפרסם אלקותו יתברך שמו בעולם, ונעשה שמחה גדולה לימים, ובאו בכל יום ויום לפני הקב"ה ואמרו לו שהיום הם יכולים לשמוח בזה, ועל זה אמר הכתוב 'ואברהם זקן בא בימים', דהיינו שאברהם אבינו בא ביחד עם הימים, שהימים באו עם השמחה לפני יוצר בראשית.

והנה הצירוף של חודש ניסן הוא בפסוק (תהלים צ"א) 'שמחו השמים ותגל הארץ, ויש לרמז בזה, דבחדש זה מקיימים מצוות רבות ונשגבות כל כך, עד שהארץ והשמים בעצמם שמחים ומתרוננים. וזהו שאמר הפייטן: 'הנם ימים המבורכים', דהיינו שהימים בעצמם מתברכים בשמחה ובחדוה מן המצוות שמקיימים ישראל בהם.

(הגאון רבי מאיר צויבל שליט"א - גליון המאיר)

השבוע במדור:

קיבל על עצמו ללמוד בשבת דף גמרא מה ילמד | האם הממונה על ארון הקודש ממונה גם על הפרוכת | גבאים שהעלו לתורה 'אחרון חזק' לעסקן כשהיה בביהכ"נ תלמיד חכם | מה חשוב יותר עליית שלישי או חזק? | האם יש איסור להוריד ציצית מטלית גדול לטלית קטן משום "מעלין בקודש ואין מורידין"? | האם מותר לחלק בית הכנסת גדול לשנים או שיש בזה איסור של "מעלין בקודש ואין מורידין"?

הגאון רבי יצחק זילברשטיין שליט"א רבה של שכונת רמת אלחנן בבני ברק

ארכיון 'עוז והדר'

לחדשו ולכבסו וכיוצ"ב. אכן יש לציין שכל דברי הנצי"ב אמורים לשיטת רש"י, הסובר שהמסך הוא הפרוכת, אכן האבן עזרא שם כתב שהמסך הוא הפרוכת שלפני הפתח אהל מועד, ולשיטתו אין ראייה לענייננו, אבל מאידך גם אין ראייה שהוא חולק על עצם היסוד, שהממונה על ארון הקודש אינו בהכרח ממונה על הפרוכת שיש לגביו אחריות מסוג אחר.

לסיכום: נראה שרשאי השני לדרוש לחלק את תפקידי הארון והפרוכת לשני אנשים.

האם הממונה על ארון הקודש ממונה גם על הפרוכת

שאלה: בית כנסת שחילקו בו תפקידים לכמה גבאים, אחד היה ממונה על הספסלים והשלחנות, ואחד היה ממונה על הספרים ואחד על המאור והחשמל, ואחד על המים ואחד על ארון הקודש. והנה אחד המתפללים ביקש להיות ממונה על הפרוכת דהיינו שהוא יחליף את הפרוכת לפי הצורך, כגון בימים נוראים וכדומה, אך זה שכבר זכה במינוי על ארון הקודש טען שהוא זכה גם בפרוכת והזכות של החלפת הפרוכת שייכת אליו. הצדק עם מי?

תשובה: לגבי תפקידי הלויים במדבר נאמר בתורה (במדבר ג לא): ומשמרתם (של בני קהת) הארון והשלחן והמנורה והמזבחות וכלי הקדש אשר ישרתו בהם והמסך וכל עבודתו. וכתב על כך רבינו הנצי"ב בהעמק דבר, וז"ל: והמסך וכל עבודתו, בבני גרשון דכתיב לכל עבודתו, ובבני מררי דכתיב וכל עבודתו, מתפרש יפה עבודת החצר והמשכן, אבל כאן לא נזכר המשכן, וע"כ פירוש עבודתו על המסך עצמו שהוא הפרכת.

והקשה הנצי"ב: זה פלא, דאיזה עבודה היתה במשא הפרכת, ולא עוד אלא אפילו במשא עצמו לא היה נישא בפני עצמו אלא יחד עם הארון, והכהנים היו מורידין אותו ומכסין את הארון, והלויים נשאוהו ביחד.

וביאר שם: ונראה דהיינו דתנן במסכת שקלים דף כא ע"ב (פ"ה ה"ב) שעושים שתי פרוכות חדשים בכל שנה, ובמדרש רות (צ"ב) איתא בן יערי אורגים שהיה עוסק בפרכת, והיינו במעשה הפרוכת בכל שנה, והיה בזמן הבית נמסר לאיזה משפחה רמה בישראל, ובמדבר היה נמסר לבני קהת.

וסיים שם הנצי"ב: והנראה שהיה סגולה לעסק התורה כמו מעשה הארון כדאיתא ברבא פרתא ויקהל, עכ"ל.

ומתוך דברי ההעמק דבר יתכן להביא ראייה לזה שמבטא את המינוי על הפרוכת, ובפרט אם הוא רוצה זאת כסגולה ללימוד התורה, כי חזינן שהמינוי על הארון אינו כולל גם את המינוי לפרוכת, שמדי פעם צריך לבדוק אותו אם צריך

קיבל על עצמו ללמוד בשבת דף גמרא מה ילמד

שאלה: מעשה ביהודי שקיבל על עצמו ללמוד כל שבת לפחות דף גמרא, ופעם אחת היה במקום שלא היה שם כי אם מסכת כתובות, איזה דף יש להמליץ לו ללמוד?

תשובה: נאמר בילקוט שמעוני (פרשת ויקהל רמז תח): רבותינו בעלי אגדה אומרים, מתחילת התורה ועד סופה, אין בה פרשה שנאמר בראשה ויקהל אלא זאת בלבד, אמר הקדוש ברוך הוא עשה לך קהלות גדולות ודרוש לפניהם ברבים הלכות שבת, כדי שילמדו ממך דורות הבאים, להקהיל קהלות בכל שבת ושבת, ולכנסו בבתי מדרשות ללמוד ולהורות לישראל דברי תורה איסור והיתר, כדי שיהא שמי הגדול מתקלס בין בני, מכאן אמרו משה תקן להם לישראל שיהיו דורשין בענינו של יום הלכות פסח בפסח הלכות עצרת בעצרת הלכות החג בחג, יעו"ש. הרי שיש מצוה ללמוד הלכות שבת בשבת.

ויעוין גם בספר חסידים (סימן קנד) שכתב: מצוה לשנות ארבעים מלאכות חסר אחת כדי שלא ישכח איזה מלאכה אסורה, כמו שיש לדרוש במעשה מועדים לפני המועדים, כך בענין שבת [יש ללמוד הלכות שבת] לפניו, כדי למהר בצרכי שבת. [ועל זה קשה אם כן למה לא תקנו וקבעו לומר במה מדליקין קודם שבת, ומשני:] אחר התפלה תקנו וקבעו לומר במה מדליקין בבית הכנסת כלומר קיימתי מה שבזאת המשנה, עכ"ל. הרי שיש ענין ללמוד הלכות שבת בשבת.

ולכן אם קיבל על עצמו בשבת ללמוד דף גמרא, לכתחילה יש ללמוד ענין שיש בו הלכות שבת, אלא אם כן יש לו סדר לימוד קבוע. ואם יש לפניו רק מסכת כתובות, ואין זה מסדר לימודו הקבוע, הרי שלכתחילה ילמוד דף מהמסכת שיש בו הלכות שבת, כגון דף ד ע"ב עד דף ו, שיש בדפים אלו הרבה מהלכות שבת, כמו הלכות חבורה בשבת, או צרכי רבים בשבת, וכללי דבר שאינו מתכוון, וכן דף כח ע"ב לענין תחומין דרבנן, ודף לא ע"א העוסק בענין הוצאה בשבת, ודף לד ע"א שיש בו הלכות מעשה שבת, ודף ס שיש בו הלכות מפרק ומלאכות כלאחר יד, ודף סד ע"א שיש בו הלכות שכר שבת, ודף ע ע"ב שיש בו קצת הלכות דליקה בשבת.

גבאים שהעלו לתורה 'אחרון חזק' לעסקן כשהיה בביהכ"נ תלמיד חכם

שאלה: מעשה שאירע בבית כנסת, שהגבאים כיבדו בעליה לתורה לאחרון "חזק" לעסקן ציבורי, כשהיה באותה שעה בבית כנסת תלמיד חכם. היו שם אנשים שהתלוננו על הגבאים ודרשו לסלק אותם מתפקידם, וטענתם שהרי מבואר בגמרא מגילה דף כח ע"א (ומובא ברי"ף ברכות דף לה ע"א מדפי הרי"ף): כל תלמיד חכם שמברך לפניו אפילו כהן גדול עם הארץ אותו תלמיד חכם חייב מיתה, שנאמר כל משנאי אהבו מות אל תקרא משנאי אלא משנאי, וכתב רבינו יונה (בברכות שם) כלומר שהתלמיד חכם גורם שישנאו אותו כי כשרואים בני אדם שמחניף לעם הארץ ומברך לפני תלמיד חכם, אומרים בליבם שמעלת התורה אינה חשובה כל כך וגורמים שישנאו בני אדם התורה, על כן אמרו אעפ"י שיש לו מעלה אחת שהוא כהן גדול, כבוד התורה עדיף ותלמיד חכם קודם עכ"ל, ולכן רוצים לסלק את הגבאים. ויעוין משנ"ב (סימן קמא ס"ק טו) דיש לבחור לסגן איש נכבד ובעל מעשים טובים, ודעת הבריות נוחה הימנו שלא יחשדוהו שבשביל הנאת עצמו או איזה סיבה, יתמוך כבוד למי שאינו ראוי... וכו', יש לציין שהתלמיד חכם לא ראה בזה פגיעה בכבודו כי הוא מאותם המקיימים את הנאמר במסכת ברכות דף סד ע"א תלמידי חכמים מרבים שלום בעולם והוא שמח מאוד בששי שקיבל, האם לסלקו?

תשובה: מו"ח מרן הגרי"ש אלישיב זצ"ל

השיב: מאחר והתלמיד חכם קיבל ששי ולא כולם יודעים ש'חזק' חשוב יותר משישי, לכן אין כאן פגיעה מוכחת בעיני הציבור, ולכן אין לסלק את הגבאים ואדרבה יש לקרא עליהם את הנאמר בהמשך המשנ"ב וכן ראוי לציבור שלא יהררו אחר הסגן, וידונו אותו בכל ענין לכף זכות, והדבר אשר יקשה בעיניהם עליו, יתלו כי משגה היה וטעה בשיקול הדעת ואף אם אירע שקרא לאחד שלא לפי כבודו... אם יראת ה' נגע בלבבו

יש לו להתאפק... עכ"ל.

מה חשוב יותר עליית שלישי או חזק?

שאלה: מי חשוב יותר עליית שלישי או חזק?

תשובה: דן בזה בשו"ת התעוררות תשובה (אור"ח סימן לו) וז"ל... למה מהדרין לקרות לגדול ולמכובד שביעי, הלא שלישי הוא עפ"י הגמרא,

ושישי עפ"י זוהרה עליה הנכבדה? נלענ"ד דינא הוא דמעלין בקודש ומי שמסיים גמר המצוה הוא עיקר עלייה בקדושה, והרי ראינו דמהדרין לקנות העליה בפרשה שמסיימין בו החומש וקוראין חזק, עכ"ל. הרי דלא היה ברירא האי מילתא דאחרון חשוב יותר משישי, ולכן אין כאן פגיעה בכבוד התורה בזה שנתנו למנהיג הציבור חזק ותלמיד חכם ששישי או שלישי.

הגאון רבי אשר אנשיל שווארץ שליט"א ראש כולל צאנז בבית שמש ומח"ס מעדני אשר

סימן ט"ו) דמותר להוריד ציצית מטלית גדול להכניסו לטלית קטן, וכן פסק בשו"ת יביע אומר (חלק ב' סימן א').

האם מותר לחלק בית הכנסת גדול לשנים או שיש בזה איסור של "מעלין בקודש ואין מורידין"?

שאלה: יש לחקור בית הכנסת גדול שיכול להיכנס שם מאה אנשים, האם מותר לחלק אותו לשנים ע"י מחיצת גבס או ע"י וילון, או דילמא אסור דמוריד אותו מקדושתו, דעד עכשיו היה "ברוב עם הדרת מלך" של מאה אנשים ועכשיו יהיה רק חמישים בכל אחת.

תשובה: הנה בדעת תורה (אור"ח סימן קנ"ד) כתב וז"ל: "נשאלתי אם מותר לבנות כותל באמצע בית הכנסת ובית המדרש לחלקו לשני חדרים שיתמעט עי"ז בכל חדר הרבוי עם". ומסיק: דיש ראייה מגמ' (מגילה כ"ז ע"ב) דלרבנן דר"מ דסוברין מוכרין בית הכנסת של רבים ליחיד לא הויא הורדה מקדושה משום דהמעות מעלינן בקדושה מעולה כמ"ש רש"י שם, ומוכח דבלאו הכי אסור, משום דמוריד מקדושה מה"ברוב עם".

ובשו"ת אמרי יוסר (להגאון רבי מאיר אריק ז"ע ח"א סימן קמ"א) נשאל בכעין זה, וז"ל: "ע"ד שאלתו שזקינה היה מתפלל בביה"מ של קדוש ה' מהר"א זצ"ל והוא רחב ידיים וקשה להתפלל שם בחורף מפני הצינה, וחפץ לחלקו באמצע ע"י מחיצה בלעכ"ז אשר יתגלגלו למעלה וירדו למטה. ובזמן החורף יורידו אותם למטה והוא נחלק לשנים וחלק אחד יוכלו לחמם ויתפללו שמה והשני תעמוד פנויה, ובקיץ יגלגלו אותם למעלה ודרש חות דעת ממני". ומסיק: דכיון דהויא מחיצה לזמן ליכא איסור הורדה מקדושה, אבל בכותל באמת קבוע אסור שממעט מקדושה. א"כ לפי דבריו אם יחלק בקיר שיכולים לפרקו בקל ליכא איסור.

בקודש ואין מורידין, דהא נר חנוכה אין בו קדושה כדפריך הגמ' (שבת כ"ב ע"א): "וכי נר חנוכה קדושה יש בה?". עיין טל תורה (שבת כ"א) שהקשה קושיא הנ"ל, וכן בשו"ת אור המאיר (להגאון רבי מאיר שפירא זצ"ל סימן ז) פלפל עם הטל תורה בענין זה.

ארכיון עוז והדר

נראה לתרץ ע"פ מה שכתב בשו"ת בנין שלמה (בהוספות סימן י"א) שהקשה על הנוסח "הנירות הללו קודש הם", והא נר חנוכה אין בהם קדושה? ותירץ ע"פ מה שכתב הרי"ז, דמ"ד דסבירא להו דנר חנוכה אסור להשתמש לאורה דהויא דומיא דנר חנוכה [במקדש] שהיה אסור להשתמש, א"כ יש בזה קדושה דומיא דמקדש. א"כ ה"ה לגבי הלכה של מעלין בקודש ואין מורידין יש נמי איסור בזה כיון דבעינן שיהא דומיא דמקדש.

הנה הבית יוסף (יור"ד סימן רנ"ט) הביא את המרדכי להלכה, וברמ"א (שם) כתב דיש חולקין בזה, אבל בש"ך (שם) כתב דהלכה כמו המרדכי. א"כ דבתשמישי מצוה ליכא איסור להוריד, א"כ בודאי דמותר לעשות מטלית גדול לטלית קטן, וכן כתב בארצות החיים.

וכן בשו"ת לב חיים (להגאון מהר"ח פלאג"י ח"א סימן צ"ב) חקר אם מותר לעשות טלית קטן מטלית גדול, וכן אם מותר להוריד הציצית. ומסיק: דע"פ הלכה מותר לעשות דאין לזה שום מעלה יותר. אבל על דרך הסוד מצינו להרבה מקובלים דמעלות רבות יש לטלית גדול מטלית קטן, א"כ יש ליוזר שלא להוריד אותו מקדושתו דמעלין בקודש ואין מורידין.

ובשו"ת לבושי מרדכי (מ"ת סימן י"א) כתב דליכא איסור לעשות מטלית גדול לטלית קטן.

ולענין הלכה: פסק המשנה ברורה (אור"ח

האם יש איסור להוריד ציצית מטלית גדול לטלית קטן משום "מעלין בקודש ואין מורידין"?

בפרשתו (שמות מ', י"ח): "ויקם משה את המשכן וגו'. בגמ' (מנחות צ"ט ע"א) ילפינן מכאן דמעלין בקודש ואין מורידין בקדושה, מדלא סייעהו אחיו הכהנים.

יש לחקור: האם מותר

להוריד ציצית מטלית גדול כדי להניחו לטלית קטן, וכן האם מותר לעשות מטלית גדול שבלה לטלית קטן, או דילמא יש בזה חשש של מעלין בקודש ואין מורידין.

תשובה: הנה במרדכי (פ"ק דב"ב) כתב על

הא דאמרינן בגמ' (ערכין ו' ע"א): "ישאל שהתנדב מנורה לבית הכנסת ולא נשתקע שם בעלים ממנה - אסור לשנותה לדבר הרשות, אבל לדבר מצוה שרי". ומחדש המרדכי דמותר לשנותה אפילו לדבר מצוה דפחותה מיניה, דדוקא לגבי תשמישי קדושה אמרינן מעלין בקודש ואין מורידין, משא"כ לתשמישי מצוה, ליכא איסור להוריד אפילו לקדושה יותר פחותה. א"כ ציצית, דהויא תשמישי מצוה כמבואר בגמ' (מגילה כ"ו ע"ב): "תשמישי מצוה נזרקין כגון סוכה לולב וציצית", א"כ לא שייך ביה מעלין בקודש ואין מורידין, וא"כ אין איסור לעשות מטלית גדול לטלית קטן.

אבל יש להקשות על המרדכי מגמ' מפורשת דאמרינן אף בתשמישי מצוה מעלין בקודש ואין מורידין, מהא דאמרינן (שבת כ"א ע"ב) גבי נר חנוכה: "דלביית הלל ביום אחד מדליק אחד, מכאן ואילך מוסיף והולך משום דמעלין בקודש ואין מורידין". חזינן דאף בדבר שאין בו קדושה אמרינן מעלין

מלון יקרון ויהודים נפלאים מלוקט מדברות קדשו ותורתו של רבי דוד חי אביהצירא שליט"א

מִי־הָתָא

חֲזֵה-תָא

חֲזֵה-תָא דְאִוְרֵי־תָא
יסוד חדש ונפלא על הפרשה

הפצת מעיינותיו חוצה מזכה את האדם עצמו

פעמיים כתוב בתורה 'ולמען', 'ולמען תספר באזני בנך וכן בנך וגו' וידעתם כי אני ה', וכן 'ולמען תאריכו ימים על האדמה' (דברים יא ט), וללמד הוא, שכפי מה שעמלים לספר נפלאות לצאצאים ולחנכם כראוי, כך זוכים לאריכות ימים ושנים.

ואפשר עוד להוסיף על פי דברי החתם סופר ע"ה בתורת משה (כי תבוא ד"ה והותירך) שלכל אדם יש שליחות קצובה בעבודת ה', וכיון שהשלים שליחותו הרי הוא ראוי להסתלק מן העולם, אמנם אם הוא מחנך בנים ותלמידים לעבודת ה' אזי הוא זוכה לתוספת ימים ושנים כדי להוסיף וללמד, וזהו שכתוב (דברים ל ט) 'והותירך ה' אלקיך וגו' בפרי בטנך, שבזכות הבנים והתלמידים שבכלל בנים, יזכה לתוספת ימים ושנות חיים.

המתגבר, שאמרו (אבות פ"ד מ"ה) הלומד על מנת ללמד מספיקים בידו ללמוד וללמד לשמור ולעשות.

המלמד לאחרים זוכה לטהרה המביאתו לידיעת ה'

כדבר הזה אומר בעל תולדות אדם ע"ה (בא ד"ה א"י ולמען) על הפסוק (לעיל י ב) 'ולמען תספר באזני בנך וכן בנך' ומסיים 'וידעתם כי אני ה', שעל ידי חינוך ולימוד הבנים גם האבות בעצמם יתעלו מעלה מעלה בידיעת ה'. כי ענין הידיעה רומז למידת הטהרה, וכפי חינוך הבנים לעבודת ה' - וכן התלמידים הנקראים בנים בכללם, זוכים לתוספת טהרה המקרבת את האדם לידיעת ה'.

ההשפעה לאחרים - סגולה לאריכות ימים רמז נוסף למדים אנו בדברי המסורה, כי

וְלַהוֹרֹת נָתַן בְּלָבוּ הוּא וְאַהֲלִיאֵב בֶּן אַחִיסָמֶךְ לְמִטָּה דָן (לה לד).

מצינו במסורה שתי פעמים שנכתב בתורה התיבה 'ולהורות', פעם ראשונה כאן 'ולהורות נתן בליבו', והשניה בפרשת שמיני (ויקרא י א) 'ולהורות את בני ישראל' שהוא ציווי לכהנים שילמדו הכהנים את בני ישראל, ולרמוז באדם אשר נתן ה' חכמה בינה ודעת בליבו כמאמר הכתוב ולהורות נתן בליבו, שלא יחזיק זאת לעצמו לבדו, אלא יקיים בעצמו הכתוב ולהורות את בני ישראל וילמד את בני ישראל מחכמתו, ויפיץ מעיינותיו חוצה ויביא תועלת לכלל ישראל. ואל יחשוב שבזמן שמשקיע בהשפעה לבניו ותלמידיו מפסיד זמן יקר שבו יכול היה להוסיף חכמה בליבו, שכך אמרו והבטיחו לנו חז"ל שכאשר משפיע לאחרים זוכה שתתרבה החכמה בתוככי ליבו כמעין

מִילְתָא דְפְלִיאָה

בזכות האחדות פועלים עת רצון לישועה וגאולה

ה' על כל פשעיהם, ולא זו בלבד אלא שהוא מוסיף להשפיע עליהם רוב טובה. וכן דרכו של הקב"ה בשעה שהוא מוחל עוונות הוא מוסיף עוד להיטיב עמנו, כמו שפירש הרה"ק מלובלין זל"ה על הכתוב (תהלים פו ה) 'כי אתה ה' טוב וסלח' שה' יתברך ברוב רחמיו, לא די שמוחל כל עונותינו, אלא עוד מוסיף להשפיע לנו טובות הרבה. וכן פירש שם בעל אור לשמים, וְתִפְאַרְתּוֹ עֲבַר עַל פְּשָׁעֵינוּ (משלי יט יא), שלא די שעובר על פשע אלא שמפאיר את ישראל ברוב טובה. כן יהי רצון מלפני אבינו שבשמים שנשכיל להתאחד כולנו כל איש מישראל כאיש אחד בלב אחד, וכך נזכה לישועה והצלחה בכל העניינים שבגשמיות וברוחניות, כפי שראינו זה עתה כי כמעט ואין דבר שלא ניתן להשיג באמצעות האחדות.

האחדות, כמו שאמר הרה"ק רבי ישראל מרוז'ין ע"ה על הכתוב (בראשית מט א) 'האספו ואגידה לכם את אשר יקרא אתכם באחרית הימים', שבכוח התאספות והתאגדות בני ישראל כאיש אחד נזכה לגאולה העתידה באחרית הימים.

מחילת עוונות והשפעות טובות בזכות האחדות

ובשעה שכלל ישראל מאוחדים כאיש אחד עוונותיהם נמחלים, כמו שפירש הרה"ק בעל אור לשמים ע"ה (ריש ויגש) לשון הכתוב (תהלים מח ה-ו) 'כי הנה המלכים נועדו ועברו יחדיו', המלכים הם בני ישראל, וזהו כי הנה המלכים נועדו כאשר בני ישראל נועדים יחד, אזי 'עברו יחדיו' הקב"ה מעביר כל עונותיהם, 'המה ראו כן תמהו' כי עתידים כל באי עולם לתמוה על כך, איך שמעביר

וַיִּקְהַל מֹשֶׁה אֶת כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל וְגו' (לה).

דרש הרה"ק רבי שלום מבעלזא ע"ה במה שאומרים האשכנזים לאחר קריאת התורה בשני וחמישי 'אחינו כל בית ישראל הנתונים בצרה ובשביה וכו' המקום ירחם עליהם' וכו', ולכאורה היה מן הראוי שיאמר בתחילתו 'יהי רצון מלפני אבינו שבשמים כמו כל אותם הבקשות שקודמים לו' יהי רצון מלפני אבינו שבשמים לכוונן את בית חיינו' וכן על זה הדרך. אלא אומר הרה"ק רבי שלום ע"ה כי כשבני ישראל מתאחדים להתפלל על צרת אחיהם, נעשה עת רצון וממילא בזה שאומרים 'אחינו כל בית ישראל' הרי זה כאומרים 'יהי רצון'.

כשמתעורר עת רצון בוודאי מתגדל הכח להחיש ישועה וגאולה לכלל ישראל בכוח

ברזא דאח"ד רמזים נפלאים על סדר הפרשה

כח הציבור לעבודת ה'

כי התקהלות בני ישראל כאיש אחד בלב אחד מטהרת כמו מקוה טהרה. מעשה ידוע מסופר על הרה"ק רבי מנחם מענדל מקאסוב ע"ה, שפעם בשעת סעודת שבת רקד עם חסידיו בשמחת השבת, ובעת הריקוד כופף עצמו בתוך העיגול כטובל עצמו, באמרו טבלתי עתה במקוה של ה' יתברך, כי הלא נאמר 'מקוה ישראל ה', כביכול בני ישראל הם המקוה של ה' יתברך, ובכח אחדות ואסיפת ישראל יחדיו זוכים לטהרה [כן הובא בספר תורת חסד (דפוס מונקאטש תרנ"ז, פר' ויקהל אות ב)].

וכעין זה ידוע מנהג חסידים וצדיקים לטבול במקוה טהרה קודם התפילה, כמו שאמר הרה"ק רבי רפאל מבערשיד ע"ה בשם רבו הרה"ק רבי פנחס מקוריץ ע"ה, שהמקוה היא ההכנה והשמירה בבחינת מלבוש לתפילה, כי כל מצוה צריכה מלבוש גשמי והמקוה היא הלבוש לשלמות התפילה [כשביקר הרה"ק מבערשיד ע"ה לעת זקנותו אצל הרה"ק מרוז'ין ע"ה, אמר לפניו מאמר זה בשם רבו הרה"ק מקוריץ ע"ה, והפליג הרה"ק מרוז'ין בשבח הדברים, ואמר שלפעמים נותנים לצדיק אריכות ימים למטרה זו, שיוכל להעביר דברי קודש מדורות הקודמים לדורות הבאים (עירין קדישין השלם ח"ב עמ' תקלד)], ומעשה אירע בהרה"ק רבי אהרן מטשערנאביל ע"ה שלמרות הקפדתו לטבול במקוה קודם התפילה, אירע פעם שלא עלתה בידו למצוא מקוה טהרה, ולבסוף אמר כי ילך לטבול בתוך קהל ועדה מישראל בבית הכנסת, כי כאשר נאספים יחדיו עשרה מישראל זוכים לקדושה וטהרה.

וכן מסופר על הרבי ר' זושא מאניפולי שבימי חוליו נמנע מללכת לטבול במקוה, ובכל ערב שבת היו אנשי שלומו עומדים אצל מיטתו, והיה מרכין ראשו ביניהם כמה פעמים כדרך שטובלים במקוה, באמרו 'מקוה ישראל ה', הישראלים הם המקוה ה'.

במדריגה הנכונה, עם כל זה אם הוא מחובר לטהור יש לו תקומה להיות לו עליה ע"י הצדיק, כי 'כל המחובר לטהור טהור' (כלים פ"ב מ"ב). אך לשם כך יש להתבטל בפניהם כי זהו סוד כוחו של המחובר לטהור שעולה לו טהרה רק אם מתבטל הוא לטהור. ושאל הרבי ר' שמחה בונם מפרשיסחא ע"ה את היהודי הקדוש ע"ה (הובא ברמתיים צופים פ"ג אות לד), שהיה אומר 'כל המחובר לטהור טהור' וכו' ושאלו וכי הקב"ה וותרן. ומה סברא היא זו, שבדבר קל יהיה לו מדריגת הצדיק אשר לא נהנה מהעולם הזה. והשיב לו, שעבודה גדולה מאוד להיות דבק לצדיק האמיתי, ויותר קשה מלהיות צדיק בעצמו, ואין כאן ויתור כלל.

התאספות יהודים מטהרת כמקוה

התאספות בני ישראל למען חיזוק התורה הנאה היא להם והנאה לעולם [על דרך כינוסם של צדיקים הנאה להן והנאה לעולם (סנהדרין ע"א)], וכפי התאספות כל יחיד עם הציבור כך זוכה לרוח טהרה ממרום, כמו שאמרו (שבת קד). הבא להיטהר מסייעין בידו, ומהי משמעות הבא להיטהר - מהיכן בא. אלא שיוצא ממקומו שלא להיות מיוחד בפני עצמו, אלא 'בא להיטהר' להשתתף עם הציבור ולהיטהר בתוכם, מסייעים בידו מן השמים לבוא אל הטהרה.

ועצם אסיפתם של ישראל גדולה היא עד למאוד ומטהרת היא כמקוה, ויכולה היא לטהר את האדם כמו טבילה במקוה, וכן כתב באהבת שלום (פר' כי תשא ד"ה ויעמוד משה) לפרש את הפסוק (ירמיה יד ח) 'מקוה ישראל ה' מושיעו בעת צרה'. כי יש שני פירושים לתיבת 'מקוה', האחד, לשון אסיפה כמו 'יקוו המים מתחת השמים אל מקום אחד' (בראשית א ט), והשני לשון טהרה כטבילה המטהרת, וזהו הרמז שאסיפתן של ישראל באחדות מטהרת כמו מקוה. וזהו גם מה שכתב (פר' ויקהל ד"ה א"י ויקהל ה-א) שתיבת 'ויקהל' בגימטריא 'מקוה',

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם (לה, א).

יש לומר בדרך רמז, ראשי התיבות 'היום ק'צר ו'המלאכה מ'רובה' הם 'מקוה', ועולים בגימטריא 'ויקהל'.

ויתכן שבא לרמז בפסוק (שמות לה א) 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם', כי כאשר משה רבינו ע"ה הקהיל את ישראל, הכניס בהם את הכח שעל ידי התאספות עם הקדוש יושפע להם זריזות בעבודת ה' בבחינת 'היום קצר והמלאכה מרובה'. ויש לפרש עוד, כי משה רבינו הקהיל את בני ישראל הכוונה שעוררם לנצל זמנם לתורה ועבודת ה', שכן 'ויקהל' גימטריא ראשי התיבות 'היום ק'צר ו'המלאכה מ'רובה. וראשי התיבות 'היום ק'צר ו'המלאכה מ'רובה' הם 'מקוה' לרמזו שתלויים הם זה בזה, התאספות ישראל מביאה לזריזות והזריזות מביאה לטהרה. כמאמר רבי פינחס בן יאיר (ע"ז כ): 'זהירות מביאה לידי זריזות, זריזות מביאה לידי נקיות, נקיות מביאה לידי פרישות, פרישות מביאה לידי טהרה'.

והכל בכוחו של משה רבינו ע"ה כאמרו 'ויקהל משה', ואתפשטותיה דמשה בכל דרא (תיקו"ז תיקון סט קיב.) [בתקוני זוהר: 'אשרי העם שככ"ה לו' (תהלים קמד טו), בגימטריא 'משה'. 'אשרי העם שה' אלהיו' דעליה אתמר 'דור הולך ודור בא' (קהלת א ד) ולית דור פחות מששים רבוא, ועליה אתמר (תהלים קה ח) 'דבר צוה לאלף דור'. ואתפשטותיה הוא בכל דרא ודרא, בכל צדיק וחכם דמתעסק באורייתא עד שתין רבוא לאשלמא לכלהו מפגימו דלהון], שבכל דור ודור העמיד לנו הקדוש ברוך הוא ברחמיו רועים נאמנים להנהיג את הדור והם המביאים זריזות וטהרה בכל בני ישראל [ראה תפארת שלמה (פר' צו ד"ה כל): גודל מעלת דיבוק חכמים וצדיקי הדור, כל המסתופף בצילם ומתאבק בעפר רגליהם, אף כי הוא אינו

בזילין וקיריין

פרקי הדרכה ועבודה ה'

תשוקה עצומה שבערה בליבותיהם של ישראל

בבחינת המחשבה השתוקקו להביא יותר בעוד שלמעשה לא היה צורך

בכך ביאר הרה"ק מאפטא ע"ה (הובא משמו בשפתי צדיקים פקודי ד"ה בפסוק ויאמרו) ליישב קושיית האור החיים, הכיצד יבואו 'דיים והותר' שניהם יחד, בעוד שנראים כסותרים זה את זה. רק היו כאן שתי בחינות בתרומה, האחת מה שקרה בפועל שבני ישראל הביאו את כל הנדרש למלאכה ולא יותר כי בשעה שפסקו עושי המלאכה מהכאת הקורנס נאמר 'ויכלא העם מהביא' ומבחינה זו אכן היה 'דיים', אך מבחינת המחשבה שם בערה במתנדבים בעם אש שלהבת קודש בהתעוררות עצומה לתת כל אשר להם לתרומת הקודש, אך לא יכלו להשלים את תשוקתם הנפלאה כי כבר פסקו העושים במלאכה ממלאכתם, לזאת הוסיפה תורה בדבריה ואמרה 'והותר', לחקוק לדורות עד כמה נשגבה היא תשוקתם של כל איש ואיש מעמנו הקדוש, עד שידע משה רבינו כי לא יכול לעצור תבערת תשוקתם אלא אם יפסיקו העושים ממלאכתם.

עוד מביא שם מעין המעשה הנ"ל: ודוגמא לדבר זה ראיתי בעיני כשהייתי בקהילת אפטא והיה שם שמש אחד הדופק על הפתחים לילך לבית הכנסת וכל מי ששמע את קול הפטיש שלו בחצות הלילה לא היה באפשר לשום אדם לישן עוד או אפילו לשכב עוד על משכבו רק קם תיכף ממיטתו והלך לבית המדרש קודם ללמוד או לומר תהלים והשמש הזה לא היה למדן רק איש פשוט ירא את ה' מנעוריו, אך בילדותו היה נער משרת את פני אדמו"ה הרה"ק מוהר"ר שמעלקי זללה"ה אב"ד בקהילה ניקלשפורג ומחמת שעשה שם עבודתו באתערותא דליבא ובדביקות גדול גרם לו זאת לעורר את לב השומעים שיעמדו לעבודת הבורא יתברך שמו.

וכן היה נמי במלאכת המשכן מחמת ששמעו הנדיבים שבישראל את קול הפטיש של בצלאל ועושי המלאכה היה ליבם בוער להביא נדבות עוד יותר ויותר, ולפי שמשה רבינו ע"ה הבין זאת בשכלו הקדוש שלא יועיל להם שום הכרזה כל זמן שישמעו את קול הפטיש לכך ציווה להכריז שלא יעשו עוד מלאכה לעבודת הקודש וממילא לא יביאו עוד נדבות.

ידם ונדבת ליבם, לאחר מספר שעות חלש ליבו והלך לבית לפוש מעט, ואילו במקומו הושיב את בנו רבי יצחק מאיר שיקבל תרומת הציבור. לאחר שעה, חזר האוהב ישראל למקום, ובבואו שאלו בנו, הכיצד כל זמן שהיה יושב במקום זה הגיעו נדבות ללא הפסקה, ואילו כאשר הוא ישב במקומו לא הגיעו אנשי תרומות. אמר לו הרה"ק ע"ה, הלא כך כתוב בפסוק 'מרבים העם להביא מידי העבודה למלאכה. ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר, איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקודש ויכלא העם מהביא', וקשה, שהיה לו להכריז שלא יביאו עוד נדבה למשכן, מדוע ציווה להפסיק במלאכה. אלא שבמשך הזמן שהיו העוסקים במלאכה מכים בקורנס, נכנס בבני ישראל תשוקה עצומה בלבם להביא עוד למלאכה, ולא היה מועיל אם יכריזו שלא להביא. רק כאשר פסקו מלהכות בקורנס ממילא נכבה החשק מלבם ולא הביאו עוד.

כן גם מובא בזרע קודש (סו): פירש הרב הקדוש מורנו הרב מנחם מנדל משענדישוב זצ"ל, שאמרו אל משה 'מרבים העם להביא מידי העבודה למלאכה וכו', ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה כו' ויכלא העם מהביא', דקשה שהיה לו להכריז שאל יביאו עוד, וגם להבין לשון 'מידי העבודה' כו'. רק על דרך זה, שמשה הבין שתשוקה זאת מכניסים העושי מלאכה בלבם, ואם לא יבטלו ממלאכתם, אף שיכריזו שלא יביאו עוד, לא יצייתו להם, מחמת תשוקתם והתלהבותם שהכניסו עושי המלאכה בהם, ולכן 'יעבירו קול במחנה' וכו' שיתבטלו ממלאכתם, ועל ידי זה 'ויכלא העם מהביא', וגם לשון 'מידי העבודה למלאכה', הוא על דרך זה, שעושי עבודתו יתברך שמו למלאכה, ועל ידי זה מרבים העם להביא כנ"ל, ובאמת היו צריכים עושי המלאכה לעשות כנ"ל, שבזאת התשוקה והתלהבות הזו שאין לזה שיעור וערך, היה שוכן יתברך שמו.

וַיֵּצֵא מֹשֶׁה וַיַּעֲבִירוּ קוֹל בְּמַחֲנֵה יִשְׂרָאֵל אִישׁ וְאִשָּׁה אֶל יַעֲשׂוּ עוֹד מְלָאכָה לְתְרוּמַת הַקֹּדֶשׁ וַיִּכְלֹא הָעָם מִהִבִּיא (ל,ו,י).

והקשו, היה ראוי לומר לבני ישראל שיפסיקו להביא נדבות למשכן, מדוע ציווה זאת לעוסקים במלאכה שלא יעשו עוד למלאכת הקודש.

אלא כתבו בספרי צדיקים ע"ה שכל זמן שהיה הקורנס נשמע במחנה היה מעורר בכל בני ישראל השתוקקות ברשפי אש שלהבת קודש להביא כל אשר להם עבור בנין מקום לשכינה בתוכם, משכך ידע משה רבינו ע"ה כי אם יאמר לעם להפסיק להביא נדבותיהם לא יוכלו לעצור ברוחם מחמת התשוקה העצומה שבערה בקרבם, לפיכך ציווה לעוסקים במלאכה שיפסיקו ממלאכתם וכך תשכך מעט תשוקת בני ישראל ויפסיקו להביא.

[ראה מה שכתב בזה הרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ ע"ה בספר זרע קודש (פר' תרומה ד"ה א"י ויקחו ה-ה): כי היה להם לב טהור ורוח נדיבה מאוד וכו', וכל אחד וכו' במחשבתו ורצונו ותשוקתו היה אז להביא זהב מלא כל חללא דעלמא, ואף זה לא היה סיפוק במחשבתו, מחמת שתשוקתם היה גדול מאוד, והיה במחשבתם ותשוקתם באמת שהבית יהיה יותר גדול מכל העולמות אשר לא יכללוהו יתברך שמו. ובאמת זה התשוקה בלבבות בני ישראל, הכניסו העושי המלאכה שהיו לוקחים התרומה מישראל, בצלאל ואהליאב וכל חכם לב, שהיו צדיקים גדולים, וכשהיה אחד מישראל מביא דבר אליהם, היו משבחין אותו יתברך שמו שבחר בעמו ישראל ואמרו ראו עם קדוש, הנמצא אומה כזו, וכשהיה הישראל שהביא שומע הדברים היוצאים מפה ולב עושי המלאכה, היה מתלהב להביא עוד, וכל שכן שהיו אחר כך משבחין אותו יתברך שמו ואת עמו ישראל, עד שהיה מביא עוד יותר, כל מה שהיה עמם הביאו].

ה'אוהב ישראל' גרם שאנשי העיר ירגישו תשוקה בליבם לתרום להקמת בית כנסת

כך גם מסופר על הרה"ק אברהם יהושע העשיל מאפטא בעל אוהב ישראל ע"ה, כשבא פעם לאסוף כספים להקמת בית כנסת, ישב במקום בו תוכנן לבנות את בית הכנסת, וכל העם הביאו אליו תרומת

יצא לאור ע"י מכון אור לישראלים
© כל הזכויות שמורות
אין להעתיק או להפיץ ללא אישור
מפורש בכתב ממכון אור לישראלים

ובחרת בחיים

גליון שבועי במשנת מרן האור החיים הק' זיע"א

באור החיים תולדות רבנו הק'

פרק רביעי: שנות בראשית סוערות בנטל המס החדש

כעת הוטל על כתפי הקהילה השחוחים עוד עול כבד מנשוא של עשרים ככר הכסף, שגבייתם נמשכה פרק זמן ארוך, מלא ברדיפות ונגישות.

"נתקבצו הקהל בחצר הגדולה הנק' ע"ש כה"ר שאול ן' רמון ושם חנה אלקאייד שבה לגבות המס, וקבצו כל ת"ח בחצר הנו' עם הקהל הנו' ובו ביום גזר האלקאייד על הקהל לפנקס כל א' לפי ערכו מה שיכול ליתן, ועליו אין להוסיף וממנו אין לגרוע. והוסיף עוד ואמר להם לא תערכו כ"א מחצית מהממון שהוא עשרה ככרים אולי יש תקוה ויתנחם המלך וישבו מחרון אפו. וג"כ הנגיד המעולה כה"ר אברהם מאימראן היה מבקש מהמלך ומתחנן לו ובוכה לפניו עד שנתרצה במחצית הסך ליתנו עכשיו והמחצית האחר עד זמן הקציר יתנוהו. והאלקאייד היה מכה ומענה ביהודים בחכמים ובבעלי תורה עד יום ראשון ס' וראה ועשה בלי וקצף קצף רב, וראה ולמד את מעשה עמנו שהיו גובים בלי חמלה וחנינה, וג"כ הוא היה מכה ומענה בחכמים כל אחד לבדו ובקהל כל אחד לבדו. והיה מענה לעשיר אחד ושמו סלימאן בוטבול ומרוב הענוי והמכות והחניקה שהיו חונקים אותו ולא היה יכול לסבול המיר דתו, אוי לעינים שכך רואות ולאזנים שכך שומעות. ומן היום ההוא והלאה גזר האלקאייד על החכמים שיתנו הם לבדם ככר כסף. וג"כ החייטים יתנו ככר כסף הם לבדם. וכן היה הדבר. שנתנו החכמים ככר כסף שלם מלבד האלסוכ'רא ולעמאלא. ואני הצעיר בעוה"ר נתתי בזה המס שלש מאות אוקיות ונתתי בזה הסך שני נזמי זהב משקלם שנים עשר משקל זהב ועוד כלאכ"ל מ' משקלים דרהים. השי"ת יאמר די לצרותינו, וימלא חסרונו, ויחשבה לצדקה לנו. נאם הצעיר שמואל אבן דנאן ס"ט הכותב.

ומן היום הזה והלאה היה גובה אלקאייד הנו' המס לאט לאט עד שהשלים י' ככרים. ועוד נתנו לו להאלקאייד סוכר'א ה' אלפים אוקיות מכ"ט מלבד הדורות והמנחות שהיו נותנים לו בכל יום ומלבושים וכלים נאים משהו שלשת אלפים אוקיות. ועוד שלח מולאי חפיץ' אחר אלקאייד לשאול לו לשלמו ונתן לו האלקאייד מממון שהיה גובה קודם שישלים אותו ה' אלפים אוקיות.

ועוד נתן לו מן המנחות שנתנו לו היהודים. ועוד כל ההוצאות שהיו צריכים להוציא על ביתו של מולאי חפיץ' אחרות. נמצא סך ההוצאה כולה שגבה השר כמו שנים עשר ככרים לזכות יר"ה ועוד כתב אלקאייד הנו' על הקהל עשרה ככרים לזכות יר"ה לפורעם לימות הקציר. והלך אלקאייד למקנא'ם ושקל הממון ההוא והחליפו בזהב שכך א"ל המלך לקנות את הממון זהב ונמצאו חסרים ה' ככרים של קהל פאס אלפיים אוקיות אחרות והלוו אותם הקהל במקנא'ס ונתנום. אח"כ אמר להם אלקאייד אלגאזי הזמינו י' אנשים גדולים ובני דעה והתקינו מנחה יפה עד מאוד ואני אעמוד אתכם לפני המלך ונדבר עליכם דברים טובים ואקדע לכם השטר חוב שכתבתי עליכם לזמן הקציר. וכן עשו הכינו המנחה יפה והיה בה עשרה זוגות של כא'מרא פינא. והעלה אותם אלקאייד למלך ומנחתם בידם ודבר עליהם לפני המלך טובות וקבל אותם המלך בספ"י. והיה זה ביום ד' לאדר א' ש' התס"ד."

פניני אור החיים

הנתינה, ומה עוד?

קחו מאתכם תרומה לה' כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה' זהב וכסף ונחשת: (לה א)

אם היינו מנהלים ישיבה, מפעל חסד, או שהיינו גבאי בית כנסת, והיינו מחפשים תורם לסכום נכבד, ומצאנו תורם שמוכן לתרום סכום נכבד, היינו מאושרים ומרוצים.

ואם הוא היה נותן בלי חשק ובלי להתחבר לחלק הרוחני והטוב שבדבר, אלא סתם כך, הוא עשיר גדול ולא איכפת לו לתת ובה הסתיים הסיפור. האם הנתינה שלו פחות חשובה?!

אומר האור החיים הקדוש: קחו מאיתם את תרומת ה', כל נדיב לבו יביאה את תרומת ה'. יש לתת תרומה ויש לתת תרומת ה'.

נתינה זו תרומה. אבל נתינה שמחברת את האדם לעולמות העליונים, נתינה שמעוררת עניינים גבוהים, זו נקראת תרומת ה'.

איך עושים זאת, איך גורמים שהתרומה תהיה לא סתם תרומה, אלא תרומת ה'. כל נדיב לבו.

אדם שנותן מתוך הלב, בנדבת לב ובחשק וברצון, הלב שלו נותן, הוא גורם חיבור גדול במעשה הנתינה. בכך הוא מחבר ומקשר את עצמו על ידי הנתינה.

שבת שקולה כנגד כל התורה

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: (לה א)

על שמירת השבת כתוב בפרשה "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם". והרי 'אותם' הוא לשון רבים, ומדוע כתוב על מצוות שבת בלשון רבים.

אומר האור החיים הקדוש כך: בני ישראל עבדו עבודה זרה. כעת עוברים הכל ושבים אל ה'.

המשך בעמוד ג'

שיעורי תורה בשבת

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: (לה א)

כשנמצאים בשבת בבית הכנסת, והרב מדבר דברי תורה, זה לא רק כי נותרו כמה דקות עד תפילת ערבית או מנחה, אלא שיעורי התורה בשבת הם חלק חשוב מתהלכות השבת. וכפי שמובא במדרש, שאמר הקב"ה למשה רבינו "קהל קהילות ודרוש ברבים, כדי שילמדו לדורות הבאים להיקהל בכל שבת".

על פי זה מפרש האור החיים הקדוש את הפסוק בתחילת הפרשה: "ויקהל משה", משה רבינו הקהיל את בני ישראל להוהירם על השבת, "ויאמר אליהם" אתה יודעים מה תעשו בשבת, "אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם", את הדברים האלה, ההתקלות הזאת לשמוע תורה, את זה תעשו בשבתות.

ההצלחה בימות החול, בזכות השבת

ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העשה בו מלאכה יומת: (לה ב)

התורה מצוה על שמירת השבת במילים האלו: "ששת ימים תעשה מלאכה, וביום השביעי יהיה לכם קודש שבת שבתון".

בעצם, האם העבודה בימות השבוע היא חלק משמירת השבת? ואם אדם מובטל, ולא עובד במשך השבוע, חסר לו משהו בשמירת השבת? מדוע פותחת התורה את מצוות השבת ב"ששת ימים תעשה מלאכה".

אומר האור החיים הקדוש כך: אתה רוצה להצליח במלאכה שאתה עושה בימות החול. שמור את השבת!

אם יום השביעי יהיה קודש, תיעשה המלאכה הצריכה לך בששת ימים.

ספיר ויהלום פניני מוסר ויראת שמים בפרשה

מעלת החרד לכבוד רבו

עמו אני חפץ להשתדך התבטא הרה"ק החידושי הרי"ם מגור זיע"א אודות גביר פלוני, אשר לא נמנה עם מקורביו ואף לא עם חסידות גור בכלל. את התמיהה המתבקשת יישב הרבי, בספרו את שאירע בדידו עם אותו גביר.

לא אחת נדרשו גדולי הדורות, בהיותם רועים נאמנים לצאן מרעיתם וכל מגמתם היתה להיטיב - ברוח ובגשם - לקהל עדתם בפרט וכלל ישראל בכלל, להתדפק על פתחי נדיבים ולנקוש על פתחי ליבם במטרה לגייס מהם סכום כזה או אחר לצדקה.

לעתים היתה זו הצלת משפחה שעולליה שאלו לחם ואין. פעמים שדווקא מוכסן פלוני שנקלע לעסק ביש מול הפריץ הוא שטרד את מנוחתם והזיקים לגייס סכום הגון למטרת שוחד, יש והיה צורך בפדיון שבויים בהול ועוד כהנה וכהנה.

אולם שלושת אלפים רובל - הסכום אותו נדרש הרה"ק ר' יצחק מוורקא זיע"א לגייס במפתיע מעכשיו לעכשיו, זה כבר חרג מכל מה שהוא הכיר, גם באמת המידה של ראשי העם המכירים היטב את המלאכה. אולם הרבי, כמלאך המבצע שליחותו ללא הרהור ופקפוק, יצא לדרך ופנה לוורשה הבירה - שם קיווה לגייס את הסכום האמור.

לשם כך פנה לירידי החידושי הרי"ם, ויחידו החלו את המסלול כשהם ניגשים ראשית כל לביתו של נדיב לב ידוע, הלא הוא ר' גבריאל בוימגולד - מחסידי הנאמנים ואנשי אמונו הבולטים של הרה"ק מוורקא.

ר' גבריאל, בראותו על מפתן דלתו את שני גדולי הדור, נרתע ביראת כבוד וכמעט שקרס תחתיו. התדהמה אחזה בו, ורק כשרוחו שבה אליו מטט פנה אליהם ביראת כבוד ובריר במה דברים אמורים.

תשובתם כי הם באו בעסקי צדקה, לא הפתיעה אותו כלל. הוא היה רגיל בכך. אם כי הסכום הכה אותו בהלם קל, אולם הוא לא נתן לכך להשפיע על שיקוליו.

'כמה נדרש לרבי על מנת להשלים את המגביה?' פנה בנימה מעשית לרבי מוורקא, ונענה כי הסכום המלא עומד על סך שלושת אלפים רובל, סכום עתק ודמיוני בכל קנה מידה.

ר' גבריאל הנהן בדרך ארץ, ותיכף ניגש לחרדו הפנימי. כעבור זמן קצר שב החוצה אל הצדיקים הממתינים, הושיט להם תיבה קטנה אך כבדת משקל, תוך שהוא מציין בפשטות: 'כאן תמצאו את הסכום המבוקש - במלואו'.

ההתפעלות אחזה בשני הצדיקים גם יחד. 'מה גרם לך לנקוט בצעד יוצא דופן זה?' תמה הרבי מוורקא, 'הלא מלבדך ישנם עוד נדיבי עם בעלי לב חם לצדקה, ובוודאי היינו מצליחים להשיג את יתרת הסכום ממקורות אחרים'.

ואתן לרבי להסתובב ולבזות את כבודו בחיזור על פתחי נדיבים?! ר' גבריאל התחלחל מעצם הערעור, 'לא יקום ולא יהיה! אני אתן את מלוא הסכום, ובלבד שהרבי יוכל לשוב לעבודת ה' ולא יאלץ להמשיך במסלולו'.

ההתפעלות גברה שבעתיים, ושני הצדיקים יצאו מן הבית תוך שפיהם מרעיף עליו את מיטב הברכות. או אז, לאחר שנכח החידושי הרי"ם לראות את הנהגתו המופלאה של ר' גבריאל, התבטא ואמר: **'עם יהודי החרד כל כך לכבוד רבו - עמו אני חפץ להשתדך!'**

לימים אכן זכה ר' גבריאל להתגשמות משאלה זו, בבוא בנו ר' בעריש בברית הנישואין עם נכדת החידושי הרי"ם - בת בנו הרה"ק ר' אברהם מרדכי זיע"א.

משה רבינו מצווה את בני ישראל על מלאכת המשכן וכליו, מבהיר להם כי לשם קיום מצוה חביבה זו נדרשת התגייסות מוחלטת ופתיחת הלב והכיס גם יחד, ותיכף לאחר מכן מספרת לנו התורה הקדושה (שמות לה כ): **'וַיִּצְאוּ כָּל עַדְת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל מִלִּפְנֵי מֹשֶׁה.'**

רבינו ה'אור החיים' הקדוש זיע"א עומד על לשון הכתוב: **'מלפני משה'** ומבאר זאת באופן נפלא, כי הנה היתה פה מצוה נדירה, יקרה וחביבה עד לאין שיעור, וכולם חפצו לזכות בה. לא רק 'רצו' או 'היו מעוניינים', אלא היתה זו כמיהה, השתוקקות וצימאון אדיר לקיום רצון השי"ת והקמת משכנו. כל אחד רץ, כל יהודי נחפז, והכל מפני החשש הנורא מכל - חשש שהפך מוחשי יותר מרגע לרגע, כי חס וחלילה הוא לא יספיק לתת את חלקו למשכן.

יתירה מכך, חששו בני ישראל כי משה רבינו עצמו - בחשקו כי רב לקיים רצון קונו, יחטוף מהם את המצוה ויקיימה בעצמו, ולכך נחפזו חיש מהר להביא בעצם את הנדבה.

אולם יש כאן ממד נוסף, המזכיר ביותר את המעשה בו תתחנן.

בני ישראל נכחו לראות כי משה, רבם הגדול, נדרש לגייס סכום מסוים לצורך בנין המשכן. הוא יאלץ - הניחו, לצעוד בסך במחנה ולהתעכב בכל אוהל, להתחנן ולקבץ זעיר פה וזעיר שם, וכדי ביוזון וקצף.

מתוך קנאות לכבוד רבם, בשל הרצון העז שלהם לשמור על כבודו ומעלתו ולא לאפשר לו לטרוד ולהשפיל עצמו - מהירו הם לתת הכל בעצמם, ולו רק בשביל למנוע מצב בו משה מחזר על פתחי נדיבים.

צדקה כיכולתו ויותר מיכולתו

פעם אחת שאל רב אשכנזי את הרה"ק בעל ה'דברי חיים' מצאנז זיע"א, איך זה שהוא מפזר כל הוננו לצדקה, הלא כבר אמרו חז"ל 'המבזבז אל יבזבז יותר מחומשו?' והשיב לו: דין זה נאמר רק למי שרוצה לקיים מצות עשה של צדקה, כמו שמקיים מצות עשה של פדיון הבן, על זה נאמר שיעור שאל יבזבז יותר מחומשו, אבל מי שאינו עדיין במדרגה גבוהה כו וצריך לקיים מצות צדקה לכפרת עוון, כמו שכתוב (דניאל ד כד) 'וחטאך בצדקה פרוק', הלא 'כל אשר לאדם יתן בעד נפשו' (איוב ב ד). וסיים בזה הלשון: ואני בעוונותי הרבים חוטא ופושע אני, הלא לכפרת עונותי אין שיעור במה שאני צריך לבזבז.

אבל כל זה היה רק תירוץ לאותו שואל. אמנם האמת היא כי אצל הרה"ק ה'דברי חיים' זיע"א

היתה אהבתו לישראל תקועה בלבבו אהבה עזה בלי מצרים, רשפיה רשפי אש, אשר באהבת ה' הבוערת בקרבו לכל איש מישראל היו כולם חשובים בעיניו כבניו ובני ביתו, אהב את העניים והיתומים כבניו, והרבה פעמים כמעט אין ספור, אשר היה מבכר לתת להעניים כל מה שהיה בידו בשעה שבניו בקשו ממנו זהובים אחדים והשיב פניהם ריקם.

כאשר מסופר עליו, שפעם אחת אמר למשמשו שיקח חמשת רובל כסף ויביאם לבית מלמד פלוני שהיה אצלו בבוקר, וביקש ממנו סכום זה כי נחוץ לו לקניית נעליים עבור בתו, ולא היה לו או למלאות שאלתו. עמדה אז בת הרה"ק, ילדה צעירה, ושמעיה מה שאמר אביה למשמשו והתחילה לבכות, ואמרה כי גם לה נחוץ נעליים, וכמה פעמים בקשה מאביה שיתן לה מעות לקנות, ולא נתן לה ועבור בת המלמד יש לו מעות? הרה"ק בשומעו דבריה אמר לה: הלא תדעי בתי, כי בת המלמד היא 'בת תלמיד חכם'...

המשמש לא יכול להתאפק, הצביע על בת הרבי ואמר: רבי, אומרים גם עליה שהיא בת תלמיד חכם. ענה הרה"ק: אם כן תן גם לה חמשה רובל כסף עבור נעליים ('דור דעה' עמוד 494).

על הפסוק (שמות לה כא): **'וַיָּבֹאוּ כָּל אִישׁ אֲשֶׁר נִשְׂאוֹ לְבוֹ וְכָל אֲשֶׁר נָדְבָה רוּחוֹ אֹתוֹ הֵבִיאוּ אֶת תְּרוּמַת ה' לְמִלְאכַת אֹהֶל מוֹעֵד וְלִכְל עֲבֹדָתוֹ וּלְבִגְדֵי הַקֹּדֶשׁ'**, פירש רבינו ה'אור החיים' הקדוש זיע"א שכפילות הלשון 'איש אשר נשאו לבו' לצד 'אשר נדבה רוחו אותו' בא לומר שיש שתי דרגות במתנדבים שבעם: הנותן כפי יכולתו והנותן יותר מכפי יכולתו.

יש אדם שנותן מתוך התנדבות, הוא לא חש צער על שהוא נותן, לא נותן מתוך קמצנות, זה נקרא 'נדבה רוחו'. אכן דרגה נפלאה, אדם כזה יתן מה שהוא יכול, מתוך נדיבות רוחו.

אך יש דרגה עוד יותר גבוהה ומיוחדת, 'נשאו לבו'. הלב שלו מרים ומנשא אותו, הוא משתוקק לתת. אדם כזה חושב לעצמו אני יכול לתת יותר, אני מסוגל לתת יותר. הלב שלו מעריך אותו כמו שהוא עשיר לגבי הנתינה. על הדרגה הגבוהה הזו, אומרת התורה את המילה 'איש', 'כל איש אשר נשאו לבו', ואיש זה לשון חשיבות. זו הנתינה הגבוהה יותר.

הבוחר בשירי זמרה

מעשה באחד מחסידי הרה"ק החוזה מלובלין זיע"א, ורבי שמואל שמו, שבהתקרב חג הפסח התכונן מאוד לקראתו, בהכנה דרבה, כשהוא מטהר ומקדש את עצמו בסילודין.

לאחר הכנה גדולה כזו, כאשר הגיע ליל הסדר, הרגיש אותו חסיד התרוממות מיוחדת ונשגבה, הוא זכה לערוך את הסדר הקדוש ומצוותיו בהתעלות נפשית עצומה, כשהוא מהלל ומשבח את הקב"ה והיה מספר ביציאת מצרים כל אותו הלילה.

ויהי ממחרת, בשעות אחרי הצהריים, ביקש החסיד לנוח קמעא כדי לאגור כח לקראת ליל הסדר השני, כי חשקה נפשו מאד לעורכו כחוקו וכמשפטו, בהשגות רמות ונעלות

פניני אור החיים

המשך מעמוד א'

אך יש כאן בעיה. כי 'כל המודה בעבודה זרה כאילו כפר בכל התורה כולה', או ואבוי, זה כאילו שהם עברו על כל התורה, איך יוכלו לתקן זאת?

לכן כאן כשנצטוו על השבת אומרת התורה, אשר ציווה ה' לעשות אותם, את כל התורה. תשמרו את השבת - כאילו קיימתם את כל התורה. כך תוכלו 'לעשות', כלומר 'לתקן', על ידי שמירת השבת.

המודה בעבודה זרה כאילו כפר בכל התורה. ומגד, שמירת שבת שקולה ככל התורה.

הפרדה כהלכה

ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אלהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אתם: (לה א)

בזוהר הקדוש מובא שמושה רבינו הפריד את הגברים מהנשים, שלא יבואו הלילה לידי חטא.

אומר האור החיים הקדוש, זה אכן מדויק בפסוק שכתוב 'ויקהל משה את כל בני ישראל' לא כתוב את עדת ישראל אלא את כל "בני ישראל, הגברים בלבד.

ומוסיף האור החיים הקדוש ואומר: ודאי הגיעו גם הנשים לשמוע את דבר ה', לדעת כיצד להתנהג ומה ה' אומר להם לעשות. אך ההגעה הייתה כפי שצריך, גברים בפני עצמם, ונשים בפני עצמם.

כפי שמחייבת ההלכה.

דרגות גבוהות בנתינה

ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו ואתו הביאו את תרומת ה' למלאכת אהל מועד ולכל עבודתו ולבגדי הקדש: (לה כא)

ויבאו כל איש אשר נשאו לבו וכל אשר נדבה רוחו אותו.

אומר האור החיים הקדוש, יש דרגות בנתינה זו למעלה מזו.

יש אדם שנותן מתוך התנדבות. הוא לא חש צער על שהוא נותן. לא מתוך קמצנות. זה נקרא 'נדבה רוחו'. אכן דרגה נפלאה. אדם כזה יתן מה שהוא יכול, מתוך נדיבות רוחו.

אך יש דרגה עוד יותר גבוהה ומיוחדת, 'נשאו לבו'. הלב שלו מרים ומנשא אותו, הוא משתוקק לתת. אדם כזה חושב לעצמו אני יכול לתת יותר, אני מסוגל לתת יותר. הלב שלו מעריך אותו כמו שהוא עשיר לגבי הנתינה. 'נשאו לבו'.

עליה, על הדרגה הגבוהה הזו, אומרת התורה את המילה "איש", כל איש אשר נשאו לבו, ואיש זה לשון חשיבות. זו הנתינה הגבוהה יותר.

גם רבינו האור החיים הקדוש זיע"א עומד על קושיא זו, והוא מטעים כי אין מקום לומר שכוונת הכתוב היא באופן של 'לא זו אף זו', והיינו שלא זו בלבד שהמלאכה הייתה 'דיים' אלא שהיא אף הייתה 'הותר'. שזה אינו, לפי שאין אומרים 'לא זו אף זו' כי אם בשני דברים שונים הכתובים זה אצל זה, אלא שדבר אחד מובן מתוך חברו, ואז ישיך לומר שנכתבו שניהם בדרך 'לא זו אף זו', אבל כאשר שני הדברים אינם מתחלקים לשניים, אלא הם ענין וסוג אחד ממש, שהרי בכלל 'והותר' ישנו גם 'דיים', אין דרך הכתוב לעשות מענין אחד שתי משמעויות שונות, כי יש במשמעות הפשוטה הכחשה וסתירה בין הדברים, שכשקדם ואמר 'דיים' ושוב אמר 'והותר' הרי הוא מכחיש את דבריו הראשונים, לומר שלא היה דיים אלא והותר, ובאופן כזה אין מקום לומר 'לא זו אף זו'.

ועל כן מבאר האור החיים הקדוש את כוונת הכתוב: 'ואולי שישמיענו הכתוב חיבת בני ישראל בעיני המקום, כי לצד שהביאו ישראל יותר משיעור הצריך, חש ה' לכבוד כל איש שטרחו והביאו ונכנסו כל המובא בית ה' במלאכת המשכן. ורבינו מוסיף לבאר את הכתוב על פי זה בשני אופנים: 'וזה שיעור הכתוב 'והמלאכה' אשר צוה ה' לעשות במשכן, הספיקה להכנס בתוכה כל המלאכה שעשו בני ישראל הגם ש'הותר', פירוש, שהיה יותר מהצריך, הספיק המקבל לקבל יותר משיעורו על ידי נס. או על זה הדרך 'והמלאכה' שהביאו יותר 'דיים' לא חסר ולא יותר, הגם שהיתה יותר כפי האמת, והוא אומר 'והותר', כי נעשה נס ולא הותיר'.

ואף הרה"ק החידושי הרי"ם זיע"א פירש את שורש העניין, מהיכי תיתי הוצרכה המלאכה להיות 'דיים', לא פחות ולא יותר: 'ונראה לפרש דהנה קשה עוד למה צווחו כל כך 'מרבית העם להביא וגו' ויעבירו קול במחנה' וגו', למה הרעש כל כך, ומה יזיק אם יהיה מותר, אך הטעם פשוט, דכיון שיהיה מותר, אי אפשר שלא ישאר חפץ של איזה אדם שלא יצטרך למלאכה, ועל זה דאגו, כי אם חפציו של איזה אדם ישאר, ממילא זה יהיה לבו נשבר בקרבו כל ימיו שלא זכה להשתתף במלאכת המקדש ונדבתו נשאר ולא נצטרך, על כן רצו שלא ישאר שום דבר ויהיה לכל ישראל שייכות במקדש, ולא יהיה שום אחד נפרד ח"ו, ולכן העבירו קול במחנה וגו', וזה פירוש 'היתה דיים והותר', שבאמת היה מותר, רק שנעשה נס שהיה דיים, ונצטרך הכל'.

ודבריו אלו הם הם דברי רבינו האור החיים הקדוש, שנעשה נס שכל מה שהביאו נכנס בתוך המלאכה, לפי שחש ה' לכבוד כל איש שטרחו והביאו ונכנסו כל המובא בית ה' במלאכת המשכן.

והנה מדברי הרה"ק מפרשיסחא זיע"א שהובאו לעיל נמצאנו למדים כי משמעות 'והותר' היא על תוספת נדבת הלב. תוספת המרובה על העיקר. תוספת כזאת שהגם כי פעמים אין לה כל ביטוי גשמי, עם כל זאת יש לה משמעות רוחנית נעלה ומרוממת לאין ערוך מהביטוי הגשמי.

ודבריו הקדושים משלימים את המתבאר באור החיים הקדוש, שכל יותרת הנדבה שהביאו היה נכלל בתוך המשכן בדרך נס, כי על כן בדרך זו נכללו כל נדבות בני ישראל וכל השתוקקותם לדבר מצוה בתוך מלאכת המשכן, ונמצא כי באמת היו נדבות שלפי טבע הגשמי לא היה בהם צורך, אבל הם נכללו בדרך נס בעבודת המשכן, כי חשיבות אותה נדבת לב שהיתה בבחינת 'והותר' היתה לאין ערוך ממה שהביאו רק כמסת הצורך.

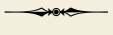
(מאוצרותיו ושיחותיו של הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א)

כבליה הראשון.

ברם, עייפותו גברה עליו והוא שקע בשינה עמוקה, והתעורר שעה קלה לפני עלות השחר. לגודל צערו ולדאבון ליבו נוכח החסיד לדעת כי רק זמן קצר נותר לו כדי לקיים את מצוות הלילה. לא הייתה לו לחסיד ברייה, ובמהירות ובחפזה הוא קרא את ההגדה, שתה ארבע כוסות ואכל מצה ומרור, וכמובן שלא היה לו פנאי לחשוב מחשבות ככוונות וייחודים, להתבונן במהות המצוות ולהתענג על ה'.

לבו של החסיד נשבר בקרבו עד מאוד. לאחר הכנה גדולה שכזאת, בכל תקופת הימים שלפני החג, סופו של דבר שערך את הסדר השני ללא יישוב הדעת, בבהלה ובבלבול, כאחד האנשים הפשוטים.

בנסיעה הבאה אל רבו הקדוש, החוזה מלובלין, שכנס אל הקודש פנימה, הסתיר פניו כמתבייש על מעשיו, אולם הרבי פנה אליו ואמר לו: **הסדר הראשון שיערכת, היה אכן נעלה ומרומם, אולם הסדר השני שיערכת בקע רקייעים!** והסביר החוזה מלובלין באזני חסידו: את הסדר השני הלא ערכת מתוך שברון לב והכנעה גדולה, ובשל כך מעלתו וחשיבותו גדולה לאין ערוך מהסדר הראשון בה היית מצוי בהתרוממות הנפש, ולכן הסדר השני עלה לנחת רוח לפני הקב"ה פי כמה וכמה.

שנינו במדרש (שמות רבה נא ב): נכנס משה אצל בצלאל, ראה שהותיר מן המשכן, אמר לפני הקב"ה: רבון העולמים עשינו את מלאכת המשכן והותרנו, מה נעשה בנותר, אמר לו לך ועשה בהם משכן לעדות, הלך משה ועשה בהם, כיון שבא ליתן חשבון, אמר להם כך וכך יצא למשכן וביתר עשיתו משכן לעדות, הוי 'אלה פקודי המשכן משכן העדות'.

והמפרשים נתקשו בכוונת המדרש: מה ביאור הדבר שאמר הקב"ה למשה 'לך ועשה בהם משכן לעדות', והלא כל הנדבות היו לצורך המשכן.

אלא פירש הרה"ק רבי שמחה בונם מפרשיסחא זיע"א בהקדם פירושו הידוע על הברכה שאנו מברכים הבוחר בשיירי זמרה, שהכוונה היא על אותם 'שיריים' של זמרה, שלא הושרו עדיין. גם כשהאדם שר ומזמר לפני הקב"ה עדיין הלב הומה וכוסף להוסיף עוד ועוד בזמירות ותשבחות יתר על מה שאמר, והשי"ת בוחר באותם שיריים שלא הושרו.

ועל פי זה פירש הרה"ק מפרשיסחא גם את דברי המדרש כאן: בני ישראל בתרומתם למשכן, אף אחר כל הנדבה, עדיין היה לבם בוער להוסיף ולעשות בנדבתם. ומאחר שכבר נשלם הכל כמו במשכן שהמלאכה היתה דים והותר, לכן תוספת הנדבה היא זו החביבה לפני הקב"ה יותר מכל הנדבה שבפועל נתרמה, ועל זה הוא שאמר הקב"ה למשה רבינו: 'לך ועשה בהם משכן לעדות', בהם דוקא, לפי שהנדבה הזו שעדיין לא נתרמה, הנדבה אותה נכספים לתת, השיריים שלא הושרו עדיין, היא החביבה לפני הבורא יתברך (שיח שרפי קודש).

על הפסוק בפרשת השבוע, פרשת ויקהל (שמות לו ז) **'והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אתה והותר'**, מדקדקים המפרשים, שלכאורה לשון הפסוק סותר את עצמו מיניה וביה: אם המלאכה היתה 'דיים', בדיוק במידה הנחוצה, אם כן אין ישיך לומר בזה 'והותר'.

מתיבתא אור החיים

החכמים עושי המלאכה כי הבאת התרומה היה יותר מכפי נדבת הלב, ולכן העביר משה רבינו ע"ה שלא יוסיפו להביא עוד, כי הכל אחר נדבת הלב הוא בא, וטוב מעט בכוונה כו', ולכן מול זאת הגיד לנו הכתוב שלא יעלה על הדעת כי לא הביאו בנדבת הלב הנדבה הצריכה, לכן נאמר 'והמלאכה', כלומר, מה שנקראת מלאכה באמת היתה דים, ונוכל לומר גם כן פירוש 'דים' על המביאים, כי הביאו בכל לבם, ודי זכותם בזאת, 'והותר', מה שהיו מרבים להביא כנ"ל זה היה המותר כנ"ל.

וראה עוד באוהב ישראל שכתב: ועל פי זה אמרנו לפרש הפסוק בפרשת ויקהל (שמות לו ז) והמלאכה היתה דים לכל המלאכה לעשות אותה והותר, ולכאורה אינו מובן לשון דים והותר שני הפכים בנושא אחד, וכקושיית האור החיים הקדוש ז"ל, ולדברינו אלה יבואר על נכון. הדנה כל איש נדיב לב באמת כשהביא נדבתו למשכן כסף או זהב לפי מה שהיה ביכלתו ומעמדו הטוב. אכן רצונו היה בלי ספק ולבו בוער בו ומשתוקק לגודל אהבת הש"י ליתן למצוה רבה כזו כפלי כפלים עד אין שיעור וגבול ותכלית לגודל אהבת ה' ונדבת לבו. וזה הרצון הוא חשוב בעיני הש"י מאוד. וכביכול נחצב ונחקק ונשאר אז לפניו אותו הרצון הטוב לעד ולדורות. עד אין סוף ואין תכלית. וזהו והמלאכה היתה דים, היינו מלאכת ההבאה בפועל ממש היתה דים לכל מלאכת המשכן. שהוא בפועל ממש לעשות אותה כמצווה מפי הש"י וכתבנית אשר הראה למשה רבינו ע"ה בהר. והותר, היינו שעוד נשאר ונותר הנחקק לפניו יתברך התשוקות והרצונות של הנדיבי לב מהכנסת ישראל עד אין סוף ואין תכלית וכנ"ל. אבל מלאכת ההבאה בפועל היתה דים ממש למלאכת המשכן לבל יותר. והבן היטב.

וראה בשפת אמת (תרלה): בספר אור החיים מדייק לשון 'היה דים כו' והותר'. דסתרי אהודי. והוא ז"ל תירץ שעל ידי שהיתרון היו בנדיבות בני ישראל, שילם הקב"ה להם שכרם וכלל היתרון גם כן במלאכת המשכן עיי"ש דפח"ח. ולפי דרכנו פירשנו כי על ידי זה שמנעו עצמם אח"כ מהריבוי כדכתיב 'ויכלא העם', על ידי זה תיקנו זאת היתרון שלא נתקלקל הנדבה על ידי התפשטות כנ"ל. ושמעתי מא"ז מו"ר ז"ל פירוש הפסוק 'מה יפו פעמיך בנעלים בת נדיב', ופירש כי נדיבות הרצון צריך מנעל ושמירה, שלא יתפשט הרצון והחשק לדברים אחרים כו', וזהו פירוש המשנה משמיעין על השקלים ועל הכלאים, שלא יתערבו רצונות אחרים לרצון הנדבה. וגם פירוש 'כלאים' כמו 'ויכלא העם' כו', שהוא בחינת המניעה שיש גם כן במצות הנדבה כנ"ל, וזהו שאמר 'העשיר לא ירבה' כו'.

וראה עוד בשפת אמת (תרלו) שכתב: בפסוק 'והמלאכה היתה דים כו' והותר'. בספר אוה"ח מקשה כי 'והותר' סתירה למאמר דים. אכן בהקדים מה שאמר 'מרבים העם להביא' כו'. נראה כי הבינו

באור החיים (שמות לו ז) כתב רבינו: דים וגו' והותר. הם ב' דברים הפכיים אם דים אינו הותר ואם הותר אינו דים, וכאן אין מקום לומר לא זו אף זו לצד ששניהם סוג אחד ובחינה אחת ואין דרך לעשות סוג א' ב' סוגים כי יש בנשמע הכחשה, ועוד לא היה צריך לומר דים אלא והמלאכה היתה הותר לכל המלאכה, ועוד כל הכתוב מיותר שהרי אמר למעלה מרבים העם להביא מדי העבודה למלאכה ופשיטא שלא אמרו כן עד ששערו ומה צורך עוד לומר והמלאכה וגו'. ואולי שישמיענו הכתוב חיבת בני ישראל בעיני המקום כי לצד שהביאו ישראל יותר משיעור הצריך חש ה' לכבוד כל איש שטרחו והביאו ונכנס כל המובא בית ה' במלאכת המשכן, וזה שיעור הכתוב והמלאכה אשר צוה ה' לעשות במשכן הספיקה להכנס בתוכה כל המלאכה שעשו בני ישראל הגם שהותר פירוש שהיה יותר מהצריך הספיק המקבל לקבל יותר משיעורו על ידי נס. או על זה הדרך והמלאכה שהביאו היתה דים לא חסר ולא יותר הגם שהיתה יותר כפי האמת והוא אומרו והותר כי נעשה נס ולא הותר:

ובפרדס יוסף הביא כעין זה מהחידושי הר"ם, וז"ל: בשם החידושי הר"ם ז"ל ראיתי, דלכאורה קשה למה הכריו, מה זיקק אם יבואו. אך הטעם דאם נשאר זהב או שאר חפץ יהיה לבם נשבר, ויתעצבו שמה שלו נשאר ואין לו חלק במשכן, ולכן העבירו קול שלא להביא עוד. וזה פירוש דים והותר, אף שהיה מותרות רק שנעשה נס שהיה דים ונכנסו גם כן למלאכת הקודש.

וראה בבאר מים חיים שביאר טעם הדבר שהביאו בני ישראל יותר מכפי הצורך, ולפי זה מובן גודל חיבת הקב"ה לתרומת בני ישראל, ולכך נעשה נס ונכנס הכל בתוך מלאכת המשכן.

גם אתם זכיתם לישועה בזכות רבנו האור החיים הקדוש?

כתבו לנו
למייל המערכת m028039999@gmail.com
או לפקס 02-5385689
או בנדרים פלוס' - באר ישראל

אור הישועות מכתבי הלומדים

כח לימוד תורת האור החיים הקדוש

שלום וברכה,
זכיתי ליהנות מאוד מספרי אור החיים המבואר שבהוצאתכם ב'עוז והדר'. וברוך ה' כבר שבע שנים אני מוסר שיעורים במשנתו של אור החיים הקדוש, זיעוכ"י, ותורתו מלווה אותי ומעשירה את חיי ואת חיי שומעי לקח.
לפני כמה שנים נולד לי בן למזל טוב, אך שמחתנו הגדולה התערבה בדאגה עמוקה. עד גיל שנה ועשרה חודשים הוא לא התחיל ללכת. ניסינו הכל - טיפולי פיזיותרפיה, התייעצויות עם מומחים, ואף שיטות שונות שיכולות לעודד תנועה, אך דבר לא הועיל. בני פחד מאד ולא הסכים לנסות ללכת.
לאחר אין ספור נסיונות ותפילות החלטתי לנסוע להר הזיתים, לציונו של מרן אור החיים הקדוש, זה היה בליל שלישי. עמדתי מול קברו והתפללתי מעומק הלב. פניתי אל הצדיק בתחינה ובבקשה, וצינתי את מה שאמרו הצדיקים שהאור החיים הקדוש הניח את כוח ההולדה שלו בתוך חיבורו הקדוש, ולכן כל הלומד בתורתו נחשב כבנו ממש.
אמרת שם: 'רבינו הקדוש, בני הרי הוא ככנן ואינו הולך. אנא ממך, עשה למענו בשמים מה שאתה יכול. אני מקבל על עצמי להוסיף ולהאדיר את השיעורים בתורתך ללא הפסקה, ביתר שאת וללא הפסקה.'
יצאתי מציונו הקדוש בהרגשה שתפילתי התקבלה. למחרת בבוקר, בזמן שהכנתי את ילדי, קראתי לבני בשמו. ולפתע, למרבה הפלא, הוא קם וצעד לעברי בבטחון וביציבות, כאילו היה רגיל בכך מאז ומעולם!
תחושת ההתרגשות היתה עצומה. מה שלא הצליחו הרופאים והמטפלים לעשות במשך חודשים ארוכים, הצדיק עשה בלילה אחד. בני לא רק התחיל ללכת, אלא עד היום הוא רץ ומשתובב, בלעה"ר, בשמחה ובחינויות.
אין לי ספק שזכות לימוד תורתו של האור החיים הקדוש עמדה לנו, ותורתו פתחה לנו שערי ישועה והשפיעה ישועות גדולות.
אני מודיש חובה לשתף את הסיפור הזה כדי לחזק את העוסקים בתורתו של האור החיים הקדוש, ותודה רבה לכם על כל פעלכם, כן תזכו להמשיך ולהפיץ ולהרבות לומדים לתורתו.

בתודה ובהערכה,
דניאל י.ט.

מתוברים להיום
לשמיעת שיעורים ודרשות
חייגו: 03-617-1077

דברי תורה מאת
רבי מנחם מנדל
פומרנץ שליט"א
(רצוה דרעיון)
פרשת פקודי-החודש תשפ"ז
ביהמ"ד באר ישראל

גיליון כ"ב
ויקהל פקודי -
החודש, תשפ"ז

זהב וכסף - להבה ואדישות

בבל ומדי - זהב וכסף ♦ האש של בבל והמים של מדי
♦ יהי רקיע בתוך המים ♦ זירקעו את פהי הזהב

אותיות שנבראו בהן שמים וארץ". ומה הן אותיות אלו, הלא המה אותיות התורה הקדושה, "דכד ברא קודשא בריך הוא עלמא אסתכל בה באורייתא וברא עלמא" (זוהר הקדוש תרומה קסא). לא בחומר ובלבנים ברא ה' שמים וארץ וכל צבאם, אלא במאמר פיו, "בְּדַבַּר ה' שָׁמַיִם נִעֲשׂוּ וּבְרוּחַ פִּי כָל צְבָאָם" (תהלים לג.ו). כיון שנגלה לו לבצלאל סוד זה, ניתן לו להכח לבנות את המשכן, אשר בדרך הטבע לא היתה יכולת להקימו, כי גם כאשר נצטוו משה רבינו להקימו בשבעת ימי המילואים לא היה הדבר ביכולתו, אלא אמר לו הקדוש ברוך הוא "עֲטוּק אַתָּה בִּידְךָ נִרְאָה כְּמִקְיָמוֹ, וְהוּא נִזְקַף וְקָם מֵאֲלֵינוּ" (מדרש תנחומא בפרשתנו אות י"א, הובא ברש"י בפרשה, שמות לט לז).

בצל א-ל היית

מאחר והיה המשכן כמעשה בראשית, ועשייתו על ידי צירופי אותיות התורה, נפתח לנו הפתח להבין דבר פלא, במה שאמרו חז"ל (ברכות שם) כי בא בצלאל והתווכח עם משה רבינו על הדרך הנאותה לבניינו, כי משה רבינו ציווהו לעשות ארון וכלים ואחר כך משכן, ואילו בצלאל טען כי מידת דרך ארץ שנוהגים בה הבריות היא קודם כל לבנות בית ורק לאחר מכן להכניס לתוכו כלים, ואם יכין את הכלים קודם, להיכן יכניסם. ושוב הודה לו משה רבינו, ואמר לו "שמא בצל א-ל היית וידעת".

והדברים מפליאים, איך מלאו ליבו של בצלאל לסתור את ציוויו של משה רבינו, ואם כי הסברא נותנת כדבריו, מכל מקום היאך יבוא ויטען כנגד נבואת משה רבינו. וגם יש להבין את תשובתו של משה רבינו אליו, ששאלו היכן שמע דברי חכמה אלו, האם בצילו של הקדוש ברוך הוא ישב.

ואכן עמד רבינו האור החיים הקדוש בפרשת תרומה (שמות כה ט) לפרש את הדברים, מה בדיוק שמע בצלאל והיאך הוא החשבון לסדר את הדין ודברים ביניהם עם סדר הפסוקים והפרשיות.

אך גם בלי להיכנס אל כל החשבון, דבר אחד ברור, כי אם היה בכוחו של בצלאל לטעון כנגד משה רבינו, ולא זו בלבד אלא שהסכים עימו, אות הוא כי עמדה לו חכמתו האלקית, וברוח קדשו ראה מה שראה, ובכח זה עמד לדבר עם משה רבינו שאין הציווי ששמע מתאים עם מראות האלקים שראו עיניו.

דין ורחמים

מעתה כותב האוהב ישראל, כי הנה לענין בריאת העולם נודע כי בתחילה רצה הקדוש ברוך הוא לברוא את העולם במידת הדין, אלא שראה כי אין העולם מתקיים, כי הנפש החוטאת תמות מיד ולא תהא לה תקומה, וברגע אחד יחרב העולם כפי שנעשה בדור המבול, על כן הקדים את מידת הרחמים ושיתפה

מתבטל הוא מן התורה, אין זה משום שרצונו מתנגד לעצם הלימוד, אלא שאומר לעצמו כי מה יקרה אם לא ילמד את הש"ס היום, ויעשה כן מחר או בעוד שנה. וכפי שהזירו חז"ל בחכמתם כנגד דעה נפסדת זו (אבות פרק ב משנה ד): "ואל תאמר לכשאפנה אשנה, שמה לא תפנה".

כך גם בעבודת התפילה, נמשך אחר יצר המים אינו רואה פסול בכך שהתפלל בלא כוונה והתעסק בטרדותיו בשעת התפילה, או שאמר את מילות התפילה בפיו ובשפתיו, ולבו רחוק מעם ה'. וכן בקיום המצוות, שעושה אותן כמצות אנשים מלומדה, מתוך הרגל ובלא כל חיות והתלהבות.

וכפי שיצר האש פוגע גם בחיי הכלל, כך גם יצר המים גורם לאדם להימשך אחר רעיו וחבריו ולנהוג כמנהג אנשי מדינתו. דרך האיש הריקני ללכת אחר העדר כסוס שוטף במלחמה, ואין איש ניחם על מעשיו להתבונן אחרית דבר מראשיתו, אלא הכל בהסכמה אחת כזרם שוצף, באשר לא אכפת להם כלל להיכן יבואו.

והסר שטן מלפנינו ומאחרינו

אשר על כן, מורכבת עבודת האדם עד מאוד, כי המלחמה לו מפנים ומאחור, שלא ליתן לאש היצר הרע מקום ללהטו בתבערה של חינם, ומאידיך לא להניח למים להרדימו ולהשקית את רוחו שלא כראוי. רק צריך שתבער בו להבה של קדושה, ללמוד תורה בחשק בשקידה ובהתמדה, להתפלל בכוונה בחיות ובדיקות, אולם בשאר ענייני העולם לילך בהשקט ובטח, אך לא יניח למים המצננים להביאו לידי קרירות בעבודת ה'.

על כן אנו מתפללים 'וְהִסַּר שֵׁטֶן מִלְּפָנֵינוּ וּמֵאֲחֵרֵינוּ', שלא לנטות ימין ושמאל, לא להישרף באש ולא לטבוע במים, אלא להתחמם לאור האש בלהבה זכה הרחוקה מן השריפה ומן הקרירות.

מלאכת המשכן - כנגד מעשה בראשית

אחר כל דברי ההקדמה הזאת, יאירו לנו באור בהיר דברי הרה"ק האוהב ישראל מאפסא זיע"א בפרשתנו, אשר גם בספה"ק קדושת לוי עמד על רעיון זה.

פרשה זו עוסקת בבגדי הכהונה ובהקמת המשכן, אשר נדרשה להם חכמה אלקית כפי שזכו לה באמת בצלאל וחבריו. ובתוך הדברים נאמר (שמות לט ג) "וַיִּרְקְעוּ אֶת פְּחֵי הַזָּהָב וְקִצְצוּ פְּתִילִם לַעֲשׂוֹת בְּתוֹךְ הַתְּכֵלֶת וּבְתוֹךְ הָאֲרָגָמּוֹ וּבְתוֹךְ תוֹלַעַת הַשָּׁנִי וּבְתוֹךְ הַשֵּׁשׁ מְעֻשָׂה חֹשֶׁב".

ומבאר האוהב ישראל על פי מה שכבר ייסד קודם לכן בדבריו על הפרשה, כי מלאכת המשכן היתה מכוונת כנגד מעשה בראשית וכנגד כל העולמות העליונים, וכדאינתא בגמרא (ברכות נה.) "יודע היה בצלאל לצרף

האש והמים

דרכים רבות לו ליצר הרע בעומדו למלחמה כנגד האדם. אולם עיקר המלחמה נחלקת לשתי חזיתות. בהרבה אופנים תיארו חז"ל ובספרים הקדושים שני חלקים אלו, ואף אנו נבארם בשפה ברורה.

הן נודע כי האדם וכל הבריאה כולה נחלקים לארבע יסודות - אש רוח מים ועפר. וגם ארבעה אלו אפשר לחלקם לשתי קבוצות, האש והרוח מלמעלה, והמים והעפר מלמטה. אם כן כאשר נבוא לחלק בין שתי סוגי מלחמות היצר, הרי שעיקרן הוא מלחמת האש ומלחמת המים.

יסוד האש - מבית ומחוץ

דרך אחת של היצר היא במידות האש, כגון כעס, קנאה, תאוה בוערת, הרדיפה אחר החומריות בתאות, כיבוש וקנין, ושאר עניינים הגורמים לו לאדם להתלהט ולהתלהב. תכונות האש מצויות בתוך טבעו של האדם עצמו, ועליו לעמוד ולהתמודד כנגד טבעים אלו ולהביאם אל הקדושה. ובאמת בכל שלושת ראשי המידות הרעות המוציאות את האדם מן העולם - הלא הן הקנאה התאוה והכבוד, שהן אביזריהו של שלושת העבירות החמורות - נוכל למצוא כי יסודן מיסוד האש, ומפרט כאשר בא הרצון בלהיטות, לאמור: הב לי מיד את אשר אני מבקש.

מלבד ההתמודדות שיש לו לאדם מול יסוד האש בתוך עצמו, לפעמים יצטרך לפלס את דרכו כנגד האש גם בענייני הכלל. כי לפעמים נוקטים חלק מן הציבור הנהגות של כעס ושנאה כלפי חלק אחר, בדיבורים קשים והתנצחויות, עד אשר אם נמצא האדם בתוך הבערה, אין היא מניחה לו אפילו לחשוב על מעשיו, ולראות כי אולי יש כאן צד שני. ופעמים שימצא עצמו עושה מעשים שלא מתוך מחשבה כלל, אלא רק בכח מה שנגרר אחר אחרים.

יסוד המים - קרירות ואדישות

לעומת זאת, יש לו ליצר דרך אחרת והפוכה לגמרי, הבאה מיסוד המים. מיסוד המים באה קרירות ואדישות בעבודת ה', תרדמה נופלת על האדם, עד שלא אכפת לו כלל אם יהא כך או כן, וכדרכם של המים החודרים בשקט למעמקים, כך מיום ליום גוברת באדם הרגשה זו, וסובר כי מה שלא יעשה היום - יעשה מחר או מחרתיים, ולא אצה לו הדרך לעלות מעלה.

אם לא יתפוס האדם את עצמו במועד, ולא ישים ליבו למעשיו, עלולים חלילה לעבור עליו כל ימי חייו בלא שיעשה בהם מאומה. כי כאשר מתגבר היצר על האדם בדרך המים, שוב אינו רואה צורך לעשות יותר מכפי שנראה לו כי כך היא יכולתו, מונע עצמו מתפקידים מיוחדים ומקבלת החלטות קשות, ואם

למידת הדין.

מכח זה מחדש הרבי מאפטא חידוש נפלא; כאשר ברא הקדוש ברוך הוא את כל החומרים שבעולם במעשה בראשית, הכין כבר מראש מקדם את כל מה שנצרך לבריאה, וביניהם גם את הזהב וספך, התכלת והארגמן, אשר לא נבראו כי אם לצורך מלאכת המשכן.

אכן, מלבד מראיתם הגשמית הנראית לעיני בשר, מכוונים יסודות טבעיים אלו כנגד עיניים רוחניים נעלים, ומתוך התבוננות בפנימיותם נוכל לגלות סודות רוחניים.

ומפרש האוהב ישראל, כי הזהב מכוון כנגד מידת הדין, אשר בה רצה הקדוש ברוך הוא תחילה לברוא את העולם. טבע הזהב שהוא נקי וטהור, וסמל הוא לעובדי ה' באמת, אשר לא נברא העולם כולו אלא לצוות לאלו, להיות הכשר לעמלי תורה.

אולם לאחר כך כביכול התיישב הקדוש ברוך הוא בדעתו וראה שטוב ויפה לעולם להתנהג במידת הכסף - היא מידת הרחמים.

ולפי דרכנו לעיל, הרי שהזהב מכוון כנגד יסוד האש, והכסף כנגד יסוד המים. כי הדין כמוהו כאש, השורפת את כל העומד כנגדה בלא חשבונות. ואילו הכסף שהוא הרחמים, כמוהו כיסוד המים הפועלים במתינות.

מיתוק הדינים בחסדים

דבר זה ידעו בצלאל והחכמים אשר איתו, על כן ריקעו את פחי הזהב, רידדוהו דק דק והכינו ממנו פתילים דקים, אשר אותם שילבו בין שאר החוטים, להכין מהם את בגדי הכהונה. ותכלית מעשה זה, אינו רק ליופי הדברים, אלא 'כאשר ציהו ה' את משה' כפי שחזר הכתוב כמה וכמה פעמים בפרשתנו, כי בכל מה שעשו היתה תכלית פנימית. וגם כאן באו עושי המלאכה להמתיק את מידת הדין הנרמזת בזהב, שלא תבוא בכבדות וקושי, אלא בדקות, לכן חילקה לפתילים, ועירבוהו בתוך התכלת והארגמן הרומזים לעיני העולם, לערב בתוכם עפרות זהב.

ובדרך מליצה יש להוסיף כי 'דק' בלשון אידיש הוא 'דין', ואילו כאן נטלו את הזהב הרומז לדין ועשאוהו דק כדי להחליש את תוקף הדין.

ואמנם הגבורה נצרכת היא לעולם, כי אלמלא מוראה של מלכות איש את רעהו חיים בלעו (ראה אבות פרק ג משנה ה), ואף כי במלכותא דארעא הדברים אמורים, הרי מכוונת היא כנגד מלכותא דרקיעא, כי הדין מכניע את הרע. אולם העיקר הוא 'משוּפּוּ הַלֶבֶן - גוּוּן הַכֶּסֶף' כלשון 'האוהב ישראל'.

מטעם זה נקראה מלאכה זו 'מעשה חושב', לרמז על מה שעלה ב'מחשבה' בבריאת העולם לבוראו במידת הדין, ומזה נעשה הזהב מעורב בתוך מידות העולם, לתת בו מעט מן המעט גבורה. אך בעיקר - עולם חסד יבנה, להמתיק את הדין ולפרושו לפרושו.

ולמדתם אותם את בניכם

כדי להאיר מעט את דבריו העמוקים של האוהב ישראל, ולראות כיצד יורדים הם לעולם המעשה, נביא בזה מעשה מהרה"ק בעל חידושי הרי"ם זיע"א, אשר בזה השבוע חל יום פטירתו, שסיפר פעם סיפור זה למחברתו בקודש הרבנית הצדקנית מרת פייגא ע"ה.

מעשה ביהודי עשיר, אשר החזיק בביתו מלמד לבנו. והנה שם העשיר את ליבו לך כי באמצע הלילה נעלם המלמד ויוצא מן הבית למשך זמן, עד ששב והולך לישון. החל העשיר לחקור אחר מעשיו. תחילה ביקש לבדוק שאין לימודו עם בניו נפגם מחמת עייפות, אך מפי כולם שמע רק דברי שבח והילולים על המלמד המצויין.

עקב העשיר אחר מעשי המלמד, וראה כי לא היה המלמד הולך לשום מקום מסויים, אלא רק מתרחק מעט מן הישוב, וישב על עבארץ ונראה כמי שמאזין לדבר מה.

התפלא העשיר מאוד, מה לו מלמד ולמה יעשה כן. הרי אינו יושב אל חוף הים כדי להאזין לגלים, ולשמעו

את השקט - יוכל גם במיטתו. וכי לא מוטב לו לישון בשעות אלו, כדי להחליף כח לעבודת יום המחר. ברם, ככל שהפך במחשבתו בדבר, לא מצא תשובה לשאלתו.

ראה העשיר כי לא יוכל להבין את הדבר בעצמו, וקרא אליו את המלמד לברר פשר דבר.

שיחת עיפות

תחילה מאן המלמד להשיב לדבריו, אך העשיר התעקש וניסה את כוחו בטובות וברעות, עד אשר לבסוף אמר לו: "הרי בעל הבית אני, ובמפורש אמרו חז"ל (פסחים פ"ג): 'כל מה שייאמר לך בעל הבית עשה', אם כן מחוייב אתה להשיב לי".

ראה המלמד כי לא יניח לו האיש עד שישמע מפיו דבר ברור, והואיל לבאר את פשר מעשיו. וכך אמר: "רואה אני כי לא נותרה בידי ברירה, על כן אגיד לך, כי לשיחת העופות אני מאזין בשעות אלו, כי מכיר אני בטיב שיחתן ומבין אני את דבריהם. בשוכבי על משכבי לא אוכל לשמוע את עופות השמים, ובמשך היום אינם נשמעים כל כך גם בחוץ, לכן ממתין אני לעת יצאו כוכבי נשף, ובשעת השקט זו שומע אני את סיפורי העופות המפליאים". הרי כבר בחז"ל מצינו כי היו ביניהם בקיאים בחכמה זו (ראה גיטין מה), וגם אותו מלמד שצדיק נסתר היה, זכה בצדקתו לחכמה נשגבה זו.

סבור היה כי בכך שיגלה את הסוד יעזבנו העשיר, אולם הלה לא הרפה ממנו עדיין, ודרש ממנו במפגיע כי ילמדנו חכמה נפלאה זו, כי חשקה נפשו גם הוא לדעת ולהבין את שיחת העופות, ובכך לדעת את כל המתרחש בעולם קודם שישמע לאוזני הבריות כולן, וכך יאה הוא צופה נסתרות ויודע תעלומות.

מורכבת עבודת האדם עד מאוד, כי המלאכה לו מפנים ומאחור, שלא ליתן לאש היצר הרע מקום ללהטו בתבערה של חינם, ומאידיך לא להניח למים להרדימו ולהשקוט את רוחו שלא בראוי

תנאי קודם למעשה

כך היה בעל הבית מציק למלמד בבקשותיו החוזרות ונשנות, עד אשר נקעה נפשו מריבוי ההפצרות, והחליט לגזור בפני העשיר את הדרך על ידי שיכביד עליו בתנאים.

וכך אמר לו המלמד: "נכון הנני ללמדך את החכמה הנסתרה, אך דע לך כי כמה תנאים צריך אתה לקיים קודם למעשה. צריך אתה לצום במשך ארבעים יום רצופים, לא לאכול ולא לשתות בימים כי אם בלילות. בכל יום צריך אתה לומר את כל ספר התהלים, ולכפר על חטאיך בגלגולי שלג באשמורת הבוקר קודם התפילה. לאחר מכן עליך לשהות שעה אחת קודם כל תפילה, להתפלל שעה, ולשהות שעה לאחריה כמנהג חסידים הראשונים". וכך הכביר עליו עוד כהנה וכהנה מיני סיגופים, ובטוח היה כי בזה ימשוך העשיר ידו מכל הענין.

אולם אותו המלמד לא הכיר בכח רצונו ובעקשנותו של אותו עשיר מעסיקו. הלה לא נבהל מן הדברים, ואמר כי יעשה ככל אשר יוטל עליו ובלבד שיזכה ללמוד את החכמה הנפלאה. וכך הוה.

מניד תעלומה

מכיון שכך, הוכרח המלמד למלא את הבטחתו וללמד את העשיר את חכמתו, והלה שקד על לימודיו עד שהבין את שיחת כל העופות כולם.

אז החל העשיר להאזין לדברי הציפורים, ועולם חדש ומופלא נגלה לפניו. בעליל הכנף שמע את כל סודות תבל ומלוואה, וכסוחר מפולפל ידע להשתמש בידיעות אלו לצרכי מסחרו.

יום אחד שמע את העופות משיחים על כך שאוניה מלאה סחורה באה לנמל, ובה סחורה יקרה מאוד במחיר זול ביותר, ואיש אינו יודע על כך. מיד הלך האיש לשם וקנה את כל תכולתה, והתעשר עושר גדול.

בפעם אחרת שמע מהן כי פריץ אחד בעל אחוזה גדולה ורכוש רב הסתגר בחובות, וכדי שלא יאלץ לפשוט את הרגל מוכן למכור את כל נכסיו במחיר הפסד. גם כאן מיהר העשיר לרכוש את האחוזה, והרוויח רווח גדול.

גם את ממונו שלו הציל העשיר על ידי חכמת העופות. כי פעם אחת שמע מהם שסוסיו עומדים למות. מיד הלך ומכרם לגוי אחד במחיר מלא, ולאחר כמה ימים האן מתו, אך כבר לא היו ברשותו. על תבואתו סיפרו לו כי עומדת היא להישרף, וגם אותה הוציא בזמן מתחת ידו.

הדבר לא נעלם מעיני הבריות. הכל החלו משיחים על דבר 'מגע הזהב' שיש לו לאותו עשיר, על חושי המיוחדים ועל יכולתו העסקית הנדירה. וכך הלך הלה והתעשר מיום ליום.

בינתיים עזב המלמד הצדיק את ביתו של העשיר. מאוד כאב לו הדבר שהוצרך ללמד את שיחת העופות, אך בליט ברירה עשה מה שעשה.

בשורת איוב

לילה אחד שכב העשיר על העשב הלח, ושמע דברים הרבה, והנה בתוך הדברים שמע להפתעתו גם את שמו. 'עשיר פלוני' - אמרו העופות, ואת שמו הזכירו - 'עומד למות בעוד שלושה חודשים'.

ידוע ידע העשיר כי כל דברי העופות כנים, ומן השמים נגזר הדבר, ותקפתו חלחלה. אולם עתה, מה יוכל לעשות. את הסוסים יכל למכור, את התבואה העביר לאחר, אך מה יעשה עתה, וכי ימכור את גופו. כך היה מהלך כמה ימים כסהרורי, בחרדה גדולה.

פועל אדם ישלם לו

והנה לאחר ימים מספר פגש להפתעתו במלמד אשר עזב את ביתו זה מכבר, הוא אשר לימדו את שיחת העופות. רץ העשיר אליו וסיפר לו בבכי ובדמעות כי עומד הוא למות, כפי שגילו לו העופות.

אמר לו המלמד: "אלי אתה מתאונן, והרי אתה הבאת את הרעה על עצמך".

השתומם העשיר: "ולמה תאמר כן, וכי מה רעה פעלת?".

השיבו המלמד: "כבר אמר שלמה המלך בחכמתו, כי על כל דבר יביא האלקים במשפט. יש דין ויש דיין, והנכסל בחטא צריך להיענש על מעשיו. מן השמים ראו כי ראוי אתה להפסיד חלק מממונך ככפרה על חטאיך, לכן גזרו על מיתת הסוסים ועל שריפת התבואה, ובעגמת נפש זו היו עוונותיך מתכפרים, והיית ממשיך לחיות את חיך. אולם אתה התחכמת על גזירת ה', ועל ידי שהאזנת לשיחת העופות הצלת את עצמך בכל פעם מן העונש. ומכיון שלא באו עליך יסורים, נשאר הקטרוג לרחף מעל ראשך, עד אשר נגזרה עליך גזירה שממנה כבר לא תוכל להציל את עצמך. אלמלא היית מכיר בשיחת העופות, היו באים עליך כל אותם הנזקים, והיית נשאר בחיים. אולם עכשיו כבר נגזרה גזירה". כך סיים המלמד בצער את דבריו.

וקיצץ פתילים

מעשה זה, סיפר החידושי הרי"ם לרבנית הצדקנית כאשר עמדו לשדך את אחד מבניהם עם משפחה פלונית, והרבנית חקרה וביררה 'לאורך ולרוחב'. ואז אמר לה כי לא תמיד צריך ורצוי לדעת הכל, ויוסיף דעת - יוסיף מכאוב.

אמנם לפי דרכנו יאיר לנו מעשה זה זווית נוספת בדבריהם של האוהב ישראל וה'קדושת לוי' על ריקוע פחי הזהב.

אין לך אדם מישראל שהדינים אינם מתעוררים עליו. אלא שיכולים הם לבוא בפעם אחת, ויכולים שיבואו במידה, בכל פעם מידה מועטת. טבעו של אדם,

לנהוג בעין טובה ורוח נמוכה ונפש שפלה (ראה אבות פרק ה' משנה יט).

אם כן, בכל חיי המעשה עומדים אנו ומתחבטים בין האש והמים. צריכים אנו לאש הקנאות, להתנגד אל הרע בכל מאודנו, אך לא להניח ידנו ממימי החסד, לשלב את אהבת התורה ומידת הרחמים.

למעלה מן השמש

ממשיך השם משמואל (שם) ומבאר, כי דבר זה הבין המן האגגי שהיה מזרע עמלק, ומשום כך בחר בחודש אדר למלחמתו בישראל, כי מזלו דגים שאין בהם חמימות, ומתאים הוא למידתו. ידע המן כי פני משה כפני חמה, היא המידה המנוגדת לעמלק, מידת הדין והחמימות, ואשר על כן נקרא 'איש האלקים', כי יכל לזכות בדין בכל מעשיו, ולא הוצרך למידת הרחמים. ומכיון שנפטר משה רבינו מן העולם בז' באדר, ראה המן דבר זה כסמיון על כך שכח הקרירות גובר בחודש זה, עד שגבר אפילו על חמימות מושיען של ישראל, רח"ל.

אך באמת, טעות גדולה טעה המן בזה. כי משה רבינו היה מופקע ומשולל מכל עניני המזלות, ומה שנאמר עליו כי פניו כפני חמה, אין הכוונה כלל לשמש המאירה על הארץ, כי אם לחמה העליונה, אשר עליה נאמר (תהלים פד יב) 'כִּי שָׁמַשׁ וּמִגֵּן ה' אֱלֹקִים', ומשם קרן עור פניו. ועל זה הביאו חז"ל (מגילה ג:) ראה לדבר, שהרי בחודש אדר גם נולד משה, ואם היה כוחו מן המזלות, היאך זה נולד תוקף החום והריחא דווקא בחודש הקרירות. אלא על כרחק שטבעו רוחני עליון הוא, וגם אחר שנפטר מן העולם - כוחו עומד לישראל. וכשם שלא יכל המזל הקר למנוע את לידת משה רבינו, ודאי לא היה הוא הגורם להסתלקותו מן העולם, כי אין מזל למשה כפי שאין מזל לישראל, ויש בכוחם להתגבר על טבע המזל ולהפוך צינה לרתיחה וקרירות להתלהבות.

ונהפוך הוא

ואכן, זה הדבר אשר נעשה בפורים. דווקא בעומדם תחת מזל הקרירות, התעוררו ישראל בכח גדול ועצום בתשובה מעומקא דליבא, ונהפוך הוא, אשר ישלטו היהודים המה בשוניהם, ותחת אשר ישלוט בישראל מזל אדר הקר - שלטו ישראל באדר.

זהו מקור השמחה הגדולה בפורים, שיש בה חמימות והתלהבות מיוחדת, כי זה היה שורש הנס.

הא למדת, כי הכסף הוא סמל למלכות מדי ולקרירותו של עמלק, והדרך לבטל את רוע הגזירה הנובע מהם הוא בשלהבת אש קודש.

עד כאן דברי השם משמואל, המוסיפים נופך נפלא בענין האש והמים.

שכירת המידות

ברם, על דברי האוהב ישראל אשר מהם למדנו כי הזהב הוא הדין והכסף הוא החסד והמים, מתעוררת לכאורה קושיה מדברי חז"ל במדרש.

כי הנה אמרו במדרש רבה בפרשת ויקהל (שמות רבה מט ב): "זהב זה אברהם שנבחר בכשן האש כזהב, וכסף זה יצחק שנצרך ככסף על גבי המזבח".

ולכאורה, הרי אברהם אבינו מידתו חסד, ויצחק בגבורה ובתוקף הדין, ואם כן לפי האמור ראוי היה ותור לדרוש שאברהם הוא כסף ויצחק הוא הזהב, וכיצד יתיישבו דברי המדרש עם כל המהלך הנתון כאן.

אך נראה כי יש לפרש כך; כי דווקא אברהם איש החסד, צריך היה לבחורו בכור הזהב ובכשן האש, כדי לראות כיצד יעשה כשצריך הוא לפעול כנגד מידתו וטבעו. ודווקא יצחק איש הגבורה צריך היה להיצרף בכסף שהוא היפך מידתו.

והטעם, כי שלימות האדם אינה אלא כשיוכל לפעול גם במידה המנוגדת לטבעו. על כן הוצרך אברהם לפעול במסירות נפש, ולהניח לנמרוד להשליט אל כבשן האש, אשר זה אינו בא אלא להתלהבות דקדושה. וכן מה שנצטוו לעקוד את יצחק בנו על גבי המזבח, היה כדי לבחורו באש, האם יוכל להתגבר על

ומאחר ובכל מסמלת את הזהב הנוצר מחום השמש ומיסוד האש, על כן השליך נבוכדנצר את חנניה מישאל ועזריה לכשן האש כאשר מיאנו להשתוות לצלם שעשה בדמותו, וכן שרף את בית המקדש באש.

אולם מלכות אשורוש החלה בזמן אשר לפי חשבוננו כבר הסתיימו שבעים שנות הגלות (ראה מגילה יא:), ומשום כך בא לצנן את האש ולבוא כנגד בני ישראל ביסוד המים. ובדרך זו נעשה כל משתה אשורוש, מאורת פריצים אשר לא נועדה כי אם למשוך את ישראל לעבירה, בדרך שחוק וקלות ראש המרגילים את האדם לערוה. וזו קליפת מדי, אשר סכנתה גדולה אף יותר מקליפת בבל. כי כשם שמצד הקדושה ביארנו שאת החסד אפשר להרחיב, כי עולם חסד יבנה, שלא כמידת הדין שהיא מדוקדקת כפחי הזהב המרוודים - כך גם מצד הקליפה, יסוד המים מסוכן יותר מיסוד האש, כי זה לעומת זה עשה האלקים, ונסיין הקרירות גדול יותר מנסיין הרתיחה.

על זה אמר קהלת בחכמתו (קהלת ז) "טוב כעס משֶׁחֶק", כי הכעס יסודו מן האש, וחומרתו פחותה מן הצחוק והליצנות, הבאים מקרירות המים.

כך גם במלכויות, כעסו של נבוכדנצר גרם לישראל להתכנס אל שמירת התורה, ויצר אצלם התנגדות לרשעתו, אשר על ידה שמרו את גחלת היהדות. ואילו משתה אשורוש אשר בא מתוך קרירות ואדישות לתורה ומצוות, לא גרם לאותה התנגדות, ודבר זה סכנתו גדולה. ואכן, תחת אשורוש רחוקו ישראל מקיום המצוות, ואיבדו את ההתלהבות בעבודת ה', וכפי שאמר המן בדברי קטרוגו "ישנו מן המצות" (ראה

ישרים דרכי ה', והוא יתברך היודע מה באמת טוב לאדם, על כן אם ראוי הוא ליענש פורס לו הקדוש ברוך פתילים, ודינים אלו באים בתערוכות של חסד ורחמים, כדי שיוכל האדם לעמוד בהם

מגילה ג:), ולא זו בלבד אלא שהחציף כלפי שמיא ואמר דברים האלה גם על הקדוש ברוך הוא (ראה אסתר רבה ז יב).

אשר קרן

ובשורש הדברים, קליפת הקרירות של מדי קשורה גם בקרירותו של עמלק, כי אמנם אשורוש היה המלך, אולם כל המהלך להשימד להרוג ולאבד את כל היהודים נעשה על ידי המן הרשע, נצר זדון מזרע עמלק, אשר עליו נאמר (דברים כה יח) "אֲשֶׁר קָרַךְ בְּדָרְךְ", לשון קרירות, שצינן את האמבטי הרתוחת (רש"י שם), ולא הניח לישראל ללכת בדרך האמצע בין האש והמים.

כי בקדושה צריכים אנו לשלב את הזהב בתוך הכסף כדברי האוהב ישראל, ואילו עמלק וזרעו מושכים לצד האדישות.

שבעים שנות גלות בבל עמדו בסימן הכעס והאימה, אך בסוף אותן השנים כאשר עמדה מלכות מדי, יצא אשורוש לפתותם בקרירות, ולשם כך לבש את בגדי הכהונה, והשתמש בכלי המקדש, בלא שום רגש של קדושה הראוי להתעורר מקדושתם, ובתוך הכלים האלה עצמם היה מגיש לפנייהם בשר פיגולים ויין נסך. כאשר עבדו ישראל את ה' יתברך ברשפי אש ובשלהבת קודש - הכל יראו מפניהם, וחיל אחז יושבי פלשת. אולם כאשר רפו ידיהם ונצטננה האמבטי - מיד בא זדון ויבוא קלון וקיום עמלק בדרך.

אם כן, ודאי צריכים ישראל למידת הזהב, לחמימות של קדושה, אלא שהזהב לבדו גם הוא אינו טוב, וצריך לחברו עם החסד ולערבו בכסף ובגדים. והדרך לזה, היא להיות דבק במידותיו של אברהם אבינו ע"ה,

שמבקש הוא לשלוט בגורלו ולדעת ולהבין את אשר לפניו, לפעול על עצמו ועל סביבתו. אולם ישרים דרכי ה', והוא יתברך היודע מה באמת טוב לאדם, על כן אם ראוי הוא ליענש פורס לו הקדוש ברוך הוא את עונוש בפרוסות קטנות וקיצץ פתילים, ודינים אלו באים בתערוכות של חסד ורחמים, כדי שיוכל האדם לעמוד בהם. ואילו האדם אשר אינו יודע את כל אלה, מתאונן על רוע מצבו ועל כל הרעות הבאות עליו, ואינו מבין כי חסד ה' הוא איתו בזה שבאים היסורים במידה שיוכל לעמוד בה.

ראוי לו לאדם לקבל באמונה תמימה כל גזירת שמים הבאה עליו, ולא ינסה לפעול בכוחו לשנות את רוע הגזירה, שכן בזה מונע הוא את ריקוע פחי הזהב וקציצת פתילים, להמתיק ולהחליש את תוקף הדין. כי בעירוב הזהב בתכלת ובארגמן מעורב הקושי בחיי המעשה עם שאר מעשי האדם, ולא במכה אחת, גדולה וקשה.

ואילו המתחכם שאינו מקבל דין שמים באהבה, סופו שיבוא עליו הדין בלא ריקוע, והוא יהיה המפסיד מזה. וכפי שאמר החידושי הר"ם, לא בכל פעם כדאי לדעת כל דבר. לעתים, דווקא אותן הידיעות הנעלמות מן האדם, או אפילו מה שרואה בעיניו, אך בוחר להתעלם ממנו - הן הן הדברים המביאים את האדם למקום הנכון והטוב בעבורו.

אין לו לאדם להשתמש תמיד במידת הדין, וגם מידת החסד אינה ראויה בכל מקום, וסוד ההצלחה הוא בעירוב הנכון ביניהן, כעירוב הזהב בתכלת ובארגמן.

מיני המתכות כנגד המלכויות

הנה נתבאר כי גדרי הזהב והכסף בכלל - ובמלאכת המשכן בפרט, שייך למלחמה הניטשת בין האש ובין המים.

אמנם עוד דרשו חז"ל (מדרש תנחומא תרומה ז) את סוגי המתכות כמשל על המלכויות ששלטו בישראל, וז"ל: "וזאת התרומה אשר תקחו' וגו' (שמות כג), זהב כנגד מלכות בבל דכתיב ביה (דניאל ב לח) 'אנת הוא ראשה די דהבא', כסף כנגד מלכות מדי דכתיב (אסתר ג ט) 'ועשרת אלפים ככר כסף', וחושבת כנגד מלכות יון שהיא פחותה מכולם, ועורות אלים מאדמים כנגד מלכות אדום שנאמר (בראשית כה כה) 'ויצא הראשון אדמוני', אמר הקדוש ברוך הוא, אף על פי שאתם רואין ארבע מלכויות מתגאותות ובאות עליכם, אני מצמיח לכם ישועה מתוך שעבוד, מה כתיב אחריו, 'שמן למאור', זה מלך המשיח, שנאמר (תהלים קלב יז) 'שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי'".

חמה ולבנה

והנה, בספה"ק שם משמואל בפרשתנו (תרע"ג, ר"ח אדר שני) הביא דבר חידוש גדול, כי הזהב נעשה מניצוצי חמימות השמש, ואילו הכסף נוצר מקרירות ניצוצות הלבנה, והביא יסוד לדבריו מן הזוהר הקדוש (ח"ב כד), שם איתא: "מסטרא דתוקפא דאשא אתעביד דהבא, והינה דכתיב (איוב כז) 'מצפון זהב יאתה' וכו', מים אתאחיד בעפר וקרירותא בלחותא עביד כסף".

נתבאר כאן, כי מן הבחינה הרוחנית נוצר הזהב מחמימות האש, והכסף מן הקור והלחות. על כן הזהב שורשו מן החמה, והכסף מן הלבנה.

נמצא עד עתה כי מחד גיטא עומדים הזהב, האש, הדין והשמש, ומאיך גיטא עומדים הכסף, המים, החסד והירח.

זכותן וזעתן של רשעים

מעתה מבאר השם משמואל לפי זה את דברי חז"ל שבבל היא זהב ומדי היא כסף. כי שורש מלכות בבל מן הכעס והאימה, ובאו בתוקף וגבורה להחריב את בית המקדש. אולם מלכות מדי באו בפה רך לפתות את בני ישראל להתקרב אליהם, ומשום כך ערך אשורוש משתה, כדי למשוך את ליבם של ישראל לשחוק וקלות ראש שבאים מיסוד המים, כפי שכתב מורינו הרב רבי חיים ויטאל זיע"א בספר שערי קדושה (חלק א שער ב) כי כל התאוות והתענוגים באים מיסוד המים.

קבלת התורה מאהבה

והנה, בסיני קיבלו ישראל את התורה מתוך אימה ויראה, בכפיית ההר כניגית, עד שאמרו חז"ל (שבת שם) כי מכאן מודעה רבה לאורייתא, שיוכלו ישראל לטעון שקיבלו את התורה באונס. והטעם שהיתה קבלת התורה באופן זה, הוא משום שיראה היא קרירות ופחד להתקרב ולגשת, הוצרכה הנהגה זו אחר כל החמימות שהיתה ביציאת מצרים, שיצאו ישראל בחיפזון ומשארות צרות בשמלותם על שכמם, שלא הספיק בצקם להחמיץ, אחר שאכלו בשר צלי אש, ושוב כשהגיעו להר סיני ראו את האש הגדולה ואת הלפידים. ומתוך כל החמימות הנוראה שהיו ישראל שויים בה, גברה עליהם יראתם מפני האש, וחששו כיצד יקימו את התורה כשכבר לא יהיו קרובים אל האש, ודבר זה גרם ליראה ולריחוק מעט מן החום הגדול.

לעומת זאת, בפורים היה הדבר בהיפך, כי היו ישראל בעומק הקרירות, ומתוך כך השתוקקו לחום האש של התורה, לכן יכלו לקבלה באהבה ובהתלהבות.

ביציאת מצרים למדו ישראל לצאת מתוך המציאות הסובבת אותם ולעמוד כנגדה. ומאז ואילך, בכל דור ודור חיים אדם לראות את עצמו כאילו הוא יצא ממצרים, ולהתנגד בכוחו אל מה שעומד כנגדו בעבודת ה'.

שם עתידיים להתחדש במוחה

עוד נתגלה לישראל ביציאת מצרים כי 'החודש הזה לכם', זה סוד כוחם השייך למה שנמשלו ללבנה, כי כפי שהלבנה מתחדשת אחר שחשך אורה כליל ונעלמה מן העין, כך גם ישראל נעשים כדוגמתה, ומתוך החושך מתחדשים ומתגבר אורם בכל פעם.

בעשור לחודש הזה לקחו ישראל את הפסח וקשרוהו בכרעי המיטה, ובארבעה עשר בו שחטו את הקרבן, ואכלוהו בליל ט"ו, כאשר הלבנה בשלימותה.

אכן, דווקא בשעה שסיהרא בשלימותא, ידוע לכל כי מכאן ואילך עתידה היא להתמעט ולילך, אך שוב לאחר מכן תחזור לשלימותה.

כך היה גם במצרים, כי הלילה הזה שהאיר כיום האיר להם לישראל גם כאשר היו עם מפוזר ומפורד בין העמים, עד ששוב קמו והתחזקו לקבל את התורה בהתלהבות, כנגד כל האדישות. ושוב התאחדו בלב אחד כנגד כל הפירוד, והקדימו שקליהם לשקליו של המן במטבע של אש, להיות מאוחדים בסוד 'דוד מלך ישראל חי וקיים', כי אין הלבנה נעלמת לגמרי, אלא רק אורה הוא שנסתר לזמן, וכך גם מלכות בית דוד שנעלמה עתידה לחזור למקומה, והיה אור הלבנה כאור החמה - הוא האור הגנוז העתיד לשוב באחרית הימים, כי מלך ה' צב-אות בחר ציון ויבירושלים.

אש זמים בלולים

זהו הכח הגנוז במשכן, אשר נתגלה לו למשה רבינו. על זה נאמר (שמות לח כא) "אֵלֶּה פְּקוּדֵי הַמִּשְׁכָּן, כִּנְגַד מֵה שֶׁאִמְרוּ יִשְׂרָאֵל בְּחֹטֵא הֶעֱגַל (שם לב ד) "אֵלֶּה אֱלֹהֵיךְ יִשְׂרָאֵל" (ראה שמות רבה נא ח). כי בעגל נטלו ישראל את הזהב והשליכוהו לאש ויצא העגל הזה, וגם התיקון נעשה באותו האופן, אלא שאת זהב את התרומה קצצו עד דק ועשאוהו פתילים, כדי שלא תשלוט מידת הדין במעשי ידיהם כפי ששלטה בעגל.

זה סוד מלאכת המשכן, הרומז להתמודדות שעובר כל איש ישראל בכל יום ויום, שלא להיות נשלט על ידי אש הכעס והתאוה. ואכן, כהקדמה לציווי על מלאכת המשכן הזוהרה התורה הקדושה (שמות לה א) "לֹא תִבְעֲרוּ אֵשׁ כָּל מִשְׁבְּתֵיכֶם בְּיָמֵי הַשָּׁבָת", ואיאת **בזוהר הקדוש** (תיקוני זוהר הקדוש תקון מח פה) כי זוהי אזהרה על איסור הכעס.

ומאידך גיסא יש להיזהר שלא לשקוע באדישות מתוך קרירות, אלא יש להאיר את החיים באור הפנימי. על ידי זה נזכה לאור הטוב, אור ה"ז הנרמז בתיבת 'הזה', אשר כאמור, החודש הזה לכם - חודש ניסן מסוגל הוא לצמיחת קרן המשיח וחוזרת מלכות בית דוד, להאיר לישראל מן האור הגנוז לצדיקים בבוא הגאולה השלימה במהרה בימינו אמן.

בעשירי לחודש ניסן, למה שעברו בני ישראל את הירדן באותו תאריך לאחר ארבעים שנה, וכן השייכות בין אכילת הפסח בט"ו בניסן, להצלת ישראל בימי אחשורוש, שהחלה בלילה ההוא - ליל ט"ו ניסן, אז ציוה להביא את ספר הזכרונות שבו נכתבה גדולת מרדכי.

אך באמת יש להבין מהו עומק הקשר בין הדברים הללו, ומפני מה באמת היו באותו הלילה.

מאש וממים

אכן לפי מה שנתבאר למעלה בענין האש והמים הבאים לידי ביטוי כאן בעולם בזהב ובכסף, הרי המן הוא העומד מצד עמלק אשר קרן בדרך, ומשום כך בא לפני אחשורוש ובידו עשרת אלפים כיכר כסף.

לעומת זאת, יציאת מצרים היתה בדומה ליציאה מגלות בבל, שהיתה מצד האש והפחד, וזהו זמן חירותנו, משעבוד המלכויות והקליפות. אם כן כאשר אכלו ישראל את בשר הפסח צלי אש ומצות, ניצחו את קליפת מצרים הבעורת באש, ומשכו ידיהם מעבודה זרה אשר שורשה באש, ולכן נטלו את השה שהיה אליל מצרים וצלאוהו באש. וזכות אכילה זאת עמדה להם לישראל כדי שיוכלו לגבור גם על קליפת הקרירות בימי המן.

נמצא כי בליל יציאת מצרים נגאלו ישראל מן האש ומן המים גם יחד, כי בכח העבודה הנפלאה שפעלו באש - חימומו והתיכו את קרירותו של המן.

וכשם שלא יכל המזל הקר למנוע את לידת משה רבינו, ודאי לא היה הוא הנורם להסתלקותו מן העולם, כי אין מזל למשה כפי שאין מזל לישראל, ויש בכוחם להתגבר על טבע המזל ולהפוך צינה לרתיחה וקרירות להתלהבות

נאולות אדר וניסן

לפי זה נוכל לבאר את מה שאמרו חז"ל (שבת פח) כי בימי מרדכי ואסתר קיימו וקבלו ישראל את התורה מאהבה.

כי הנה, 'בלילה ההוא נדדה שנת המלך', ומלך כלול היה האש והמים גם יחד, ויש בו דין וחסד, כי במשפט יעמיד ארץ, אך כולו נתון לטובת עמו ולדרוש את טובתם. וזהו ענין נדידת שנתו של המלך, שהיה נודד בין הדין והחסד, בין האש והמים, בין לילו של פורים ללילו של פסח. ומאותו לילה שבו נעשה נס הפסח - נוסד נס פורים, לילה כיום יאי - בי מלכים ימלוכו.

במצרים היו ישראל נתונים תחת יד פרעה הרשע, מלך עז פנים וחצוף אשר העיז פניו לומר (שמות ה ב) "מי ה' אֲשֶׁר אֲשַׁמְעֶיךָ וְקֹלִי", ושעבד את ישראל בעבודת פרך, בחומר ובלבנים, ברתיעה של אימה וכעס, אשר כל זה הוא הדין הקרירות והאדישות. מכל זה היו צריכים ישראל למשוך את ידיהם ולהתנגד לכוחו הרע, אלא להתחמם בעבודת ה'.

אכן בפורים היו ישראל תחת הקרירות של מלכי מדי ופרס, וכנגד זה היו צריכים להתקומם.

דווקא בחודש ניסן עמד המן וערך גורלות להשמיד את ישראל חלילה, ונפל הפור על חודש אדר (ראה אסתר ג ז). גם מה שישב עם אחשורוש לגזור את הגזירה היה בניסן, וגם המשתה אשר עשתה אסתר עבורם היה בניסן.

והטעם, כי שתי הגאולות קשורות זו בזו, וכפי שבמשכן היו הזהב והכסף, כך גם מכה שייכלו ישראל להתמודד עם האש והדין בניסן, הצליחו לעמוד באדר כנגד הקרירות. וזהו מה שמקשר המדרש בין אכילת הבשר בלילה הזה לנדידת שנת המלך בלילה ההוא. אחר שנהפכה בפורים הקרירות להתלהבות, נהפכו הימים האלה לימי משתה ושמחה.

טבעו ולשחות את בנו.

לעומת זאת, יצחק איש הגבורה והדין נתנסה האם יוכל לבטל את עצמו ביטול גמור, ולנהוג כטבע המים בקרירות ובשוויון נפש, להיות קרוב עולה שכולו לשמים, ואפילו את פעולת השחיטה לא ניתן בידו לעשות, אלא רק לישב ולידום וללכת כצאן לטבח.

כהנים זלויים

בדומה לזה, גם עבודת המשכן עניינה השימוש בכל כח במידה הראויה. על כן, דווקא הכהן הגדול, כהן איש חסד שהוא הגדול בשבט הכהונה הבא מן החסד (ראה בזוהר הקדוש ח"ג קמה:) הוא השוחט את הקרבנות, והוא המעלה את אש המנורה (ראה בזוהר הקדוש השמטות ח"א רסו:). ולעומת זאת, הלויים ששורשם מן הגבורה עומדים ומסייעים לכהנים, ואינם עוסקים בעבודה בפועל.

וכן בהקמת המשכן, בא משה רבינו, איש האלקים היכול לעמוד במידת הדין, אך כל מעשיו חסד ורחמים, והוא לבדו היה זה שהקים את המשכן.

ויאר את הלילה

בעבודת המשכן למדנו כיצד יש לעבוד את ה' באש ובמים יחד, ליטול את הזהב והכסף ולהתגבר על ידם על קליפות בבל ומדי.

כמו כן היה הדבר בצאת ישראל ממצרים, אז עלו לפניהם עמוד הענן יומם ועמוד האש לילה, הענן שמקורו מן המים, ועמוד האש כשמו כן הוא, חסד וגבורה, יומם יצוה ה' חסדו ומידת לילה בלילה.

ורמז יש כאן לעבודת האדם, כי דווקא לעת ערב יהיה אור, כי בשעת האפילה והקור צריך הוא לעורר עצמו באש ובגבורה, ואילו ביום כשמאיר אור השמש הבהיר, זהו הזמן לפעול בחסד ובריבוי כמים.

מטבע של אש

בזה נראה את החכמה הגדולה הטמונה בהקדמת שקליהן של ישראל לשקליו של המן, כפי שדרשו חז"ל (מגילה יג): "אם על המלך טוב יכתב לאדם ועשרת אלפים ככר כסף" וגו' (אסתר ג ט), אמר ריש לקיש, גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם שעתיד המן לשקול שקלים על ישראל, לפיכך הקדים שקליהן לשקליו. והיינו דתנן (שקלים פרק א משנה א) 'באחד באדר משמיעין על השקלים ועל הכלאים'."

כי הנה, אמרו חז"ל (תלמוד ירושלמי שקלים פרק א הלכה ז) שהוציא הקדוש ברוך הוא מטבע של אש מתחת כסא כבודו והראהו למשה רבינו ואמר לו (שמות ל יג) "זה יתנו" - כזה יתנו. ויש להבין, מהי החכמה הגדולה הגנוזה באותו מטבע של מחצית השקל, עד שהוצרך משה לראות מטבע של אש. וכי כל כך קשה היה הדבר בעיניו להבין איזה מטבע יתנו.

אלא, מחצית השקל זמנה בחודש אדר - חודש הקרירות, וכדי לחמם ולתקן הוצרך מטבע בוער באש. ועל ידי שמתחברים שנים מישראל ליתן שקל שלם, ניתנת חמימות בכסף הקר, המורה על הלבון ועל החסד, וכאן הוצרכה האש כדי שיהיו שנים וחם להם. מחצית השקל הוא דבר שאין בו שלימות עד שמתחברים שנים מישראל יחד, ועל ידי זה נעשה כלל וצבור, ויוצאים מן הקור אל החום.

בלילה הזה זבליה ההוא

כל זה לענין פרשת שקלים. אולם הרי בפרשת החודש אנו עומדים, הפרשה הנקראת קודם הפסח, ועוסקת בעניני קרבן הפסח.

ונוכל למצוא עומק בכל זה, על פי דברי חז"ל במדרש (ילקוט שמעוני פרשת בא רמז קצ"א) וז"ל: "רבי חלבו בשם רבי יוחנן, הכא את אמר (שמות יב א) 'בעשור לחדש' ולהלן אמר (יהושע ד יט) 'זה העם עלו מן הירדן בעשור לחדש', רבי חייא בשם רבי יוחנן, לקיחתו עמדה להן בירדן ואכילתו עמדה להן בימי המן, 'אכלו את הבשר בלילה הזה' (שמות שם פסוק ח), בלילה שנדדה שנת המלך."

מדברי המדרש מתבאר הקשר בין לקיחת הפסח

ספירת ההרים

מרגליות יקרות ואבני חושן,
פנינים נפלאים וסיפורי צדיקים
דברי הגות ורעיון
מאוצרות תורת החסידות
עשובצות זהב ועסודרות
משועוריו ושיחותיו של
רבי מנחם מענדל פערנץ שליט"א
פרשת ויקהל פקודי

שבת קודש
אכסוף נעים שבת
בקדושת השבת וסגולתה

על התורה
שלהבות קודש והגינות חכמה
מפרשת השבוע

שקיל את הבטחת האחרים כי עד כניסת השבת יגיעו חפציו לבית סבו. אך דרכו של עולם התעכבו החבילות. שעת כניסת השבת קרבה ובאה. בעוד מחצית השעה יגיע זמן הדלקת הנרות, והמוזות אינן נראות באופק. זרעי הספק זרועים היו בלבב. הוא תהה שמו מוטב היה אם לא היה עוצר בנסיעתו על פני ציונו של הצדיק. כי מה יעשה עתה וכיצד יצא מהבית ובגדי השבת אינם עמו?
אך נאמן להבטחתו, עמד וקיבל על עצמו קדושת שבת חצי שעה לפני הזמן. מספר דקות לאחר מכן נשמעו הצפירות מן הרחוב, מכריות כי החבילות הגיעו ליעדן בשעה טובה.
שמו הבחור מאוד על שיוכל ללוש את ה'בעקטיטשע' ולכבד את השבת, אולם להוותו, כאשר פתח את המזודה הבחין כי דבר מאכל שהיה שם הכתים את המעיל השבתי, עד שלא ניתן היה ללוש בלא לנקות את הכתם, מלאכה האסורה בשבת.
ניצב הבחור לצד הבגד המוכתם, ומחשבות מתרוצצות בקרבו: מה יעשה עכשיו. לאחר שכבר קיבל על עצמו את קדושת השבת! בעצמו לא יוכל לנקותו, ומסבו הזקן והחלוש ודאי לא יוכל לבקש דבר.
ומצד שני, הן ללא בגדי השבת לא יוכל לצאת מן הבית, ומה יעשה? וכי ילך לבית כנסת עטוי בבגדי חול? הלא לשיחת היום היה בפי הברית!
החליט הבחור כי בליל שבת ללך לבית כנסת מרוחק, שבו אין איש מכירו. במקום זר לא ישימו לב לבחור חסידי שבאופן חריג אינו לבוש בבעקטיטשע הרגיל.
תפלת ליל השבת עברה בשלום. הסב נשאר בבית מחמת חולשה, והכל עבר למישרין.
אבל בשבת בבוקר ביקש הסב ללכת לבית הכנסת להתפלל במנין ולשמוע קריאת התורה, והבחור לא ידע את נפשו. 'מה אעשה, סבא? הרי הגעתי לפרקי ומבקש אני שידון. שנים הם רבות המתנתי, ועכשיו אקלקל מזלי בידיים ואכנס לבית הכנסת המוכר ללא בגד הולם.
מה יאמרו עלי האנשים?! לא לחנם אין בחור זה מוצא את זיווגו. הולך הוא כאדם שאינו מן הישוב, ללא בגד שבתי עליון ראוי לשמו. מי ירצה להשתדך עמו...'
הסב הזקן לא התרגש. משא השנים לימד אותו פרק בתהלוכות החיים, להבין את העיקר ואת הטפל בהם:

גדולים צדיקים כמותתן
בחור מבוגר היה, כבן שלושים שנה, ששנים ארוכות בילה בצפייה מייסרת למציאת זיווגו.
ניסה הבחור את כל הסגולות ששמע עליו, התפלל בכל המקומות הקדושים שהיה ביכולתו להגיע אליהם, וקיבל ברכות והבטחות מכמה וכמה צדיקי אמת, אך עדיין לא מצא את זיווגו עד שהיה קרוב לייאוש.
באותה עת, פנה אליו אחד מידידיו הקרובים והציע לו לפקוד את מקום מנוחתו של הרבי משאף בלונדון, הידוע כמקום מסוגל לישועה על פי צאתו של הרבי, שאמר שכל מי שיבוא לפקוד את קברו - יעורר עליו רחמים בעולם העליון, אם יקבל על עצמו קבלה טובה בהבטחה גמורה, ולא יעבור עליה בשום אופן.
כיון שעתידי היה הבחור דגן לנסוע ממקום מגוריו שבאמריקה לארץ ישראל, על מנת לסייע לסבו הזקן, החליט כי יעבור בדרכו בעיר לונדון, ויפקוד את קבר הצדיק.
בבואו אל הציון נעמד בתפילה רותחת מעומק לבו והתחנן שישיענו הבורא יתברך מצרתו בזכותו של הצדיק, עודנו שקלל, הבחין במלים החקוקות על המצבה שהעתקו מצואתו של הרבי, שכתב כי התנאי לקיום הבטחתו לעורר רחמים על המתפללים על ציונו הוא שיקבלו עליהם קבלה טובה.
החליט מידוענו לקבל על עצמו להתחזק בענין ולספת שבת ביתר שאת ובלי לותר, להוסיף מחול על הקודש מדי ערב שבת מחצית השעה קודם זמן הדלקת נרות.
משמים ראו את קבלתו של הבחור, וכבר בנסיעה זו הוחלט לנסותו האם יעמוד בקבלה שקיבל על עצמו.
כאמור, היתה חנייתו בלונדון תחנת ביניים בדרכו לארץ הקודש, וכאשר הגיע ליעדו הסופי בארץ הקודש, ראה לדעתו כי תחילתו נעלמו ואינו.
התברר לו שכיון שעצרו בדרכו בעיר לונדון, הקדימו חבילותיו לבוא לפניו, וכאשר לא מצאו להן דורש, נשלחו למקום אחר.
על מנת לקבלן היה עליו למלא את פרטיו בטופס יעודי לכך, ולאחר כמה ימים היו אמורים לשלוח אליו את חבילותיו.
נראה היה שהכל בא על תקונו, אך הבחור היה לחוץ. היה זה ביום חמישי בשבוע, ובגדי השבת שלו צרורים היו במזוודת הרחוקות.
ניסה הבחור לזרו את הממונים, עד

אלא שכאשר ניסו לצאת מבית המדרש, ראו החסידים לתדהמתם את רבם נועל את דלתות בית המדרש. לאחר כמה שניות של מבוכה הבינו החסידים כי מוטב היה לו ישובו למקומותיהם וימשיכו לעסוק בענייני חסידות.
החסידים שבו להתוודע יחד תוך שהם דוחקים בכוח את ההורי הפליאה שצפו במוחותיהם לנוכח ההתנהגות הבלתי מובנת של הרבי. והנה שב המחזה על עצמו. שוב פעם יוצא הרבי מחדרו וגוער בחסידים והפעם בתקיפות יתירה: 'הלוא כבר אמרתי לכם שתפסיקו לשבת ולבטל את זמנכם לריק, מדוע אתם ממשיכים?'
החסידים קפצו ממקומותיהם ורצו לעבר הפתח אלא שגם הפעם נצפה הרבי נועל את דלתות בית המדרש לכל יוכל מאן דהוא לצאת החוצה. לחשוב ולא ידעו מה עליהם לעשות. לאחר כמה דקות של מבוכה רבתי, שבו החסידים אט אט אל מקומותיהם והמשיכו לעסוק בענייני חסידות, שירות ותשבחות למלך קל חי וקיים. ואז יצא הרבי שוב מחדרו, אלא שהפעם פניו הקדושות מפיקות נהורה עילאה, הוא הסביר אליהם את פניו ואמר:
בל יהא חידוש ופליאה בעיניכם מה שהפסקתי אתכם כמה פעמים מלשבת יחידיו באסיפת מרעים כדרככם תמיד, שכן ה'יבעל דבר' בא אלי ואמר לי:
'אני מסכים להעלים עין מכל העבודות שלכם, אך על עבודה זו של 'זיעצן אינאיינעם, פארברענגען אינאיינעם, זיך דערווארעמען אינאיינעם, [לשבת ביחוד, להתוודע יחידיו, להתחמם יחידיו], על כך ארעיש עולמות, אניח את כל העולם ואקח את עצמי רק להפריע לעבודה זו.'
'ידעתי כי רק אם אפריע לכם כמה פעמים, אוכל לבטל את דבריו, חתם הרבי את דבריו המופלאים...'
עוד סיפר הרה"ק הישועות משה זיע"א:
באחת מישיבות החסידים במארמורש בליל שבת קודש במסיבת מרעים בצוותא חדא, הבחין אחד החסידים בחברו שעומד ללכת לביתו לפני תום ה'זיץ'.
'היתכן?' שאלו בפליאה.
במקום לענות החווה לו ידידו על השעון, כאומר: עם כל החשיבות ל'זיץ' הרי שיש לתת את הדעת גם לשעה המאוחרת...
הפטיר החסיד:
'בשלמא השעון אין לו מה לעשות, לכן הוא הולך, ברם לך הלוא יש מה לעשות, אם כן מדוע אתה הולך, שב נא אתנני...'
הריאות
'הנשיאים הביאו את אבני השםם ואת אבני המלואים לאפוד ולחשן' (שמות לז, כז).
פרש רש"י: אמר רבי נתן: מה ראו נשיאים להתנדב בחנוכת המזבח בתחלה, ובמלאכת

שבת אחים
'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל ויאמר אליהם אלה הדברים אשר צוה ה' לעשת אתם' (שמות לה, א).
שאל הרה"ק רבי חיים מאיר מויזניץ זיע"א:
מה פשר המילים 'אלה הדברים אשר ציווה ה' לעשות אותם', והלוא כל עניינה של השבת היא לשבות ממלאכה וכפי שנאמר בסמוך 'וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון?!'
וביאר הרבי בדרכו הקדושה כי אכן העשייה בשבת קודש היא הישיבה באסיפת חברים באהבה ואחוה לשבח ולשיר לקל אשר שבת ברא.
בכך יובן גם באופן נפלא מדוע נאמר הציווי הזה דייקא לאחר שהקהיל משה את כל ישראל, זאת משום ש'עשיה כזו לעגנו ולקדשו בהלל והודאה בישיבת חברים באחדות להדות לה' בחיות וקדושה לכבוד שבת קודש ולשם ה', אי אפשר לצוות עליה בטרם טעמו טעמה, משום כך ראשית כל הקהיל משה רבינו את עם ישראל בשבת קודש, ואז, לאחר שבני ישראל טעמו את הטעם העילאי של אסיפת חברים לשיר ולהדות לשם הבורא, יכול היה לצוות אותם על כך.
וזהו הפרוש בפסוק 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם' כמורה באצבע, 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם', כאסיפה זו שראיתם בעצמכם, עליכם לעשות בכל שבת קודש.
◆◆◆
בענין החשיבות העצומה של אסיפת חברים הישבים יחידו ושרים שירות ותשבחות לקל חי, סיפר הרה"ק הישועות משה מויזניץ זיע"א ספור נפלא:
חסידיי ואנשי שלומנו של הרה"ק ה'אהבת שלום' זיע"א ישובו פעם בבית המדרש באסיפת מרעים בדיוק חברים בפסוק 'ויקהל משה את כל עדת בני ישראל, ויאמר אליהם' כמורה באצבע, 'אלה הדברים אשר צוה ה' לעשות אותם', כאסיפה זו שראיתם בעצמכם, עליכם לעשות בכל שבת קודש.
הנפש לבורא העולם.
הם פותחים בניגונים מלאי דביקות והשתכחות לפתע נכנס הרבי לבית המדרש, הוא ניגש אל בני החבורה והחל לגעור בהם קשות:
'מה אתם עושים כאן, מדוע אינכם הולכים ללמוד במקום זאת מבליים את הזמן בענייני חסידות?'
על אחר התלקו החסידים ממקומם ופנו לכיוון היציאה מבית המדרש, כשפליאה רבתי מנקרת במוחם. הלוא הרבי מעורר כל העת על החשיבות העצומה של התכנסות יהודים יראים ושלמים, חברים מקשיבים, ורואה בכך מעלה נפלאה בעבודת הבורא. והנה לפתע הוא מתנגד לכך נחרצות ורואה את הדברים בעין רעה.
ברם, כדרכם של חסידים הם דוחים את ההרהורים המתנגבים לליבם וממהרים למלא אחר הוראתו של הרבי, מבלי למצוא לה טעם והסבר.

המשכן לא התנדבו בתחלה. אלא כך אמרו נשיאים: יתנדבו צבור מה שמתנדבין, ומה שמחסיירים אנו משלימין אותו. כיון שהשלימו צבור את הכל, שנאמר (שמות לו ז) 'והמלאכה היתה אים, אמרו נשיאים, מה עלינו לעשות, הבאי דת, אברו הששה הם, לכך התנדבו בחנוכת המזבח תחלה. ולפי שנתעצלו מתחלה נחסרה אות משמם, 'הנשאים' כתיב. אמר הרה"ק 'החידושי הרי"ם' מגור זיע"א: מכאן משמע שיעקר היהדות היא ההתלהבות והזריזות לעבודת הבורא יתברך, ולכן כאשר הם התעצלו בנדבת המשכן נחסר מהם האות י"ד.

ונכדו הרה"ק רבי פנחס מנחם מפליץ זיע"א בספרו 'שפתי צדיק' (אות טז) מוסיף על דרך זו ומבאר שלזאת רומזים שני האותיות י"ד אשר על ידם מציינים בסידורים את שם ה' הקדוש: י"ד אחת רומזת לאות הראשונה משם הוי"ה הקדוש, והי"ד השניה רומזת לזריזות והתלהבות לעבודת הבורא שהיא מעוד ויסוד היהודי.

מאות הוא מוסיף והכותב שמתעם זה שמותיהם של עם ישראל פותחים תמיד באות י"ד, כ'ישראל' 'הודי' 'שורון', לרמז שהקדוש ברוך הוא חפץ שישראל יהיו קרובים ודביקים בו, אך שגם אנו נרצה בכל לך לעבדו בלבב שלם. <-->

מידת הזריזות וניצול הזמן הייתה התכונה הבולטת ביותר בהתנהגותו של הרה"ק 'האמרי אמת' מגור זיע"א. בכל הזמנים ובכל המצבים היה כל כולו אומר 'ונדעה נרדפה לדעת את ה'.

אף גדולי עולם עמדו נרעשים לנכח זריזותו והתנהגותו המהירה ככרך. הרה"ק רבי אהרן מבעלזא זיע"א אמר בלשון זו: 'אבא ז"ל, הרה"ק רבי יהושע מבעלזא זיע"א, הפליא מאוד את זריזותו של הרבי מגור, אצל הרבי מגור מחושבת כל דקה'.

וכה סיפר לימים המאון משמשעבין זיע"א: את הרבי מגור נודמן לי לראות פעם ראשונה בעת סעודת שבע ברכות אצל הרבי מראדווא זיע"א. כל הקרואים הסבו לסעודה בניחותא, הגישו לפניהם מנות ויאללו. הרבי אמר דברי תורה וחילק שיריים. הקהל שר רכמה ניגונים, ובמשך כל זמן הסעודה לא הורגה ככל אווירת לחץ ומהירות.

ברם, אחרי ברכת המזון כאשר הכסתי בשעון, השתוממתי להיווכח כמה זמן מועט חלף מתחילת הסעודה. ראיתי בעליל איך הרבי מכניס את ה'למעלה מן הזמן' בתוך מסגרת של זמן.

הגדרה קולעת לחשיבות העליונה של הזמן בהיכלו, נתן הרבי גופו בעת שפגש עם אחד מצדיקי הדור המפורסמים אשר היה עימו בקשרי ידיוות חזקים. כדרכו בקודש הפיע הרבי במקום שסוכם מראש בשעה המיועדת, ברם הלא איחר לבוא בדקות מספר. כאשר הגיע התנצל בפני הרבי ואמר: 'הייתי למעלה מן הזמן'. לשמע הדברים השמיע הרבי את דעתו באיפון ברור: 'זמן הוא הדבר החשוב ביותר, אין 'למעלה' ממנו, יש רק 'למטה' ממנו'.

זריזותו עם עמדה אף פעם בסתירה כלשהיא עם נמונות הלשון וישוב הדעת אשר היו בני לווייתו הקבועים כל חייו. ברצותו פעם לבאר מיהו הזכאי לתור הנעלה 'זריז', אמר: 'זריז' אינו האיש הבהול הממהר להקדים ולבוא אל הרכבת זמן רב הרבה לפני מועד יציאתה, כדי שלא יאחר, אלא האדם המחושב ומגיע בזמן המדויק.

זריזותו עמדה לו שיוכל להספיק הרבה מאוד בזמן העומד לנפשו. הרבה מעבר ליכולתו של אדם מן המצוי. המושג 'יום אחד בשנה חשוב שנה' קיבל אצלו משמעות חדשה: מה שהספיקו אחרים במשך שנה שלימה, הספיק הוא ביום אחד. מדי יום ביומו הספיק ללמוד שיעורים עם בניו ועם חתניו לחדו, ועם נכדיו לחדו. זאת

מלבד השעות המרובות, ליתר דיוק, רוב שעות היממה, שהתבודד בחדרו ולא פסיק פומא מגירסא, או שכתב חידושי תורה. מדי יום ביומו קיבל לגדודי חסידים אשר צבאו על פתחו, האוין למשאלותיהם והשיאם בעצה והירכה לטוב להם, קרא והשיב על אלפי מכתבים ומברקים. בכדי שלא יצטרך להשיב על כולם במו ידיו, היה מצייין בשולי המכתבים את תשובתו באות אחת. לדוגמא האות כ משמעה: כן, האות מ משמעה: מסכים. האות ל הכוונה: לא. האות ב פירושה שמעניק ברכתי. נדיר ביותר היה כאשר רשם בתשובתו מילה אחת שלמה או שתיים. חתנו היה נכנס מדי יום ביומו אף הקודש פנימה בשעה קבועה, ומבלי אומר ודברים מסר לו הרבי את צרור המכתבים שכבר היה מוכן עבורו, והוא השיב לשואלים בשמו של הרבי במכתב מלא כפי הכללים שנתן רבינו בידו. הילוכו וכל תנועותיו בורזות כעלם צעיר, ספק הולך ספק רץ. מראהו הזכיר לרבים את אשר סיפרו חסידים מהרה"ק רבי יחזקאל מקוזמיר זיע"א שצחק מווארקא פעם את הרה"ק רבי יצחק מווארקא זיע"א כשהלכו יחדיו ברחוב ולא הספיק רבי יחזקאל להדביק את המירותו: מה ראה לרוץ כל כך? השיב לו רבי יצחק מווארקא זיע"א: אצל יהודי אין מושג ללכת סתם, תמיד הוא חייב לרוץ, או שהוא רץ למצוה או שהוא בורח מפני העבירה.

השוקה לרבינו

בעת הנחת אבן הפינה לבניין בית הכנסת שבבעלזא עמד שם הרה"ק השר שלום זיע"א סמוך למקום הבניה ובידו קערה על מנת לאסוף בתוכו נדבות הציבור לטובת הבניה, כמוכן שהקהל נדחק בהמוני להביא את נדבת לבם, איש כמתנת ידו. לאחר ששהה שם זמן ממושך עזב את המקום לשעה מועטה. כאשר חזר לאחר מכן ושאל את הגבאים שנשארו שם במקום: כמה כסף נאסף בעת שלא היה נוכח? השיבו, שלא נאסף מאומה. נענה הרבי ואמר, כתיב (שמות לו ה): 'יאמרו אל משה לאמר מרבים העם להביא מדי העבודה למלאכה אשר צוה ה' לעשות אותה. ויצו משה ויעבירו קול במחנה לאמר איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה לתרומת הקדש ויכלא העם מהביא'. כדאורה יש לדייק כאן בלשון 'אל יעשו עוד מלאכה', האם בעשית המלאכה עסקינן, והלאו בהבאת הנדבה אנו מדברים! ואם כן היה לו לומר 'אל יביאו עוד מלאכת הקודש'.

אלא, המשיך הרבי ואמר, כי ידע משה רבינו שכל זמן שעושי המלאכה עובדים במלאכת המשכן הם מכניסים התעוררות קדושה ותשוקה עצומה בלבות בני ישראל עד שלוקחים בני ישראל מכל הבא בידם להביא למלאכת המשכן, ואל לא יציינו לקול ההכרזה שיפסיקו להביא, על כן ציווה להכריז שעושי המלאכה 'אל יעשו עוד מלאכה' ואז פסקה מיד התעוררות ושככה התשוקה אצל בני ישראל ויא 'ויכלא העם מהביא' (בית הכנסת שבבעלזא' עמוד כו, בשם הרה"ק מקלויזנבורג זיע"א).

דברים זהים מוצאים אנו בספר 'זרע קודש' מהרה"ק רבי נפתלי מרופשיץ זיע"א (פרשת תרומה) שם הוא מבאר כי כאשר הגיע יהודי לתת תרומה לצורך בנין המשכן, היו בצלאל ואהליאב משבחים את הקדוש ברוך ה' ואומרים: ראו עם קדוש, הנמצא אומה כזו! וכאשר היה היהודי שומע דברים אלו היה ליבו מתלהב להביא עוד ועוד תרומה, עד שהביא את כל אשר לו לצורך המשכן. ועל דרך זה פירש הרב הקדוש מו"ה מ"מ משענדיטוב זצ"ל שאמרו אל משה 'מרבים העם להביא מדי העבודה למלאכה וכו', ויצו משה ויעבירו קול במחנה איש ואשה אל יעשו עוד מלאכה כו' ויכלא העם מהביא, וקשה שהיה לו להכריז שאל יביאו עוד, וגם יש

להבין לשון 'מדי העבודה' כו'. רק על דרך זה ששמה הבין שתשוקה זאת מכניסים העושי מלאכה בלבם, ואם לא יבטלו ממלאכתם, אף שיכריזו שלא יביאו עוד, לא יציינו להם, מחמת תשוקתם והתלהבותם שהכניסו עושי המלאכה בהם, ולכן 'ויעבירו קול במחנה' שיתבטלו ממלאכתם, ועל ידי זה 'ויכלא העם מהביא', וגם לשון 'מדי העבודה למלאכה', הוא על דרך זה, שעושי העבודה למלאכה, ועל ידי זה 'מרבים העם להביא' כנ"ל, ובאמת היו צריכים עושי המלאכה לעשות כנ"ל, שבזאת התשוקה והתלהבות הזה שאין לזה שיעור וערך, היה שוכן יתברך שמו.

הרה"ק רבי שלום מפרוהוביטש זיע"א הגיע פעם למלון דרכים שהאכסנאי היה קמצן בחסד עליון ושהה בו לפוש. ביקש ממנו שבקרבן במעשה כלשהוא, ובכך הוא עושה שנתללו אליו, הגיש לו האכסנאי כוסית י"ש קטנה שהספיקה בקושי עבור הרבי בעצמו. הוציא הרבי מילקוטו י"ש ושתה לחיים, איחל לאכסנאי כל טוב ומיד נסע לדרכו. טרם הספיק הרבי להתרחק כברת ארץ והאכסנאי האיץ בסוסיו והשיגו, ביקש להזמין את הרבי לסעודת ברית מילה שהוא עורך. מהמו אנושי הרבי: הן לא נמצאו בביתך לא יולדת ולא תינוק? הסביר להם האכסנאי: אני הוא הרך הנימול! הרבי הוא שמל את ערלת לבבי! אך יצא מן הבית ובלבי התלקחה תשוקה לפזר כל הוני לצדקה (ממעיעות הנצח' פרשת לד).

נדרה בשלימות

יצאו כל עדת בני ישראל מלפני משה' (שמות כ). רבינו האור החיים הקדוש זיע"א מפרש כי בני ישראל חששו שמשעה רבינו יקדים ויביא את כל התרומה לעושי משה, שהלוא משה רבינו היה עשיר גדול, ובוודאי השתוקק עד מאוד לקיים את רצון ה'. על כן מדגיש הפסוק שבני ישראל יצאו מלפני משה, לרמז שכוונתם היתה שיפסיקו להביא את התרומה לפניו.

פעם ביקר הרה"ק רבי יצחק מווארקא זיע"א בורשה הבירה ונכנס אל רעו הרה"ק רבי יצחק מאיר מגור זיע"א בעל 'חידושי הרי"ם', שהיו מכיירים ורביים נאמנים מימי פרשיסחא. הימים היו טרום הנהגתו בקודש של החידושי הרי"ם, כשהיה מפורסם בכל רחבי פולין כשר התורה. סיפר לו הרבי מווארקא כי בדתו לאסוף כסף למטרת צדקה, וכי ברצונו שידעו יתלווה אליו. הסכים החידושי הרי"ם לבקשתו ושניהם יצאו את הבית. פניהם היו מועדות לעבר כמה מבתי עשירי וורשה. בתחילה פנו לעבר ביתו של החסיד המפורסם רבי גבריאל בוימגולד, מחסידי ווארקא. שהיה מעשירי העיר. כאשר דפקו שני הצדיקים על דלת ביתו כמעט נפל רבי גבריאל לאחוריו. 'מה עושה כאן הרבי עם גאונה של וורשה?' שאל בהתרגשות רבה. סיפר לו הרבי מווארקא שבאו לכוונתו במצוות הצדקה. 'מהו סכום הכסף שהרבי יזקוק לו?'

'שלושת אלפים רובל', השיב הרבי מווארקא, סכום עצום ורב מאוד באותם הימים. נכנס רבי גבריאל לחדרו ושב כעבור זמן קצר ובידו קופסה גדולה שהכילה את רוב כספו. הוא רוקן את תוכנה על השולחן ומנה בו במקום שלושת אלפי רובל במזומן ומסרם לידי הרבי.

השנומם החידושי הרי"ם למראה עיניו ושאלו: רבי גבריאל, מדוע תיתן כל כך הרבה כסף? השיב החסיד: אכן לא משום שאנכי מחויב לתת סכום זה, כי הלא מציינו דינים מפורשים בהלכות צדקה, אלא שאיני חפץ שיהיה יריחי עצמו במקום למקום ומשום כבודו נתתי את כל הסכום. התפעל החידושי הרי"ם לשמע תשובה נאה

זו. וכשיצא את הבית אמר: עם יהודי כזה שכבוד רבו כה חשוב וגדול בעיניו עמו אני רוצה לשדך את נכדי. ואכן התקיימו דבריו כאשר בנו ר' בעריש בוימגולד, נשא לאשה את נכדת החידושי הרי"ם, בת-בנו, הצדיק רבי אברהם-מורדי מגור אבי מו"ה השפת אמת' מגור זיע"א (בישישים חכמה' עמוד רמב).

ולחשוב מחשבות לעשות' (שמות לה לב). בספר 'שארית מנחם' מאת הרה"ק רבי מנחם מנדל מוישווא זיע"א בנו של הרה"ק 'אהבת ישראל' זיע"א מופיע רעיון נאה על פסוק זה, על פי דברי הרה"ק בעל 'הקדושת לוי' זיע"א, אף שיש המבין על הפסוק 'אם תעירו' ואם תעוררו את האהבה עד שתחפץ', כי אדם שמתעורר בקרבו רצון טוב לעבודת הבורא, עליו להכניס את רגשי התעוררות שבקרבו במעשה כלשהוא, ובכך הוא עושה כלי להתעוררות שתהיה דבר של קיימא.

ענין זה מרומז בפסוק 'אם תעירו' ואם תעוררו את האהבה' היינו את האהבה לה' 'עד שתחפץ', כלומר לביים להכניס אותה לחפץ' היינו לכלי המעשה.

ענין זה מרומז בפסוק בפרשת ויקהל (שמות לה לב) 'ולחשוב מחשבות לעשות', כלומר, כאשר האדם חושב מחשבה טובה, עליו לעשות מעשה מצוה בכדי להכניס את המחשבה הטובה לכלי.

כך יש לפרש גם את לשון הפסוק בתהלים 'רחש לבי דבר טוב אומר אני מעשי למלך', כלומר, כאשר מתעורר בלבי רצון טוב והשתוקקות לעבודת הבורא, אי תיכף ומיד 'אומר אני מעשי למלך', אמהר לעשות את המצוות ואני של מלך מלכי המלכים הקדוש ברוך הוא, ואזי תהיה להתעוררות הלב אחיזה וקיום בעולם המעשה.

הרה"ק השם משמואל זיע"א (ליקוטים פרשת בהעלותך) מביא את דברי הרמב"ן ומבאר שכאשר מתעוררת בלב האדם אהבה ואין הוא ממהר לעשות לה כלי על ידי קיום מצוה, אי עלול להתשרב ממנה חלילה אהבות היצונית והאהבת הקדושה שהתעוררה בלבו תיפול לצד הטומאה רח"ל. רק כאשר האדם ממהר לעשות בכוח התעוררות האהבה מעשה מצוה, מגיעה האהבה לתכלית ואין חשש שיצאו ממנה דברים רעים.

בהקשר לדברי הרמב"ן יש להביא את אשר סיפר מו"ה ח'פץ חיים זיע"א על שני דרשות שספדו לעיריות על מנת לשאת שם דרשות. באותם שנים היה נהוג שדרשנים הסתובבו מעיר לעיר ומעיירה לעיירה, היו נושאים שם דרשות, ולאחר מכן היו מקבלים את שכרם על ידי תושבי המקום.

הדרשן הראשון היה ידוע כפה מפיך מרגליות, אשר כל מילה בדרשתו נבלעת בשקיקה על ידי ציבור השומעים, ואילו השני לא היה מוצלח כמו הראשון. כאשר הגיע הראשון לעיר, שמחו הכל מחמת שאהבו לשמוע את דבריו. ברם כאשר עבר לאחר מכן בין בתי העיירה ואסף מעות, לא הצליח להגיע לידי סכום משמעותי. לעומתו הדרשן השני, אף שנשא דרשה פחותה בהרבה מהראשון, הצליח לאחר מכן לאסוף סכום נכבד ביותר.

כאשר נפגשו שני הדרשנים, תמה הראשון ושאלו: 'איך יתכן הדבר שאני שמדבר הרבה יותר טוב ממך, לא הצלחתי לאסוף ולו חצי מהסכום שאתה אסף?'

השיב לו השני: כאשר אתה הסתובבת בין בתי העיירה יום לאחר הדרשה, כמעט כולם שכחו כבר את הדרשה היפה ששמעו ממך אמול ולכן הם קפצו את ידיהם מליתן מאומה. ברם אנכי, מיד עם תום הדרשה עברתי בין הציבור ועשיתי 'מי שברך - בעבור שיתכן' לאחד לפי נדבת ליבו, ואז הצלחתי ביישועת דשמיא להכניס את התעוררות הלב של הקהל בתוך המעשה מבלי להשתהות.

תפילה פנינים וערגליות בעניני עבודה שבלב זו תפילה

אל התבה

ישנה אימרה מפורסמת של הבעל שם טוב הקדוש, על הפסוק (בראשית ו' טו) 'צהר תעשה לתבה' שדרש את משמעות האיתר את מילות התורה והתפילה שמוציא מפיו, שיהיו בכונה טהורה.

ובזה פרש את הפסוק (שם ז' יג) 'בא אל התבה', שעל יהודי לבוא אל התבה, כלומר להכניס את עצמו לתוך מילות התפילה הקדושות. עליו להתחבר בכל רמ"ח איבריו ושם"ה גידיו לתוך המילים שהוא אומר, עד שיעפיל לדרגה עצומה של קרבת אלוקים בעת התפלה. מסופר כי הרב הקדוש רבי משה מקוברין ז"ע, ציטט פעם את אמרתו זו של הבעל שם טוב, והודיש לתלמידיו שומעי לקחו כי על האדם להכנס כל כולו לתוך תבת התורה והתפלה.

אחד הנוכחים לא השכיל להבין במוחו הדל, כיצד ניתן להתרכז כל-כך בתבה אחת ממילות התפילה, ושאל: כיצד יתכן שהאדם ירכז את כל מחשבתו לתוך 'תבה' אחת מתבות התפלה?

נתן בו הרבי מבט חריף ואמר: **'אדם המחשיב את עצמו יותר גדול מהתבה - אכן איננו מדברים עליו!'**

אם כן, מוסר השכל עלינו ללמוד מן האומר, כי בשעת התפילה צריך האדם להתחבר לפנימיות התפלה, להכנס כביכול אל התבה, להשקיע את כל כולו במלים הקדושות. והכל מתוך ענוה והכרה בשפלות עצמו, כיון שרק כך יכול הוא להגיע לדרגה עליונה זו.

הבהרה בשיירי מנחה

לע חשיבות ומעלת התפילה היוצאת מפי העניו, יש ללמוד ממה שאמרנו במדרש (שמו"ר ב' א), כי לאחר השלמת מלאכת המשכן נכנס משה אצל באלאל וראה שנותר עודף ממה שתרמו בני ישראל למשכן.

אמר לפני הקדוש ברוך הוא: "רבון העולמים, עשינו את מלאכת המשכן, והותרנו. מה נעשה בנותר?"

אמר לו הקדוש ברוך הוא: "לך ועשה בהם משכן לעדוה".

הלך משה ועשה כן. כיון שבא לפרט החשבון לפני ישראל, אמר להם: "כך וכך יצא למשכן, וביתר עשיתי משכן לעדוה", ועל כך נאמר (שמות לח כא) 'אלה פקודי המשכן משכן העדוה'.

ונתקשו המפרשים בכונת המדרש, מה פשר הדבר שאמר הקדוש ברוך הוא למשה 'לך ועשה בהם משכן לעדוה'? והלא כל הנדבות לצורך המשכן היו.

פירש הרב הקדוש רבי שמחה בונם מפרסיסחא ז"ע (שיח שפ"י קודש פ"ר פקודי) בהקדם פירושו הידוע על הברכה שאנו מברכים 'הבוחר בשיירי זמרה', שהכונה היא על אותם 'שיירים' של זמרה, שלא הושרו עדיין. שגם לאחר שהאדם שר וזימר לפני הקדוש ברוך הוא, עדיין ליבו הומו וכוסף להוסיף עוד ועוד בזמירות ותשבחות יתר על מה שכבר שר, וה' יתברך בוחר באותם שיירים שלא הושרו, שהם הנבחרים בעיניו יותר מכל השירים.

זוהי חביבותה ומעלתה של ההשתוקקות לדבר מצוה. ועל פי זה פרש הרב הקדוש מפרסיסחא גם את דברי המדרש כאן: בני ישראל בתרומתם למשכן, אף אחר כל הנדבה, עדין היה לבם בווער להוסיף ולעשות בנדבתם, ותוספת הנדבה הזו, כלומר רצונותיהם הטובים, היא זו החביבה לפני הקדוש ברוך הוא יותר מכל הנדבה שנתרמה בפועל.

ובצאלא היה יודע לצרף למלאכה גם את המחשבות והרצונות הטובים של הנותנים, כפי שנאמר בו (שמות לה לב) 'ולחשוב מחשבות לעשות', שעשה ותקן מכל מחשבות הנותנים מה שהיה צריך אל המשכן.

על כך אמר הקדוש ברוך הוא למשה לפניו רבנו ולך ועשה בהם משכן לעדוה, 'בהם' דוקא, עיקר בניית המשכן תהיה על ידי אותם הרצונות הטובים דוקא, לפי שהנדבה הזו שעדיין לא נתרמה, 'שיירי המצוה' אותה נכספים לתת, היא החביבה ביותר לפני הבורא יתברך.

פירוש נוסף בענין זה של 'שיירי זמרה' מצאנו בשמו של הרב הקדוש רבי זאב וואלף מוויטומיר ז"ע, אותו הביא

בספר הקדוש 'בת עין' (פר' תולדות), שבורא כל עולמים ברוך הוא בוחר בשיירים של זמרה, כלומר, למי שמישים עצמו כשיירים בשעת זמרה ותפלה.

הוסיף הרב הקדוש בעל הבת עין ז"ע וביאר, כי עיקר עבודת השם היא בחינת ענוה ושפלות באמת, שיתבונן האדם בשכלו בעמדו להפגל לפני בוראו ויחשוב כי מצד מעשיו אינו ראוי לדבר דבר לפניו יתברך ולבקש ממנו גדולה או קטנה, ואפלו פתחון פה לעמוד ולבקש מלפניו אינו ראוי מצד מעשיו, ומבקש הוא מהבורא יתברך שיעזור לו בזכות אבותיו.

תפלה זו היא המקובלת לפניו, כמאמר הכתוב (תהלים קמה יח) 'קרוה ה' לכל קוראיו לכל אשר יקראוהו באמת', כלומר, קרוה ה' לקוראיו לקבל תפלתם כשיקראוהו באמת מצד אבות, כי תבת 'אמ"ת' רומזת לאבות, שכן אותיותיה הן א' מ' ת': האות א' היא ראש לאותיות האל"ף ב"ת, האות מ' נצבת באמצעיותן, והאות ת' היא סוף האותיות; וכמו כן אצל האבות הקדושים ישנן שלש בחינות ראש אמצע וסוף, אברהם אבינו הוא ראש לאבות, יצחק אבינו שדמותו היא הגבורה הוא בבחינת סוף, שהיא הפוכה ממידת החסד, ויעקב אבינו שמידתו 'תפארת' ממוזגת את מידת החסד של אברהם ומידת הגבורה של יצחק.

וגראה ששני הפירושים עולים כאחד, שכן ההשתוקקות להמשיך במצוה מעידה על מדת הענוה, שאינו מתגאה בעצמו להסתפק במה שכבר עשה ופעל, אלא רואה את פעולתו כאינה שלמה ומבקש לעשות עוד.

הוסיף הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור ז"ע בעל 'הדושי הר"מ' בענין נדבת המשכן וביאר, שאותו המותר שלא נעשה ממנו בנין המשכן בפעל, נשאר לדורות, אף כשאין מקדש, עדיין זכות ההתנדבות של בני ישראל קיימת לעולם.

נמצא שיש בענין זה תועלת רוחנית לכל אדם באשר הוא שם, בכל הדורות, כי היות שכוחם של המתנדבים למשכן נשאר לנצח, על ידי זה יכול כל אדם לבנות בתוך גופו משכן ובית לה' ותשרה השכינה בתוכו.

ורמז זה על הכח שנשאר לדורות, עולה יפה גם על פי האמור לעיל במהות 'שיירי זמרה', כי דוקא בחינה זו של הנדבה הנותרת, שענינה כאמור הרצון וההשתוקקות, שאין לה בטוי גשמי, אלא היא בבחינת 'שיירי זמרה', עומדת לדורות עולם לזכות לבני ישראל.

ומעתה דברי הבת עין במעלת הענוה וההשענות על זכות אבות, עולים היטב עם מה שנתבאר, כי אבותינו הנחילו לנו את כחם, וזה רמז במאמר 'הותר', שכוחם של אבותינו המתנדבים בעם למלאכת המשכן נשאר גם עברוננו ומחמת כך אף אנו יכולים לגשת למלאכת הקודש.

וזו עומק הבקשה מאת הקדוש ברוך הוא, שיזכור לנו זכות אבות שלא תמה, אין זו בקשה מצדנו לקבל מאוצר מתנת חנם בגלל זכותם של אבותינו, אלא שאבותינו הם שהנחילו לנו מורשה את כחם, ועל ידי התפלה אנו מתחברים אל זכותם הגדולה.

ולא ככדי מצוי הרמז של זכות אבות בתבת 'אמ'ת', כפי שהאיר עינינו בעל הקדוש בעל בת עין ז"ע, שהיא בחינת אבות - ראש, אמצע, סוף, כי אכן כחם של אבותינו היה במדת האמת אשר בקרבם, כי אותם 'שיירי זמרה' שלא הושרו, שירי הנדבה שלא נתנו, הם האמת הפנימית של האדם, האמת שלא התגשמה במעשים בפועל אף היא המעידה על מהות הנפש, שלא נתן את התרומה רק להיפטר מחובת הנתינה, אלא יש לו השתוקקות לתת עוד ועוד.

וזכורת הרצון הזה, כאמור, זכו אבותינו שיהיה לנדבתם כח של 'הותר' אל הדורות הבאים, ואשר על כן באה בקשתנו, בקשה באמת, בכח האבות, שיזכות זו של 'הותר' שהיתה להם בנדבתם תעמוד לנו לבנות משכן לשכינה בתוכנו.

המעשה שפלנינו ימחיש היטב את מעלת שיירי מצוה, ההשתוקקות למצוה, שחשיבותה עולה אף על המצוה שנעשתה בפועל.

"מי מכיר אותך כאן בבית הכנסת!?"
אתם הצעירים, אינכם חשים אלא למי שביט בכם, וסוברים כי עיני הכל נשואות אליכם. אך באמת, איש אינו מתעניין בך ובמעשיך.

אם תבוא פעם אחת לבית הכנסת ללא בגדי שבת, רק תעטה על עצמך 'סודר', לשם שנוי, איש לא ישים לבו לך.

וכי זו סבה היא שלא ללכת לבית הכנסת ביום השבת!?"
התחנן הבחור לפני סבו שירחם עליו ולא יביאנו לידי בזיון, כשהוא חושב כי סבו אינו מבין היטב את אשר עובר עליו.

שוב חלפה מחשבה בלבו. מה היה קורה אילו היה משפשי את בגדיו במעט מים? שמא יכול היה להסיר רק מעט את הכלוך, שלא יבלוט כל כך, ודאי בשעה שזמן הדלקת נרות רחוק היה מלבוא.

לבסוף נענה הסב להפצרותיו של הנכד, והסכים ללכת לבית הכנסת המרוחק והקטן.

אך נכנסו השנים לבית הכנסת, ונטל הבחור סידור, דחק עצמו לקרן זווית, וטמן בו את פניו, שלא יבחין איש בקלונו, חלילה. הנה ישב במהלך כל התפלה כשהוא טרוד לגבי מראהו, וסבור כי ה' איש אינו רואה.

אמנם עתה ה' היא תקום.

כמה שורות לפניו ישב יהודי מבוגר, אשר הבחין בבחור האמריקאי הטומן את פניו בסודרו ומתפלל בכונה, ועם זאת מסייע במסירות לזקנו.

הבחינה בבחור שאינו לבוש בבגד השבתי העליון נזכר האיש כי נכדה יש לו, המחששת אחר זווה, ומבקשת להנשא לבחור ירא שמים. נכדתו גם היא נערה בת טובים, אך תנאי היה לה שלא ילך הבחור בשבת לבוש בקפוטה חסידית.

כעת רואה הוא לפניו בחור ירא שמים ובעל מדות, שציציותיו מתברזות החוצה, ואינו לבוש בקפוטה שבתית. יתכן שזהו הבחור אשר אותו הם מחפשים.

מיד לאחר השבת בא בדברים עם סבו של הבחור, ולאחר ברויים קלים על הבחור ועל משפחתו קם השידוך ובא לידי גמר למזל-טוב.

כמקובל, קבעו הצדדים על תאריך בו יחגגו את ה'תנאים' בהשתתפות בני המשפחה היידיים.

למרבה פליאתם, כאשר בבוא היום נכנסו בני משפחת הכלה לאולם, הבחינו כי הבחור בו זכו לחתן, בחור חסידי הוא לכל דבר וענין, ובקפוטה של משי הוא לבוש.

כעת, לאחר שכבר זכו להכיר את מעלותיו הרבות ואת מדותיו התרומיות, לא עלה על דעתם לבטל את השידוך מחמת פרט פחות ערך שכזה.

כאשר ביררו ושמעו כיצד התגלגל הדבר, הבינו כי בזכות שמירת השבת והזהירות בתוספת שבת זכו שניהם למצוא את זיווגם.

זהו כחה של קבלה אמיתית.

פוסעים בו פטיעה קטנה

ביררו חכמים את הלכות תוספת שבת, אימתי יכול אדם להוסיף מחל על הקדש. במסכת ברכות (כז.) סופר על האמורא הקדוש רב שהזדמן לביתו של אדם ששמו 'גניבא' שהתפלל את תפלת ערבית של ליל שבת מבעוד יום, ומאן למדנו שיכול אדם לקבל על עצמו את קדושת השבת טרם תשקע החמה.

הדיש על כך רבנו יוסף קארו בחיבורו 'בית יוסף' (או"ח סי' רסו, וסוף סי' תרעב), כי רק מומן פלג המנחה אפשר להתפלל ערבית, ולא קודם לכן.

ואם אמנם מצד ההלכה אין אדם יכול לקבל על עצמו שבת מצות היום ואילך, אלא רק מומן פלג המנחה, לגבי קדושת השבת מצאנו בדברי רבותינו שחופפת היא על האדם כבר מצות היום הששי, ויכול האדם להחילה על עצמו כבר בשעה זו.

כך כתב הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב ז"ע בספרו 'שם משמאל' (לך לך תרעה), כי שלושה זמנים יש ביום; ערב, בוקר וצהריים, ושלושה זמנים אלו מסמלים שלשה פרקים במעבר בין העולם הזה לעולם הבא, כי אי אפשר שיעברו ישראל מעולם של שעבוד מלכיות לעולם הבא במעבר כה חד וקיצוני, והכל נעשה במדרגה.

וכמו שמהעולם הזה לעולם הבא יש שלשה זמנים מתחלפים, כך יש שלשה זמנים המתחלפים במעבר מימות החול לשבת קדש, לכל יסתמאו עיניו מן האור הגדול של קדושת השבת השורה על נפשו.

סדר זה מתחיל ערב שבת בשעת חצות, אז מתחילה להתנוצץ קדושת שבת, כמבואר בכתבי רבנו האריז"ל, ומומון פלג המנחה ואילך כבר יכול לקבל האדם על עצמו את קדושת השבת, ובהתקרב הלילה מגיע זמן תוספת שבת המוכרח על פי הדין, ובכך יכול האדם בבוא העת לזכות לקדושת השבת ולאורה הגדול.

וממוצא הבר נלמד, שכפי הכנת האדם עצמו בשלושה זמנים אלה לקבל את קדושת השבת, כך זוכה באמת בנפשו.

כמו כן הובאו בספר 'פרי עץ חיים' (שער הסליחות פרק ח) דברי רבנו האריז"ל, כי קדושת שבת מתחילה להתנוצץ מתחילת שעה שישית בערב שבת, ושבע שעות אלו שעד הלילה מצטרפות לעשרים וארבע שעות יום השבת, ויחד הן שלשים ואחת שעות, הרמוזות בכתוב (תהלים נב ג) 'חסד א-ל כל היום'. המלה 'א-ל' עולה בגימטריא שלשים ואחת. והוא שאנו אומרים 'א-ל מלך יושב על כסא רחמים', כי בא-ל שעות אלו שמשעה שישית בערב שבת ועד למוצאי שבת, יושב הבורא על כסא רחמים.

מהעובדה שמצא רבנו האריז"ל רמז לתוספת שבת בתפלת 'אל מלך יושב על כסא רחמים' הנאמרת בעתות תשובה וימי רצון, על הליטיק כי אף יום השבת זמן מסוגל הוא לתשובה ולתקון המעשים, ורמז יש לכך מדין תוספת שבת הנלמד במסכת ראש השנה (טו). מדין תוספת יום הכפורים בו נאמר לישראל 'פליחי כדברך' (במדבר יד ט).

דבר האהוד

ביארו רבותינו בספרים הקדושים כי הטעם לכך שהקביל משה את כל עדת בני ישראל כדי לצוותם על המשכן, הוא כדי להורות לישראל שלא יוכלו לבנות את המשכן אלא אם כן יצטרפו זה לזה כולם יחד בלב אחד. וביאור הדבר, על פי מה שאמרנו חכמינו ז"ל במסכת עבודה זרה (ד): שלא עשו ישראל את האהל אלא כדי לתן פתחון פה לבעלי תשובה. כי באמת גבורים ושליטים היו ישראל ביצור ולא היה ראוי שיתגבר עליהם, אלא גזרת מלך היתה שישלוט בהם כדי ללמד לדורות כחה של תשובה אף על השטן הגדול ביותר, ואם יבוא אדם ויפקפק בכך, יאמרו לו 'כלך אצל צבור', הם דור המדבר שעשו את העגל.

מבואר כי ישנו סדר לתשובת הצבור, וסדר זה נלמד מתשובתם של ישראל אחר חטא העגל.

עוד דרשו חכמינו (שם ה). את הנאמר (תהלים פב ו-ז) 'אני אמרתי אלקים אתם ובני עליון כלכם. אכן כאדם תמותון', כי קודם חטא העגל נחשבו ישראל למלאכים, ויצאו לחרות ממצרים הרע וממלאך המות, ומאחר שקלקלו מעשיהם נתקיים בהם 'אכן כאדם תמותון', וחזר המות לשלוט בעולם.

מעתה יש לומר, שכל הצורך במלאכת המשכן היה רק לאחר חטא העגל, כי קודם שחטאו היה מתקיים בישראל הכתוב (שמות כה ח) 'ועשו לי מקדש ושכנתי בתוכם' - בתוכו של כל אחד ואחד בבחינת 'לכלבי משכן אבנה', וכפירושו של רבנו משה אלשיך (שמות לא): וכבחינה זו היתה שכינה שורה בתוכו של כל אחד מישראל כפי ששרתה במשכן ובמקדש.

אמנם יצא סוכן בנו, ומעשה שטן הצליח להחטיא את ישראל בעוון המר - חטא העגל. עתה הוצרכו ישראל לדרך חדשה של השראת השכינה, ולשם כך היה עליהם להתאחד כדי להוציא הדבר מן הכח אל הפועל. כי רק בריכוז כל הכחות של כלל ישראל יהיה המשכן אחד, ותתגלה אלוקותו יתברך בעולם העשייה, במקום בו מצוי הסתר והעלם גדול.

ובענין זה הביא הרב הקדוש רבי שמואל מסוכטשוב זי"ע בספרו 'שם משמאל'

(ויק"פ ופרה תרע"ד) את דברי חכמינו במדרש (שמו"ר לג ח) על הפסוק (שמות כה ב) 'ויקחו לי תרומה', שבשעה שצוה הקדוש ברוך הוא למשה על עסקי המשכן, אמר לפניו: רבונו של עולם, יכולין הם ישראל לעשותו? אמר לו הקדוש ברוך הוא: אפלו אחד מישראל יכול לעשותו, שנאמר (שם) 'מאת כל איש אשר ידבנו לבו'.

וביאר על פי דברי חכמינו ז"ל במסכת סוטה (ג): שבתחילה, קודם שחטאו ישראל, היתה שכינה שורה עם כל אחד ואחד, כפי שנאמר (דברים כג טו) 'כי ה' אלקיך מתהלך בקרב מחנך', וכיון שחטאו נסתלקה שכינה מהם, נכתוב 'ולא יראה פי ערות דבר ושב מאחריך' (שם).

כי קודם החטא היתה השראת השכינה בקרב כל אחד מבני ישראל, וממילא יכול היה כל אחד מהם לבנות את המשכן. ורק לאחר החטא לא היה די בעבודתו של כל יחיד, והוצרכה עבודת הכלל יחד.

והביא את דברי אביו הגדול, הגאון הקדוש רבי אברהם מסוכטשוב זי"ע בעל 'אבני נזר' שפירש את הטעם לכך שהקדימה תורה את מצות השבת למלאכת המשכן רק בפרשת ויקהל, ולא בפרשת תרומה, על פי מאמר הזהר הקדוש (ח"ב קלה). שיום השבת הוא בבחינת 'רוא דאחד' - סוד האחדות, כי בו מתאספים ומתאחדים כל ישראל לעבודת הבורא.

לפני שחטאו בעגל לא הוצרכו לדבר זה, ולכן רק לאחר שזוכר חטאם בפרשת כי-תשא, בא הצווי בפרשת ויקהל בסמיכות לענין מצות השבת.

ועל פי דברי השם משמאל יתבאר לנו היטב ענין זה שעמדו בו מפרשי התורה לבאר מפני מה האריכה התורה הקדושה כל כך בפרשיות המשכן, והקדישה ארבע פרשיות הנראות ככפולות: כי לאחר שבפרשת תרומה נכתבה מלאכת כלי המשכן, ובפרשת תצוה נכתבה מלאכת בגדי הקדש ועבודת ימי המלוואים, נכפל הענין בשנית בפרשיות ויקהל ופקודי בהן נכתב כי כפי שנצטוו ישראל כן עשו.

ולכאורה יכולה היתה התורה לכתוב 'ועשו בני ישראל ככל אשר צוה אותם משה על פי ה', או בדומה לזה ודי בכך. ולשם מה באה כל אריכות הדברים?

והתשובה היא, שמצות עשיית המשכן שנאמרה אחר החטא, בחינה אחרת לגמרי היתה בה, כי אז הוצרכו לכת הכלל, ולא היה די לה בכח הפרט. ומשום כך הקהיל משה את כל עדת בני ישראל כדי להורות להם על מצות ה' בעשיית המשכן על ידי הכלל כולו.

הכמה ותבונה בחמה

גם בפרשת כי-תשא נזכרה מצות השבת, בכתוב (שמות לא ג) 'אך את שבתותי תשמורו', וכמו כן נאמרו בה הפסוקים שנהגו ישראל לאומרם בקידוש של שחרית 'ושמרו בני ישראל את השבת' (שם פסוק טו). לאחר מכן, בפרשת ויקהל נזכרה שוב מצות השבת, בכתוב 'ששת ימים תעשה מלאכה וביום השביעי יהיה לכם קדש שבת שבתון לה' כל העושה בו מלאכה ימות' (שם לה ב), אלא ששם נוסף הכתוב 'ולא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת' (פסוק ג).

ונחלקו בזה התנאים הקדושים, רבי יוסי ורבי נתן במסכת שבת (ע). האם בכך שכתבה התורה את איסור ההבערה במפורש, באופן יוצא דופן מבין כל מלאכות שבת, רמזה

לנו שאין בהבערת האש בשבת משום חיוב סקילה הואטת, אלא באיסור לא-תעשה בלבד הוא עומד, או שבאה להורות לנו כי גם העובר על אחת מבין שלושים ותשע המלאכות חייב, ולא רק העובר על המלאכות כולן.

ויש להתבונן לפי שיטת רבי נתן, שבכך רמזה התורה את חילוק המלאכות, שאפילו בעשיית אחת מהן מתחייבים בסקילה, מדוע דווקא בהקשר זה של הקמת המשכן לימדה תורה את ענין הוצאת מלאכת הבערה מן הכלל?

ונראה לבאר את עומק הדברים על פי האמור כאן, כי בפרשת ויקהל נשנתה מלאכת המשכן משום שנאמרה עתה באופן של צווי כללי לעם ישראל, ומשום כך נסמכה לה מצות שבת שיש בה כח הכולל ורוא דאחד. ומחמת כן נאמר לבני ישראל איסור הבערת אש ביום השבת, וכפי שיתבאר.

כי בהמשך פרשת ויקהל נאמר (שמות לה ל-לא) 'ויאמר משה אל בני ישראל ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. וימלא אתו רוח אלקים בחכמה בתבונה ובעדנת ובכל מלאכה'.

ודרשו על כך חכמינו ז"ל (שמו"ר מח ג) שבשעה שעשו ישראל את העגל עמד חור בן מרים ומסר נפשו על קדושת השם. אמר לו הקדוש ברוך הוא: חייך, כל בנים היוצאים ממך אני מגדלם שם טוב בעולם, שנאמר (שמות שם) 'ראו קרא ה' בשם בצלאל בן אורי בן חור למטה יהודה. וימלא אתו רוח אלקים'.

ולא זו בלבד, אלא כל מי שנתעסק במלאכת המשכן נתן בו הקדוש ברוך הוא חכמה, בינה ודעת, שנאמר (שמות לה ח) 'ועשו כל חכם לב', ולא רק בבני אדם אלא אפילו בבמה ובחיה, שנאמר (שם פסוק א) 'חכמה ותבונה בהמה', בהמה כתיב, שנתנה חכמה באדם ובבהמה. ואף על פי כן לא נתפרסם מכולם אלא בצלאל בן אורי בן חור, ככתוב 'קרא ה' בשם בצלאל', וזאת, בזכות זקנו חור שמסר נפשו.

הקשה על כך הגאון הקדוש רבי יצחק מאיר מגור זי"ע בעל 'חדושי הרי"מ', וכי בהבהמות הנושאות את כלי המשכן ניתנה בהם דעת להבין מהן ועושותן? אלא הכוונה היא לבני אדם עניי הדעת, העושים עצמם כבהמה, שבזמן מלאכת המשכן התרוממו אף הם וזכו לחכמה עליהם.

הקטנים עם הגדולים

יסוד זה נוגע גם לזמננו, אחר שבעונותינו חרב מקדשו ושםם היכלנו, ואין אנו זוכים לראות בעיני בשר כיצד נבנה המשכן באמצעות מעשינו. אמנם מאמינים אנו שבינתו של כל אחד ואחד מישראל יכול להיות מקום ראוי שתשכון בו השכינה, וכאמור חכמינו ז"ל (סוטה יז). שאיש ואשה יכולים לזכות שתאה השכינה שרויה ביניהם.

ומדברי בעל 'חדושי הרי"מ' נלמד שאין מי שימלט עצמו ויאמר שאינו ראוי שתשרה שכינה בגין מעשיו, אלא הכל שייכים בזה, הקטנים עם הגדולים, הערומים בדת ואלו המשימים עצמם כבהמה, וכמו שנאמר (תהלים קיט ט) 'במה יזכה נער את ארחו לשמר כדברך', כל 'נער' לפי 'ארחו' ובדרך הראויה לו, יכול הוא לזכות לשמור דברי הבורא, ושיהיו מעשיו לנחת רוח בעולם

העליון.

על דרך זה שגור היה בפי הרב הקדוש רבי מנחם מנדל מקוצק זי"ע מאמר חכמינו ז"ל במסכת אבות (פ"ד מט) 'כל המקיים את התורה מעוני סופו לקיימה מעושר', שאין הכוונה לעניות בממון, אלא לעבודת הבורא מתוך חשכות ועניות הדעת, כשאינ האדם זוכה לראות את האור הגנוז בתורה ובמצוות, ודבק הוא בהן למרות הקושי שיבדו זוכה לבסוף לצאת מאפילה לאור גדול, ולקיימה מתוך עשירות הדעת.

בדומה לזה באר הרבי מקוצק את הטעם לכך שבעת שצוה הבורא למשה רבנו על מצות מחצית השקל הוצרך להראותו מטבע על שם ללמדו מה יתנו ישראל. לפי שבא ללמד שבכח רצון טוב ונדיבות לב לעבודת הבורא, אף מטבע של נחושת יכולה להפוך ולהיות מטבע של אש.

ומכאן בוא נבוא לפרש הכתוב 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת', מדוע נתיחדה מלאכה זו להכתב בפרוש על פני מלאכת אחרות? לפי שבא כתוב זה לפרש את מהותה של השבת, כי מטבע של אש מלמדנו על עבודת יום השבת.

מנוח להביא מן ההרי"ט

ובבאור הדבר כתב מרן הגאון רבנו משה סופר זי"ע בספרו 'חתם סופר' (פ"ר ויקהל), כי בכל ימות השבוע צריך האדם להבעיר בעצמו את האש הפנימית הנוצחית לו לעבודת הבורא, כגון בהשכמת הבקר, עליו להתגבר כארי כמי שאש בוערת בעצמותיו ולרוץ לעבוד את בוראו.

דומה הדבר לאיסור בשולי נכרים; יהודי החפץ לזכות מאלו שבושלים על ידי נכרי, עליו לדאוג קודם לזן שיהא הוא המבעיר את האש תחת הקדירה, ולאחר מכן שוב אין הגוי פוגם במעשיו ובהמשך פעולתו, כי החלה כבר המלאכה במעשה ישראל.

ומכך נלמד על עבודתנו שבכל יום, בכל בוקר אנו מברכים 'שלא עשני גוי', ואין הכוונה רק לנכרים שבחוץ, אלא לבחינת הנכריות הקיימת בתוך כל אדם מישראל עד שישרש אותה ממנו.

כדי להתמודד עם נכריות זו, על האדם להבעיר את האש שבקרבו, ולא להניח לגוי שבתוכו לעשות כל, ולאחר מכן ישמחו כל מעשיו באותו יום אחר כחו הראשון.

והדברים אמורים בכל מעשי האדם, הן ביצואו לעבודת השדה והן בעיסוקו במסחר, בכל מקום ובכל פעולה יכול הוא לזכות ולקיים מצוות רבות, הנוגעות לכל אדם ובכל מצב. כי רצה הקדוש ברוך הוא לזכות את ישראל ולפיכך הרבה להם תורה ומצוות (מכות כג:). ועל ידי שיעביר האדם את אש עבודת הבורא בקרבו, יזכה להשיג את אותן מצוות.

וכל זאת רק בששת ימי המעשה, אך בבוא יום השבת צוהה התורה במצויע 'לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת', כי בשבת קדש זוכה האדם להיות דבוק בקדוש ברוך הוא, וממילא בוערת בו מאליה אש קדש. אך זאת, רק אם הכין עצמו כראוי בהבערת אש הקדושה בכל ימות השבוע, או אז יזכה שביום השבת תהיה השלהבת עולה בו מאליה באור גדול. אולם מי שכל ימות השבוע שוכב על משכבו ומתעצל, יצטרך להבעיר בעצמו את האש ביום השבת.

לשמייעת השיעורים - קול הלשון: 03-6171077

ספר ויהלום

מכתלי בית ההוראה

אקטואליה
ברחלכה

פניני הלכה למעשה, בענייני דיומא ושאלות המתחדשות
מרבני בית המדרש להוראה דיינות "באר ישראל"
בראשות מורינו הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א

מכתלי בית ההוראה תשובה ממורינו הרב שליט"א

קידוש על יין, מבושל, מפוסטר, ודין ה'ביסולפיט' (ב)

וכתוצאה מכך המיץ אינו תוסס. ואז היקבים מכניסים ליין שמרי יין מיוחדים שגידלו במיוחד לצורך עשיית היין, והתסיסה נעשית באופן מבוקר ובצורה מושלמת.

במיץ ענבים שאינו מיועד ליין רק להישאר כמיץ ענבים, ההליך העיקרי למניעת תסיסה הוא הליך של פסטור בו מחממים את המיץ בתוך דקות ספורות לחום גבוה ולזמן קצר ביותר, ומיד אח"כ מקררים את המיץ, כ"י הליך החימום פוגע בטעמים, ובפסטור בו החימום הוא לזמן קצר ביותר ניתן להמעיט בפגיעה בטעמים.

הדבר השני, הוא הכנסת ביסולפיט לצורך שימור היין או מיץ הענבים המוכן, מעט הביסולפיט שיש ביין או במיץ הענבים, מיועד כדי לשמור עליהם מפני תהליכי החימום. חשוב להדגיש כי בכל אופן הביסולפיט אינו בגדר של נותן טעם או משפר טעם, אלא רק מונע מהיין להיות מושפע מהאוויר החיצוני ומפעילות השמרים שיש בענבים ובסביבתם.

מכל מקום, כאמור, גם יינות שאינם מבושלים, מכילים כמות מזערית של ביסולפיט, שנועדה לשמר את היין מפני חימום.

יין שיש בו 'ביסולפיט' לדעת הסוברים שרק יין הכשר למזבח כשר לקידוש

לאחר הבנת התהליך, נפנה ונראה מה תהיה דעת הרמב"ם לענין הביסולפיט. והנה בענין יין מבושל, הלא ממילא דעת הרמב"ם היא שאינו ראוי לקידוש כיון שאינו ראוי

המשך בעמ' ג'

[המשך התשובה מהגליון הקודם. בחלק א' התבאר בהרחבה שיטות הראשונים בדין יין מתוק לקידוש ולברכת הגפן וכן לענין יין נסך. בחלק ב' של התשובה יתברר גדר יין שיש בו ביסולפיט, אם המבשק להחמיר על עצמו את שיטת הגאונים והרמב"ם, שצריכים לקדש ביין הכשר ממש למזבח, וכמו שפסק הרמ"א (או"ח סימן רעב סוף ח) שראוי להחמיר כשיטה זו, אלא אם כן היין שיש בו את התוספת איכותי יותר שאז יותר יש להדר באיכות היין].

השימוש ב'ביסולפיט' לעצירת התסיסה ולשימור היין

כדי להבין הדברים, ראוי לכתוב מעט רקע איך מייצרים את היין, ומה הוא יין הכשר למזבח. ה'ביסולפיט' הוא גפרית דו חמצנית, והוא משמש ביקבים לשני דברים: א. לעצור את התסיסה הטבעית של הענבים אחרי הסחיתה. ב. כדי לשמר את היין שכבר מוכן מפני החימום.

הדבר הראשון נעשה לאחר סחיטת הענבים, כדי לעצור את התסיסה הטבעית של הענבים. לפי שכידוע התסיסה הטבעית של הענבים הנוצרת על ידי השמרים שנמצאים על קליפות הענבים, מביאה לכך שהסוכרים שיש בענבים נאכלים על ידי השמרים, וכתוצאה מכך נוצר האלכוהול שנמצא ביין.

כדי למנוע את התסיסה או לעצור אותה, ניתן לפסטר (חימום מהיר להריגת השמרים) או לקרור לטמפרטורה נמוכה (שמרדימה את השמרים), אבל החימום פוגע באיכות הטעם של היין, ובשיטה של הקירור אי אפשר להמשיך לאור זמן, לכן היקבים מניחים במיץ ביסולפיט המיוצר מגז הנוצר משיפת גפרית, (והוא מאוחסן בגלילי גז מתאימים).

הלכה למעשה תשובות ממורינו הרב שליט"א

אפיית מצות בתנור ראשון לפני תפילת שחרית

במאפיה בה אנחנו אופים 'מצות חבורה' מדי שנה היה עומס רב, בעקבות כך הודיע לנו בעל המאפיה כי אם אנחנו רוצים 'תנור ראשון' יהיה עלינו להופיע במאפיה בשעה מוקדמת מאוד. דבר זה ידרוש מהאחראי על הקמה ומהאחראי על המים וכן מהאחראים על בדיקת השולחנות להגיע למאפיה בשעה שעדיין אי אפשר להתפלל שחרית. שאלתנו היא, האם מותר לעסוק בהכנת המצות לפני שחרית, [ומה הדין כאשר בעל המאפיה מסכים להתחיל

ת. יש להקל באכילת המצות מכמה טעמים, אך אין למכור זאת כמצות מהודרות?.

קבלת תענית בתפילת מנחה אחר צאת הכוכבים

עקב מצב המלחמה השורר בארץ הקודש רציתי בסוף תפילת מנחה לקבל על עצמי תענית. אולם למעשה התפללתי מנחה במניין האחרון בשטיבל'אך, שמתחיל מספר דקות אחר שקיעת החמה, ועד שהגעתי ל'אלוקי נצור' כבר עבר זמן צאת הכוכבים. האם קבלת התענית כעת מועילה?

ת. אם קיבל התענית קודם צאת הכוכבים קבלתו קבלה. אולם אם הגיע ל'אלוקי נצור' אחר צאת הכוכבים אין זה חשוב כקבלת תענית?.

המשך בעמ' ב'

שעה מאוחר יותר, מה שיאפשר להתפלל, אך בתשלום גבוה?]

ת. בצרכי מצוה התירו לעסוק לפני התפילה! לכן אם הצורך לאפות לפני התפילה הוא משום ההידור של תנור ראשון, שלא יהיה אפשר להשיג לאחר התפילה, אפשר להקל?.

עובד במאפיית מצות שאמר שלא נטל ידיו שחרית

באמצע אפיית המצות ניגש אחד העובדים ב'שולחן' אל המשגיח במבוכה, וסיפר ששכח ליטול ידיים הבוקר, והוא נגע בכל המצות, ושאלתו בפיו אם 'רוח רעה' זה 'עניין' בעלמא או שעליו לספר את זה לבעל המאפיה ואולי ייגרם לו עצמו נזק שיכעסו עליו וכדומה?

זאת במחיר המצות המהודרות שרגילים לשלם הרבה על ההידור המושלם.

4 בש"ע (או"ח סי' תקס"ה) מבואר שכל תענית שלא קיבלו עליו היחיד מבעוד יום אינו תענית. ובמשנה ברורה (סי' כב) ביאר שהוא לפי שנאמר (ויאל א ד) 'קדשו צום', ומשמע שצריך הזמנה לזה מקודם, ובכבוש כתב הטעם כי התענית דומה לקרבן שמקריב חלבו דומו, וכמו שבקרבן צריך להקדישו קודם שקריבנו, ואם שוחטו ללא שהקדישו הוא פסול, כך המתענה ואינו מקבלו קודם דומה למתעסק בקדשים ופיגול הוא ולא ירצה לו. והוא בביאור הלכה (סי' תקס"ה ד"ה אמת) שכתב שעד סוף זמן בין השמשות יכול לקבל התענית, ולפי שכל התענית בין השמשות ואינו מקבלו קודם דומה למתעסק ענוג, אך לדעת הרמ"א (שם) יכול לומר ענוג, ואולם אין תענית זו נחשבת כתענית לענין נדר, והיינו, שאם נדר להתענות אין זה נחשב שקיים את הנדר. וכן אם יש שם עוד תשעה שקבלו תענית אינם יכולים לצרפו

את המאכל שלוש פעמים ודבר זה לא ניתן לעשות במצות. ואמנם, אף שיש מקורות לכך שיש חשש סכנה באכילת דבר שיש עליו רוח רעה (פמ"ג סי' ד מש"י סק"ו שאינו יודע למה אין נהרין בו; וראה תוספת מעשה רב סימן כה), בנידון זה אפשר להסתמך על הקולא שכתב הגר"מ שטרנבוך (השבוט והנהגות ח"א סי"א) כי במאפיית מצות בוודאי רחץ העובד ידיו היטב היטב כנהוג, אף אם לא נטל כדן בכלי. אולם נראה שאין למכור את המצות האלה כמהדרין מן מהדרין בכל רמות ההידור בלי להודיע על התקלה לקונים. ברם, יש לדון שיתכן שבעל המאפיה יכול לומר שהעובד לא כל כמיניה ואינו נאמן לומר שלא נטל ידיו, כמו שמצינו (גיטין נ"ג) לגבי סופר שאמר 'ספר תורה שכתבתי לפלוני, אוכרות שלו לא כתבתים לשמן', שאם הספר ביד לוקח, הוא נאמן להפסיד שכרו, ואינו נאמן להפסיד ספר תורה. ויש לדון לפי זה בנידון דומה אם העובד מספר שלא אמר שכל מה שנידון בעסק המצות יהיה לשמה, שלא יהיה נאמן לומר כן כדי לפסול את המצות. ומ"מ נראה כנ"ל שכאשר הדבר ידוע לבעל המאפיה, אין לו למכור

מובא שהגרש"ז אויערבאך נסע השכם בבוקר קודם התפלה להשיגה על אפית המצות שנאפו עבורו ולהשתתף באפייתן, והשיב לשואל דפשיטא ישרי משום דצורך מצוה הוא. אמנם יתכן שלא הייתה אפשרות אחרת להשיג מצות באותה רמת כשרות. ויש לדון באופן שאפשר להשיג אחר כך רק שהמחיר יהיה גבוה יותר יש, וכבר כתבנו לגבי חלות ביום ששי, שיכול להקל אם לא ימצא באותו מחיר. אלא שאם התירו בגלל רווח ממוין, אם כן היה מקום לבוא ולהתיר גם לבעל המאפיה לאפות בשעה זו, ועל דרך שמצינו באחרונים (ספר שגילי דוד סי' פ"ט סק"ד, דברי תורה ח"א סי' טו), שהקלו להתעסק במסחר לפני התפילה אם יגרם הפסד ממוין אם יתעכבו עד לאחר התפילה. וראה באשל אברהם (בוטשאטש סי' פ"ט) שהשווה איסור מלאכה קודם התפילה לאיסור מלאכה בחול המועד, והרי בחול המועד התירו בדברי האבד. אך נראה שאין להקל בכל מסחר, וגם באשל אברהם לא כתב להתיר אלא במלאכת הדיינות או ארעי ולא בדרך של מסחר.

1 במשנה ברורה (או"ח סי' ת"ק) כתב לענין לקנות חלות לשבת לפני התפילה, אם רגילים למכור בבוקר השכם קודם התפילה ולא ימצא לקנות אחר התפילה, יקנה אחר כך יתפלל, ואין זה בכלל מה שאמרו (ברכות י"ד) 'אסור לעשות חפציו קודם שיתפלל', שזו חפצי שמים היא. ומקורו במגן אברהם (סי' קנ"א סק"ו) שנתן טעם להיתר מפני שהכנת צרכי שבת היא מצוה עוברת, וגם היא דאורייתא ותפילה דרבנן. ומשמע שאין זה היתר גמור אלא באופן שלא ימצא אחר התפילה. מאידך במשנה ברורה בהלכות תפילה (סי' פ"ט סק"ו) כתב שמוותר לקנות צרכי סעודה בערב שבת קודם תפילה, ולא סייג דבריו והיינו דוקא כשלא ימצא אחר התפילה, ומקורו שם מדברי הפרי חדש (סי' פ"ט סק"ו סוף ד"ה בפ"ק) שדקדק לשון הגמרא (ברכות י"ד) 'אסור לו לאדם לעשות חפציו קודם שיתפלל', שמשמע דוקא 'חפציו' אסור אבל 'חפצי שמים' מותר, והכנת צרכי שבת הם חפצי שמים. ובשולחן ערוך הרב (ט"ו) כתב כדברי הגמ"א, ובערוך השולחן כתב כהפרי חדש.

2 בספר הליכות שלמה (הלכות תפילה פי"ב ס"ה הערה 23)

קנה מפטיר ונקרא לעלות לתורה בעליית שלישי

בבית הכנסת נמכרו העליות, וראובן קנה לעצמו מפטיר לרגל היארצייט של אימו. והיה בעליית שלישי, נקרא ראובן לעלות לתורה, זאת מפני שידידו שמעון - שלא ידע שכבר קנה מפטיר - קנה לו את עליית השלישי. האם הוא יכול שלא לעלות כעת כדי שיוכל לקבל מפטיר, או שלאחר שנקרא כבר אסור לסרב מלעלות לתורה אף על פי שמתכוון לעלות בעוד כמה עליות?

ת. מצינו שאין לעלות לספר אחד שתי פעמים⁵. בנידון זה מאחר ואין החשש של 'מי שנתנין לו ספר תורה לקרות ואינו קורא'⁶, יכול הוא שלא לעלות לשלישי ולעלות למפטיר⁷. אמנם גם אם כבר עלה לשלישי, לדינא יכול לסמוך על הפוסקים שיכול לעלות גם למפטיר⁸.

משחק מקלות בשבת

נערים נוהגים לשחק במשחק המכונה "מקלות", שבו מניחים מקלות או חלקי עץ על הקרקע וקופצים לפי כללי המשחק. האם מותר לשחק במשחק זה בשבת?

ת. אם לא הכינו את המקלות לפני שבת לצורך המשחק, הרי המקלות 'מוקצה' באופן שיחדו המקלות למשחק ואינם מוקצה, ומותר לילדים לשחק במשחק זה⁹.

העברת אוהלי קמפינג בשבת

שהייתי בשבת ביער בצפון הארץ יחד עם קבוצת בחורים. הקמנו בשטח כמה אהלים קטנים. במהלך השבת הרוח חדרה פנימה בחוזקה, ורצייתי להעביר את האוהל מאחורי כמה עצים שעמדו בסמוך. האם מותר לי לטלטל את האוהל ממקומו ולהעמידו במקום אחר, או שיש בזה משום איסור עשיית אוהל או טלטול האסור בשבת?

ת. אם האוהל אינו גדול ארבעים סאה מותר להעבירו למקום אחר¹⁰. אולם רוב האוהלים גדולים יותר מארבעים סאה, ואין לטלטלם ממקומם¹¹.

לעשרי כדי להוציא ס"ח ולקרוא 'ויחל'.
5 בשו"ע (סי' קמ"ד ס"ד) כתב: אין קורין לאדם אחד בשני ספרי תורה, משום פגמו, שנראה כפגום ומטיל דופי בראשון, ומוסיף ברורה (סי' רפ"ב ס"ה) שגם בספר תורה אחד אין קורין לאדם אחד לשתי עליות או לעליה ולמפטיר, והטעם כתב בלאי רבה (שם סק"ד) משום 'ברוב עלות מלך', והדרי הוא שיהיו שבעה קרואים בשבע עליות ולמפטיר עוד עולה.
6 במסכת ברכות (נה:). ואמר רב יהודה שלשה דברים מקצרין ימיו ושנותיו של אדם, מי שנתונים לו ספר תורה לקרות ואינו קורא, כוס של ברכה לבקר ואינו מברך, והמנהיג עצמו ברכותו. ובאליה רבה (שם דף סק"ג) הביא שמתהו הפוסקים מדוע השיטות דין על הרמב"ם ובטושו"ע, ותיירז דהוה דוקא בזמן הש"ס, שהיה קורא העולה ולא החזן. אבל המגן אברהם (סי' נ"ג סק"א) כתב דין זה להלכה, וכן נראה מדברי המשנה ברורה (סי' קלט סק"א) ועוד פוסקים.
7 כ"כ בכף החיים (אור"ח סי' רפ"ב סק"ט) שאם קנה מפטיר וקראו למנין שבעה לא יעלה כיון שמומנן לעלות למפטיר. ובקובץ מוריה (סיון תשמ"ג) מובא משישה רב ענה בעל האדר"ת, שהקפיד לקנות מפטיר מדי שנה בפרשת בשלח לקריאת מעשה עמלק ובפרשת כי תצא לקריאת זכירת עמלק, ואירע פעם שקראוהו לעליית שלישי ונמנע מלעלות מממתן, וכתב שאין בזה חשש במה שאינו עולה לקרות, דהוה אינו אלא במי שאינו מברך לכל אדם או רוצה לעלות אחר כך. וכעין זה כתב ואלא אם הייתה תורה לשמה (סי' צ"ג) שכל הנמנע מממתן איזה סיבה אין בכל זה חשש משום דברי ר"ל שאמרו על הנמנע עלות לתורה.

בדיקת חמץ באמצעות שליח עקב נסיעה לחו"ל

ר' יהושע הבין שלא יוכל להמשיך להחזיק את כולל האברכים שברשותו הוא עומד בלי לנסוע ולהתדפק על דלתי נדיבי עם בגולת ארצות העברית של אמריקה. נאמר לו שבשבעות שבין פורים לפסח זהו זמן מתאים לבקר אצל כמה מגדולי הנדיבים, ולכן ביקש יהושע מסוכן הנסיעות שימצא לו כרטיסי טיסה זולים. ואכן בערב ראש חודש אדר התקשר אליו הסוכן ואמר שמצא עבורו כרטיסים זולים במיוחד לנסיעה יומיים אחרי פורים, וחזרה לארץ ישראל ממש בערב פסח. ר' יהושע הבין שבנסיעה כזו הוא לא יוכל לבדוק את החמץ בעצמו בביתו, אלא אשתו תצטרך לבדוק במקומו. הוא ידע שהדבר אינו לכתחילה, וכתלמיד חכם הסתפק: האם מותר לו להזמין את הכרטיסים כעת, כשאינו מחויב בבדיקת חמץ. וכשיגיע זמן החיוב הוא כבר ימצא במצב של דיעבד כיון שכבר קנה את הכרטיסים. או שעד שיטוס בפועל אין זה נחשב שנמצא במצב של דיעבד, ומאחר שהטיסה בתוך שלושים יום לחג תהיה לו בעיה לטוס?

ת. יכול להזמין את הטיסה, וימנה בן גדול או שליח אחר לבדוק במקומו¹². אם אין לו בן גדול וקשה לו למנות שליח במקום שאשתו וילדיו הקטנים נמצאים, יכול למנות את אשתו לבדוק במקומו¹³.

קריאת פרשת זכור בתפילת מנחה

בבוקר שבת זכור תשפ"ו נשמעו אזעקות רבות. למניין יהודים המתגוררים רחוק מבית הכנסת לא התאפשר לבוא ולשמעו את קריאת זכור. אחר הצהריים כבר לא נשמעו אזעקות והם באו לבית הכנסת להתפלל מנחה. האם מותר להם להוציא ספר תורה ולקרוא את פרשת זכור?

ת. בקריאת התורה של מנחה אחר עליית שלישי, קודם שיברך העולה את ברכת 'אשר נתן', יגללו את הספר תורה ויקראו גם פרשת זכור, ובסיום הקריאה יברך העולה את ברכת 'אשר נתן'¹⁴.

השלמת פרשת זכור בשבת אחר פורים

בעקבות המצב הביטחוני מניין של יהודים לא שמעו פרשת זכור בשבת. האם יצאו בקריאת 'ויבא עמלק' של פורים, או שיוציאו ספר תורה בשבת אחר פורים ויקראו פרשת זכור?

ת. בפורים או בשבתות שאחריו אין להוציא ספר תורה ולקרוא פרשת זכור¹⁵. אמנם כיון שיש דעות שיוציאים ידי חובת מצוות זכירת מעשה עמלק בקריאת 'ויבא עמלק בפורים', כיוונו אז לצאת ידי חובה¹⁶, וגם כשיקראו פרשת כי תצא כיוונו לצאת ידי חובת מצוה זו¹⁷.

לסמוך על קטן שבדק ביצים

ילדה הכינה עוגה ובדקה בעצמה את הביצים. האם אפשר לסמוך שבדקה טוב?

ת. בשאלות איסור והיתר אין לסמוך על קטן. אמנם לענין בדיקת ביצים, בדיעבד אפשר לסמוך על בדיקת קטן¹⁸.

הפרשה לחיסכון מכסף שקיבל לקמחא דפסחא

ראובן ורעייתו עובדים ככפריילנסרים איש איש בתחומו. הם התפרנסו יפה ואף הקימו הוראת קבע שהפרישה כל חודש סכום כסף לחיסכון. אולם עם פרוץ המלחמה והכאוס הגדול, כמות הזמנות העבודה משניהם צנחה דרמטית, והם נקלעו לבעיית מזומנים משמעותית. לקראת חג הפסח הבינו בני הזוג שאין ברירה אלא לנסות להשיג 'השלמת הכנסה' באמצעות אחת מקופות הצדקה. הם שלחו טופסי הרשמה לכמה קופות העוסקות מדי שנה בחלוקת קמחא דפסחא, בתקווה שאחת מהן תיעתר לבקשה. הם פירטו את מצבם והשאירו את פרטי חשבון הבנק שלהם כנדרש. למרבה השמחה, ההפתעה וגם אי-הנעימות, גילו בני הזוג שכל ארבע הקופות אליהן נרשמו אישרו את זכאותם לקמחא דפסחא, והעבירו לחשבונם את הסכום המקסימלי למשפחה. בחישוב הסופי נשאר להם כמה אלפי שקלים מעבר

ויצאו ס"ח נוסף ויקראו לעצמם פרשת זכור.
15 משנה ברורה (סי' תרפ"ה סק"ב) בשם שערי אפרים (שער ח' צ"ח). וראה בשו"ת גינת ורדים (כלל א' סי' לו) שכתב הטעם [לענין קריאת פרשת שקלים בשבת שאחריה] 'לפי שאין לנו לחדש מדעתנו לקרואה בשבת הבאה, וקורא אני על זה עבר יומו בטל קרבנו וכו'.'
16 המגן אברהם (סי' תרפ"ה סק"א) כתב שמדברי הגמרא (מילה י"ח) נראה שיוציא גם בקריאת פרשת 'ויבא עמלק', וכן הביאו האליה רבה (שם ס"ק י"ח) והפרי מגדים (שם שו"ת סק"ג) והחיי אדם (כלל לא) וכן נראה משו"ת חתם סופר (אה"ע"ו סי' קט). אמנם המשנה ברורה (שם ס"ק ט"ז) כתב שדינו של המגן אברהם צ"ע, כיון שבפרשת זכור נאמר (דברים כ"ה י"ז) זכור את ימי אשר קרך בדרך ויזנב וכו', ומשמע שכל הפרטים האלו הם בכלל הזכירה, וזה לא נזכר בפרשת ויבא עמלק. וכן נאמר (שם) לא תשכח, והיינו שעלינו לספר לדורות הבאים את מעשה רשעו של עמלק ולא לשכוח זאת, וכל זה אינו מבואר בפרשת ויבא עמלק.
17 כדי לצאת ידי חובה בפרשת ויבא עמלק. וראה (ט"ו) שאין יוצאים ידי חובה בפרשת ויבא עמלק. וראה בחיי אדם (ח"ב כלל ק"א א) שכתב להדריא שיוציאים בקריאת התורה של פרשת כי תצא, והטעם שזכירת לקרות ויבא עמלק זכור הוא שמוצאות צרכנות כוונה, ובקריאת התורה של כי תצא אין לזה היכר שקורא משום המצוה ליזכר מעשה עמלק.
18 כמו שמקילים בביצים במצוות שבתות (ד"ח סי' י"ב) שפסק שמוחר לקנות מגוי פת שנילושה ביצים במקום שנהוגים לאכול פת של נכרים, כיון שאין קראות אותם טרופה בידו ואין חוששים ג"כ משום דם שרוב ביצים אין בהן דם, שהרי

להגרי"א נ"ח נפח של 332 ליטר, ולהחזו"א נפח של 576 ליטר.
12 מעיקר הדין היוצא מביתו בתוך שלושים יום הקודמים לחג, צריך לבדוק וכמבואר בשו"ע (סי' תל"ו ס"א). בנידון דידן, כיון שאין לו אפשרות לבדוק כעת, שהרי בני ביתו ימשיכו לדור בביתו ולאכול חמץ, יכול לתחילה לצאת לדרך כשנמנה שליח שיבדוק בשבילו, וכמו שכתב השו"ע (שם) שאין כל דין מפרש ביים או יוצא לדרך אמורים אלא כשאינו מניה מי שיבדוק עבורו.
13 שמעיקר הדין כשרים גם נשים עבדים וקטנים לבדוק את החמץ. כמבואר במשנה ברורה (סי' תל"ב סק"ג). ואף באופן זה יכול לצאת לכתחילה לדרך, ויטמון על מה שכתב בגהותו אבן ישראל (הגרי"א פ"ט) שבזמנו שיכבוד חזרונים נעשה כולו על ידי הנשים וסומכים עליהם, אפשר לכתחילה למנות את אשתו לבדוק החמץ.
14 בשו"ת שבט הלוי (ח"ד סי' ע"א) נשאל לענין אנשים שלא באו בשחרית לבית הכנסת ורצו במנחה להוציא ס"ח ולקרוא פרשת שקלים או זכור, והעלה לענין פרשת שקלים שיכולים לקרוא במנחה, לפי שכתב השערי אפרים (שער ח' נמצ"א) שאין לפרשיות א"ת תשלומים בשבת אחרת, ומצא שעדיין חיובו של יום קיים. וכן לענין פרשת זכור אם לא קראו הציבור בשחרית יקראו במנחה. אולם כתב שאם בבית הכנסת קראו פרשת זכור בשחרית, לא להדריא לאנשים שלא באו במזיד לבית הכנסת בשחרית להוציא ס"ח במנחה ולקרוא זכור, כיון שיכולים לצאת ידי חובה בקריאת פורים ובפרשת כי תצא. ולכן נראה שאם מה שלא באו בשחרית הוא מתמתן אונס, שיכולים להוסיף את קריאת זכור בסיום עליית שלישי, ואם אינם יכולים לעשות כן

מוצקים הסופחים אליהם את החומרים הגורמים לעכירות היין שכאשר הם שוקעים גם אותם גורמי עכירות שוקעים עמהם. אחד מגורמי העכירות הם חומרים חלבוניים, וכמוספים חומרים חלבוניים שיספחו אותם אליהם ביניהם 'אלבומין' המופק מאבקת חלבון ביצה או מחומרים אחרים, ניתן לסגן את היין דרך אותם חלבוניים. החומרים האלה לא נשארים ביין זה שוקעים ומסוננים.

חומצה סטרטית - חומצה זו יכולה להיות חומצת לימון (ציטריק אסיד), אבל על פי רוב מעדיפים להוסיף חומצה טבעית של היין הנקראת חומצה טרטריט הנעשית מאבן היין השוקע בדפני החבית שאחסנו בהם יין לזמן ממושך. תוספת החומצה מיועדת לייצוב חומציות היין.

צבע מאכל אואנוציאנין - מצוי ביקבים מסיבות שונות, כגון כאשר אין ממתנים שהמיץ יקבל את הצבע של קליפת הענבים באופן מלא, אלא סוחטים אותם ומעבירים אותם לחביות גדולות לצורך התסיסה, אז כדי לתת ליין את הצבע הטבעי מוסיפים לו תרכיז אואנוציאנין (שאינו צבע מאכל סינתטי, אלא מופק מזגים של ענבים אדומים במיוחד כמו קברנה סובניון).

אלכוהול - ביקבים משתמשים באלכוהול חיצוני כתוספת ליין, הן כדי להעלות את רמת האלכוהול ביין במידה ולא השיגו את התוצאה הרצויה דרך התסיסה, והן כדי להפסיק את התסיסה ביין, כגון ביינות מתוקים שרוצים לעצור את התסיסה כדי שהיין לא יהיה יבש לגמרי, ועל כן מוסיפים ליין חזיוק על ידי אלכוהול חיצוני, וממילא השמרים אשר גורמים לתסיסת היין אינם פעילים כאשר רמת האלכוהול ביין כבר ממילא גבוהה.

גליצירין - לפעמים מערבים ביין מתוק גליצירין בכדי לשפר את טעמו. הגליצירין מופק מנפט או משומן ע"י קיטור בטמפרטורה ולחץ גבוה שמפריד בין הגליצירין וחומצות השומן. ניתן להפיק גליצירין הן משומן הן הצומח והן משומן מן החי.

ברור לכל, שכל החומרים הללו צריכים השגת כשרות מוקפדת ויש בהם לא מעט חששות, אלא שלא נכנסו לדון בהם מצד הכשרות כי אם מצד פגימת היין, אם הם מהווים פגימה בעצם היין שעל ידי הוספתם לא יהיה ראוי לנסך על גבי המזבח או לא.

חילוק בין חומרים שנותנים טעם משל עצמם, ובין שרק מטפלים ביין

כללו של דבר: אם בתוספת הזאת הם גורמים שינוי בתרכובת היין, אזי לפי דעת הרמב"ם יש בכך חסרון שאינו ראוי לניסוך על גבי המזבח. אך אם אינם גורמים כל שינוי בעצם היין, אלא כל מהותם לעכב את היין, כגון כמו הביסולפיט, ובכך הם משמרים את היין למצב טוב או אף מאפשרים לו להשביח ע"י התיישנות במידת הצורך, אין בכך כל פגם ביין, והוא ראוי לנסך על גבי המזבח, וממילא הוא כשר לקידוש אף לדעת הרמב"ם.

חילוק בין חומרים שנוספים במהלך ההכנה ובין לאחר שכבר נהיה יין

עוד נראה בזה, דהנה יש מן התוספות הנזכרות שמוסיפים ליין אחר שהיין עבר את כל תהליך התסיסה והרי הוא כבר מוכן וראוי, והתוספת אינה אלא כדי ליתן צבע או לשמר את היין מכל הסיבות שפורטו לעיל, וא"כ נראה שאף לדעת הרמב"ם יש לחלק בין תוספת שמוסיפים ליין בעודו מיץ (כדוגמת השמרים), לבין תוספת שמוסיפים לאחר שנהיה יין (כדוגמת חומצה טרטריט), ואפשר שכל שמוסיפים ליין לאחר מעשה, אינו פוגם בגדר היותו יין.

מיץ ענבים לדעת הסוברים שצריכים יין הראוי למזבח

על אף כל האמור לעיל, חשוב להדגיש כי הלכה קיימת ל' (ש"ע יו"ח סימן רעב סעיף ב) 'סוחט אדם אשכול של ענבים ואומר עליו קידוש היום', וכן פסק הרמב"ם (שבת פ"ק ט"ז הלכה י"ז) שהוא ראוי לקידוש, והיינו א"ע"פ שעדיין אינו נחשב יין. רק שלדעת הרמב"ם המיץ צריך להיות בגדר 'יין מגיתו', ללא תוספת של חומרים הפסולים ע"ג המזבח או הפוגמים בטעם היין [ולדעת הר"ש והתשב"ץ גם לא חומרים שרק משנים את טעם היין], ודוקא באופן זה א"ע"פ שעדיין אינו יין, מ"מ כשר לקידוש.

האם פסטור נחשב כבישול לגבי יין נסך

כד עסקינן בהא, נוסף עוד אודות בישול היין לגבי יין נסך: הגאונים והראשונים נחלקו על איזה יין מבושל נאמר שאין בו דין יין נסך, ובמאירי (ע"ז ט"ז) תמצת את

המשך בעמ' ד

להתנסך ע"ג המזבח, אמנם ביין שאינו מבושל שהכניסו בו ביסולפיט כדי לשמרו מפני החימצון, היה מקום לדון אם לדעת הרמב"ם נחשב הדבר כתוספת בתוך היין שמגרעת אותו כמו שאור או דבש וכ"ו.

אך, הנראה בזה בהשקפה פשוטה, שבאמת לא נתכוון הרמב"ם לפסול כל תוספת כל שהיא בתוך היין מצד התוספת עצמה, אלא כל עיקר כוונתו הוא מפאת השינוי שנוצר ביין כתוצאה מהכנסת דבר כל שהוא אל תוך היין, כאשר ברוב המקרים הוא לגריעותא, אכן הביסולפיט, כיון שמצד עצמו אינו עושה שום שינוי ביין, וכל פעולתו אינו אלא למנוע את החמצן שיכול להיכנס ליין מן האויר החיצוני ולהחמיצו, אם כן נראה שאין בזה כל פעולה אמיתית בגוף היין, ואינו אלא כשומר היושב בחוף לשמור על היין שלא יתקלקל ויפגם, ומה בכך שהכניסו מעט מאבקה זו אל תוך היין. ולפי זה נראה כי יין שאינו מבושל ואינו מתוק היה ראוי אפילו לנסכו על גבי המזבח גם אם הכניסו בו ביסולפיט, כל שהיה הדבר רק לשמר את היין.

אמנם בלשון הרמב"ם שכתב 'לפיכך אם נתערב בו דבש או שאור אפילו כטיפה החרדל בחבית גדולה אין מקדשין עליו', היה מקום לפקפק בסברא הנ"ל, שהרי דבש או שאור בגודל של טיפת חרדל בחבית גדולה אינו משנה כלום בטעם היין לטובה או לרעה, וא"כ יש מקום לומר דס"ל להרמב"ם שכל תוספת ביין כבר היא פוסלת ואפילו אין היא משנה כלל את טעם היין.

אלא ש'לדעתנו' נראה שיש לדייק לאורך גישה, דכל מה שתוספת שאור או דבש פוסלים את היין לקידוש הוא משום שהם פסולים לקרבנות, ולולי זאת אפי' שהוסיף חומרים נוספים לתוך היין אין בזה כדי לפסול את היין. כל זאת ועוד, שהרי שאור או דבש נותנים טעם בפועל, אלא שמכיון שהם כגרגרי חרדל היה מקום לומר דבטלים בששים פעמים ששים, ועל זה חידש הרמב"ם שאינם בטלים, אולם 'ביסולפיט' אינו נותן טעם מצד עצמו, ואינו אלא רק חומר שמונע מן היין להחמיץ, נראה שאינו פוסל כלל.

יין שהוסיפו לו שמרים מבחוץ לדעת הסוברים שרק יין הכשר למזבח כשר לקידוש

ומעתה יש לדון כן גם בענין השמרים שמוסיפים ליין, שהרי רוב היקבים מוסיפים כיום שמרים מבחוץ, [ובד"כ כבר בתחילת התהליך מכניסים ביסולפיט ביין כדי למנוע את התסיסה הטבעית, וכפי שנתבאר לעיל, ומביאים שמרים מבחוץ כדי לשלוט על התסיסה והטעם].

שאל הטעם לפי שהתוספת גורעת, היינו מפני שהיא משנה את היין לגריעותא או מטעמו הטבעי, הרי שמרי היין אדרבה מביאים את היין לתוצאה יותר טבעית ויציבה, ורק אם עצם ההוספה היא חסרון לפי הרמב"ם, וכבר נתבאר שאין הפסול של תוספת דבש ושאור רק מצד שהם פסולים למזבח.

ועוד נראה דיון שדרך הכנת היין הוא בלהביא שמרי יין מבחוץ, וכך הוא סדר עשיית היין, ולכן בוודאי אין זה נחשב שטעם היין השתנה מטעמו הראוי לו, שהרי אדרבה כך הוא דרך עשיית היין באופן הנאות ביותר, והוא היותר כשר למזבח, וזה פשוט.

חומרים נוספים בתעשיית היין

עוד יש לברר אודות חומרים אחרים שמשמשים ביין, וצריך לדעת שברבים מן היינות משתמשים באחדים מן החומרים או בכמה מהם, מבלי ליידיע את הציבור, הן מצד הכמות המזערית שאינה מחייבת להודיע לציבור או מכל סיבה אחרת, ולא ניתן לדעת על הימצאות החומרים כי אם בבדיקת מעבדה.

מבחינת הנידון שלנו, ברור שכל חומר צריך לברר את ייעודו ומה פעולתו בתוך היין, כדי לברר אם לפי שיטת הרמב"ם יש בהוספתו פגם ע"ג שאינו ראוי לנסך על גבי המזבח. ונציין את החומרים הידועים שיש לדון בהם.

סורבט - יש יינות שמוסיפים בהם סורבט כחומר משמר. הסורבט הוא מלח האשלגן, והוא נועד למניעת או האטת שינויים בצבע ובטעם של המזון, ובעצם הוא נחשב לחומר משמר שפועל בעיקר נגד התרבות של שמרים חדשים (וגם נגד עובשים), והשימוש בו נפוץ במוצרי מזון שונים.

חלבוניים - כדי שהיין יהא צלול משתמשים בחומרי הצללה מלאכותיים, זאת מאחר שתהליך ההצללה הטבעי הוא איטי ולא מושלם, לכן יש שמוסיפים ליין חומרים

לסכום שנצרכו לו עבור כל הוצאות החג. ראובן שמח: "עם כל האי-נעימות, נוכל גם כעת לעמוד בהוראת הקבע לחיסכון ולא לבטל אותה. ממש דאגתי ולא ידעתי איך אשלם את הסכום הזה החודש". אך רעיותו תהתה: "האמנם מותר לנו לקחת את הסכום הנוסף הזה, שכלל אינו נצרך לנו לצרכי חג הפסח, מקופות שכל תכליתן היא 'קמחא דפסחא'?"

ת. בזמנינו מותר לעני ליטול ממועת קמחא דפסחא כדי לכסות את חובותיו, ואם נשאר לו כסף אינו חייב להשתמש בו כדי לקנות אוכל לחג, אלא יכול להשתמש בו לאחר הפסח. זאת משום שכונת התורמים היא לגרום לעני שמחת חג, וכשתתיישב דעתו מהחובות המעיקים עליו או שידע שיש לו גם לאחר החג בוודאי ישמח מכך גם בחג עצמו¹⁹. ולפי זה נראה שאם הסכום שהם מעבירים לחיסכון הוא סכום סביר, ואם יאלצו לבטל את ההפקדה הקבועה לחיסכון יהיו טרודים ועצבים בחג, מותר להם ליטול. כל זה רק כאשר סכום התמיכה אינו מחושב לפי מה שחסר לו לחג הפסח, אולם קופות המבקשות מהנתמך את פירוט הסכום הדרוש לו להוצאות החג, וכן תרומות שהובהר שהם לצרכי הוצאות החג בלבד, אסור לו להשתמש בכסף לצרכים אחרים ועליו להחזירו לקופה²⁰.

עיכוב בניקוי הבגד לאחר תשלום הנזק

בחור פתח קופסת קטשופ, והקטשופ התיז על חליפתו של חברו. המזיק שילם מיד לניזק סכום כסף כדי שיוכל לשלוח את הבגד לניקוי במכבסה. אולם הניזק לא שלח את הבגד לניקוי מיד, אלא המתין כשבוע ימים. לאחר מכן טען הניזק שבגלל ההמתנה הכתם כבר לא ירד היטב במכבסה והבגד ניזוק יותר. לעומתו טוען המזיק כי מאחר ששילם מיד באותו יום, ואם היה הניזק שולח את הבגד מיד לניקוי היה הכתם יורד כראוי, וכעת אין סיבה שישא באחריות על ההחמרה שנגרמה מחמת ההמתנה. עם מי הדין?

ת. מאחר שיכול היה לכבס מיד ולא היה נוצר נזק, [אם באמת כן הוא על פי בקיאים], אין המזיק חייב לשלם על הנזק²¹.

אנו אוכלים ביצים מגולגלות ואין אנו חוששים משום דם. ואם התירו על ידי גוי וודאי שנתיר על ידי קטן ואף אם לא בדיק. בפרט בזמנינו שרוב הביצים הם ספגא דאירע. כך גם לגבי בדיקת תולעים ובדיקת אורז, נכון לתחילה שיהיו על ידי גדולה בת שתיים עשרה או גדול בן שלש עשרה, ובדיקת אפרסל הקלף כי אפשר לסמוך על הירוב.

19 ראה בפסקי תשובות (ח"ט חנה הנה"ג 13) מה שהביא בשם בש"ח" שדה אלחנן (ה"א סי' כח) שראשי העני ליטול מעות אלו שקיבל לקמחא דפסחא כדי לשלם חובותיו [על אף שעקב כך לא יהיה לו לקנות צרכי החג בהרחבה], וכפי שמתאמרא בשם הדברי חיים שצאנו ז"ע שלהסב לשולחן הסדר כגון חזו"ן בפחות דאגות מן החובות המעיקים, ג"כ בכלל קמחא דפסחא הוא. 20 שבאופן זה הרי דעת הגדולים הוא רק לצרכי החג ממש, ואסור ליטול לעניין אחר.

21 כמ"ש בשו"ע (ה"ח סי' תנ"ט) לענין פתח הנבילה, שאם הזיק בהמה והיה יכול הניזק למכור הנבילה, ואחר כך נפתחה מחמת שלא מררה הניזק מיד, משלם המזיק כפי שהייתה הנבילה שוב בשעת הנזק. ומקור הדברים בגמרא (בבא מצא"ג פ"ח נבילה דניזק, ובחמ"ד דוד על התוספתא (פ"ב פ"ג ה"ד) כתב שכן הדין גם לענין אדם המזיק.

חלוקה בספר תורה שקנו כמה יחד

לגבאי זה כבר נמאס, והחליט לשים לזה סוף, הוא תלה מודעה בבית הכנסת, בו קרא לאספה דחופה שתתקיים ביום שלישי בערב. בערב האספה התייצבו כל חברי בית הכנסת בסקרנות, קם הגבאי והתחיל לדבר: זהו, אנחנו כבר לא אברכים צעירים שיכולים להרשות לעצמם להסתמך על כל מיני ספרי תורה של אנשים אחרים שיש להם תנאים, ובכל פעם לבקש טובה ממישהו אחר, הגיע הזמן שנקנה ספר תורה שיהיה רכוש בית הכנסת, אך מיד קמה קול זעקה מכמה מאברכי בית הכנסת שטענו כי יש סיכוי גדול שלא ישארו לגור כאן לתמיד ויום אחד כנראה יעקרו את מושבם לעיר אחרת, ואם כן למה שיפסידו את כספם וישלמו לספר תורה שלא תמיד יהיה שלהם? גם לכך מצא הגבאי החרוץ פתרון וסיכמו בכתב: כל אחד שיעזוב את בית הכנסת, יקבל את חלקו שהיה לו בספר תורה. כך היה, כל אחד נתן סכום וקנו יחד ספר תורה מהודר וכולם נשמו לרווחה.

לאחר כמה שנים נוצרה בעייה הראשונה. יוסל היה צריך לעבור לעיר אחרת והגיע לדרוש את חלקו בספר תורה, מאחר שהמחירים של הספרי תורה התייקרו מאוד, טוען כעת יוסל, שמיגיע לו לקבל את חלקו לפי המחיר כעת, מנגד טען הגבאי, שיקבל רק את הסכום שנתן ולא שיעשה רווחים על חשבון בית הכנסת. ויש לברר בהלכה זו עם מי הצדק?

תשובה: בתשובת מימונית (משפטים סימן יח) כתב בשם המהר"ם מרוטנבורג שנשאל את השאלה הנ"ל, ופסק שיתנו את הסכום שנתן בשעת קניית הספר תורה ולא כמו ששווה כעת לאחר ההתייקרות, משתי סיבות פסק כך:

1. כיוון שבשעת קניית הספר לא ידעו כמה יהיה שווה הספר בעתיד, אז לכאורה התכוונו שיקבל את הסכום שנתן בלבד.
2. גם אם נאמר שזה ספק מה התכוונו, כיוון שספר התורה נשאר בודאי אצל הציבור, והספק הוא רק על הסכום שיתנו לו, אז ממילא זה שתובע את כספו נחשב "כמוציא" והמוציא מחברו על הראיה. וכן פסק השולחן ערוך כדון זה (הושן משפט קע"ו סעיף מ).

כתב הלבוש (אורח חיים, סימן קנד, סעיף ט"ו) מה קורה במקרה הפוך, בשעת קניית הספר תורה היה יקר, ואח"כ כשהלך מן העיר ורצה את חלקו, המחיר הולך - לפי מה נותנים לו. וכתב שזה יהיה תלוי בשני הטעמים הנ"ל: לטעם הראשון - צריך לתת לפי שעת הקניה תמיד - בין יקר ובין זול. ולטעם השני שזה ספק - הוא נחשב "מוציא" אז יקבל תמיד לפי הזול.

עוד יש לדון, מה קורה במקרה שלא התנו שאם אחד יעבור דירה יתנו לו את חלקו, וקנו ספר תורה יחד ואחד עבר דירה, האם צריך לשלם לו חלקו.

הט"ז (אורח חיים קנ"ד, ס"ק י"ב) כתב: שבמקרה כזה לא צריך לתת כלום למי שהולך, כיון שלא התנו מסתמא דעתם שלא יצטרכו לתת למי שהולך, אך המור קציעה (שם ד"ה מצאתי) כתב בדיוק הפוך: שבמקרה כזה צריך לתת גם את הרווח שהתייקר.

העולה לדינא - ספר תורה שכולם קנו יחד ואחד עבר דירה ורוצה את חלקו:

1. אחד לא התנו - מחלוקת ט"ז ומור קציעה ולכאורה יש לפסוק שלא מקבל כלום מדין "המוציא מחברו עליו הראיה" (אך אם תפוס בכסף של השטיבל, לכאורה לא צריך להחזיר ויכול לומר קים לי כמור קציעה).
2. התנו שיתנו חלקו ויתייקר, לא מקבל את ההתייקרות אלא רק את הכסף שנתן.
3. התנו שיתנו חלקו והזול, זה יהיה תלוי בשתי הטעמים של המהר"ם ולכאורה גם פה יש לפסוק שהמוציא מחברו עליו הראיה יקבל כמחיר הזול.

והגרי"ש אלישיב (קובץ תשובות ח"א סימן עה) כתב מאחר וחזר להיות הדרך לשתות יין מפוסטר, הרי בזה ממש נאמרה הגזירה, ומה מועיל מה שהיין עבר רתיחה, והרי כל ההיתר ברתיחה דווקא כאשר יש בזה שינוי מטעם היין, ולא מעשה חדש שאין בו שינוי מהותי בטעם היין. וכן העיר בשו"ת מנחת יצחק (ח"ז סימן סא) אך כתב שלהחמיר כיון שעתה מצוי להרתיח הוא גזירה חדשה, ועוד שבלהציל ממגע מחללי שבת שבזה"ז יש כמה צדדי היתר.

בשו"ת שבט הלוי (ח"ב סימן נא) כתב דהגם שהש"ך החמיר שצריכים שיפחת כמות היין מחמת הרתיחה, וזה לא מתקיים בפסטר, הרי הכרעת השו"ע שדי ברתיחה בלבד, ויש לסמוך על זה לענין יהודים שמחללים שבת שלא לחוש למגעם כי הקלו במגעם, ובפרט שיש שכתבו להקל במחללי שבת שבימינו, ועוד שאנו נוהגים להקל באיסור מגע גוי ביין נסך ע"פ המבואר ברמ"א (י"ד סימן קכג סעיף א) לכן יש להחמיר דווקא במגע גויים.

גם באגרות משה (י"ד ח"ג סימן לא) כתב שיש להקל ביין מפוסטר ושיעור הבישול הוא כיד סולדת ואולי גם בפחות מזה, וכן כתב בשו"ת יביע אומר (ח"ח יורה דעה סימן טו) שיש להתיר את הפסטר בשמונים מעלות חום שהעיקר להלכה כמו שכתב השו"ע שהלך תלוי ברתיחה, וקבלת הגאונים תכריע כמו שכתב הרשב"א, ובפרט בספק במילתא דרבנן.

להלכה:

אפשר לקדש לכתחילה על יין מבושל: א. כך טוברים הפוסקים וכך נפסק בשלחן ערוך. ב. גם מה שמצאנו דעת הרמב"ם שיין מבושל פסול, וכתב הרמ"א שראוי להחמיר כדי לצאת בבירור גם לדעת הרמב"ם, נראה שהוא דוקא אם בישלו הרבה עד שנשתנה לגרענותא [ולדעת הריב"ש שנשתנה לטעם אחר ואפי' אינו לריעותא], וזה לא ביין שלנו שאינו מבושל רק מפוסטר. ולכן אע"פ שיין שלנו אינו משוּבַח ממש כמו יין שאינו מפוסטר, מ"מ גם לא נשתנה כ"כ כדי לבטל ממנו שם יין.

והמהמירים שרוצים לחוש שיין מפוסטר גם נחשב כיון מבושל כיון שנשתנה מעט טעמו, יקדשו על יין שאינו מפוסטר. ואף אם יש ביין ביסולפנט כדי לשמר את הפוסטר, ואף אם יש מפי חמיצון, לפי מה שנתבאר לעיל הוא כשר גם לדעת הרמב"ם.

המחלוקת בחמש שיטות: א. בשם הגאונים שכל שעבר האור מתחת ליין והרתיח רתיחה אחת מיד הוא נחשב ליין מבושל שאין בו משום יין נסך, וכיון שבמקרא (שם) מבואר שאין בזה גם חשש של יין מגולה, בהכרח שגם בזמן קצר זה נעשה שינוי מהותי בטעם או ריח היין. ב. שנחסר מעט מן היין שזה מורה שכבר יש שינוי בטעם. ג. שהיין נעשה סמיך ונתעבה. ד. שעבר בישול ארוך ונשאר רק שליש מן היין. ה. וכתב שהעיקר שלבישול נחשב כאשר משנתנה טעמו או ריחו או צבעו לכמות שהיה, שכל שנשתנה בטל חינאו ואין חיבת נסך עליו.

וברמב"ן (ע"ז ל) הביא לדעת הגאונים, וכתב שבירושלמי ובמסכת תמורות מבואר שהשיעור כדי שיתמעט מחמת הרתיחה, וברשב"א (תורת הבית הארוך בית ה שער ג דף ג) כתב שמסתבר שאין זה כנגד קבלתן של גאונים ז"ל, שאי אפשר לרתיחה בלא מיעוט מידה, אלא שאין חסיונו אלא כפי רתיחתו, ומיד עם תחילת הרתיחה כבר יש חיסרון גם אם הוא לא חיסרון הניכר, וסיים 'וסוף דבר קבלתן של גאונים ז"ל תכריע שקבלתן תורה היא.' וכ"כ ובר"ן (ע"ז ל) דאפשר שאין כאן מחלוקת.

בטור (י"ד סימן קכג) כתב שיין מבושל הוא מיד שהרתיח, ובבית יוסף (שם) הביא לשיטות הראשונים, ובשו"ע (שם סעיף א) הכריע: 'אמאמי נקרא מבושל משהרתיח על האש', רק דבש"ך (סק"ז) כתב בשם הרשב"א והר"ן 'דהיינו שיתמעט ממדתו על ידי רתיחה', ולכאורה כוונתו שלא ממש מיד עם רתיחה הראשונה, אלא קצת אחרי זה שכבר יש מיעוט במידה, ואפי' שאין המיעוט ניכר.

ומזה יצאו האחרונים לדון בדין הפסטר, שכתב במנחת שלמה (ה"א סי' כה) שמכח על הכרעת השו"ע כדי להתייר בין מופסטר שהרי הרתיחו אותו, אולם המנחת שלמה כתב שיש לפקפק בהיתר זה מכמה טעמים, שהטעם שיין מבושל אינו נחשב כיון לכמה עניינים, הוא מפני שמיד ששמים יין לבישול על האש, מיד מתנדף ממנו הכולה שבו והטעם משנתנה, אבל הפסטר נעשה בצינורות סתומים והכולל לא יוצא ממנו כלל, ועוד שביין מבושל נשתנה הטעם ולכן הגויים לא נסכו ממנו לעבודה זרה, אבל ביין מפוסטר אף שהיין משתנה מעט הטעם ומביני עניין ביין ידעו לומר זאת, אבל רוב הציבור כולל אינם יודעים להבחין מעצמם לומר אם היין עבר פסטר או לא, ויין כזה בוודאי היו הנוכרים מנסכים לעבודה זרה.

תגובות והערות

תגובות והערות שהתקבלו במערכת

נהנית מאוד מדבריו היקרים של הרה"ג ר' שלמה בערגשטיין שליט"א בענין הנחת החלות על השולחן קודם קידוש.

והנני להוסיף כמה מ"מ בדבריו, ולהעיר הערה בנוסח דבריו.

הנה כ' לבאר מאי טעמא המנהג הרווח הוא להניח החלות על השולחן ולפרוס מפה, הרי מבואר בגמ' ובשאלות שרק בדיעבד אם הביא השולחן פורס מפה ומקדש, אבל עדיף להביאו לאחר הקידוש כדי שיהא ניכר שבא הסעודה לכבוד שבת. ונהי שכתבו התוס' שאת השלחן מביאים קודם כיון ששלחנות שלנו גדולים, אבל הרי אפשר להשאיר את השלחן בפנים ואת החלות בחוץ עד אחר קידוש. ובאמת בספר מעשה רב מובא שכן היה מנהג הגר"א להכניס את החלות רק לאחר קידוש.

ולזה כ' ב' מהלכים, א' משום טורח. וכן משמע בספר המכתם דכיון שהדרך לערוך מיד גם את הלחם א"צ לשנות ואפי' לפרוס מפה, משא"כ בזמן הגמ' הדרך היה בלא"ה להביא את השולחנות לאחר נט"י כמ"ש בתוס' הרשב"א. ולפ"ז מי שרוצה להחמיר ולהביא את החלות אח"כ תבא עליו ברכה, וכדעת הגר"א הנ"ל, וס"ל דמקרי השלחן ערוך גם מבלי החלות.

ב' דהתוס' נתקשו דבעי' שיבוא המלאכים לביתו בביתו מביהכ"נ וימצאו שלחן ערוך, וכ' התוס' דסגי בערוך במקום אחר, וי"ל דלא הוי ערוך אלא עם הלחם. ומפורש כן בראב"ה סי' תק"ח ח"ל. ואנו שיש לנו שולחנות גדולות נוהגין לסדר מע"ש כדי שיברכוהו המלאכים המלוין לו לאדם ויאמרו כן תזכה לשבת הבאה, ומיהו פורסים שתי מפות שסילוק המפה הוא במקום סידור השולחן כו' עכ"ל. וכ"כ בתוס' הרא"ש שבת קי"ח. יעו"ש. [אמנם בתוס' אין שום רמז לאיזה מהדרכים סבירא להו, דלא כמ"ש בסוף דבריו].

עוד סיבה לזה מבואר בכתר ראש [הנהגות הגר"ח מוולאזין זצ"ל], טעם מה שמניחים החלות על השלחן ליל ש"ק מבע"י משום דהוי בסיס לזכר האסור ולזה מניחים החלה מקודם. והמגיה מציין דבמע"ר כ' בשם הגר"א דלא מהני החלות שלא יהא השלחן בסיס.

אמנם הנני להעיר על מה שניסח העולה לדינא ד"ל שיהיו החלות על השולחן בשעת קידוש, דמצד קידוש ודאי אין קפידא (ואדרבה מצד קידוש עצמה הוא סיבה שלא להכניסם), דלהנ"ל יש ב' ברירות בידו שיהא מותר או מצוה להכניס עצמו להבדיעבד שיהיו החלות על השולחן בשעת קידוש, או להניח החלות על השולחן מבע"י בעת עריכת השולחן [להמכתם משום טורח], או ע"פ קודם שיגיע ענה"ב מביהכ"נ [לראב"ה כד' רמיצא המלאכים שלחן ערוך]. אבל להגיע בביהמ"א ואח"כ לפני קידוש להכניס את החלות, ולכאורה זה נגד הגמ' ובשאלות ואין לזה היתר. [ודברי עה"ש צע"ג מהמבואר בשאלות דסברא זו דיקרא דשבתא הוא סבה בדוקא שלא יהיו החלות על השולחן].

בכבוד רב,
דוב בער שמידט

אמירת הלל פעמיים בראש חודש

בראש חודש בבוקר היה לי ענין דחוף שהזרזתי בתפילת שחרית ואמרת הלל ביחידות, אחר שסידרתי הענין הנחוץ חזרתי לביהמ"ד וראיתי מנין אחר שהתחילו לומר כעת את ההלל, חשבת בדעתי להצטרף עמם ולקרוא את ההלל שנית בכדי לזכות לאמרה עם הציבור, אמנם שאלתי האם אין איסור באמירת הלל סתם שלא במקום חיוב מאחר שכבר יצאתי ידי חובתי בקריאה הראשונה.

תשובה: נבאר בעז"ה החשש האפשרי שיש בקריאת הלל פעם שנית שלא במקום חיוב.

תשובה: נבאר בעז"ה החשש האפשרי שיש בקריאת הלל פעם שנית שלא במקום חיוב.

הנה בגמרא (שבת קיח: והובא ברי"ף ברכות כג, ורא"ש שם ס"ה) אמרו: 'הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף'. וכמה טעמים נאמרו בזה בראשונים, ברש"י מפרש: 'שנביאים הראשונים תיקנו לומר בפרקים לשבח והודיה, וזה הקורא תמיד בלא עתה אינו אלא כמזמר שיר ומתלוצץ'. ומוסיף הלבוש (או"ח סימן קלג) ומבאר: כי אין זה דרך המוסר אפילו במלך בשר ודם לספר בשבחיו הגדולים בכל יום, כדי שלא להרגילים כל כך בפי הבריות ויהיה אז בפניהם כמזמר ומתלוצץ, ולא יהיה הגדולה כל כך בעיני הבריות כמו שהוא בדבר שקורין לפרקים ולעתים רחוקים.

ובמאירי (שבת שם) מביא ג' טעמים: א) שהלל לא ניתן אלא להודאה על מה שעבר באיזה נס או באיזה גאולה, וכל שקובעו בכל יום דומה כמי שאין לו לצעוק ולהתפלל לזמן העומד או להבא והרי הוא כפורק עול מן התפלה. ב) מתוך שאומרו תמיד בלא בטעם אינו מרגיש להתעורר עליו בימים שנקבעו על ההודאה על הנסים שארעו בהם ויבא מזה להכחיש בהם (וכע"ז בח"א מהרש"א עין שם ביה"ב ב"אור). ג) בירושלמי פירשו שמתוך שגירותו ורגילותו אינו מכוין בו והרי הוא קורא 'ה' עשה עצביהם' ונמצא מחרף.

ורבינו פרחיה (שבת שם) מפרש עוד ב' טעמים: א) שהרי הוא אומר 'זה היום עשה ה' נגילה ונשמחה בו' ואין ראוי לאמור הלל זה אלא בימים טובים שעשאו הקב"ה לגילה ולשמחה. ב) משום דהוי ליה כאומר פסוק בלא זמנו שמביא רעה לעולם (סנהדרין קא), דכתיב 'ודבר בעתו מה טוב', מכלל דשלא בעתו אינו טוב.

וברבינו יונה (על הרי"ף שם) מביא עוד ג' טעמים: א) יש אומרים מפני שחותם בו 'ההלל' ונמצא שאומר ברכה לבטלה. אך רבינו יונה דוחה טעם זה, דמה טעם לומר שמפני שאומר ברכה לבטלה יהא מחרף ומגדף, ועוד 'הקורא הלל' סתם אמרו דמשמע אפי' בלא ברכה הוא מחרף ומגדף. ב) מביא בשם רבו שטעם הדבר הוא מפני שיעקר קריאת ההלל הוא על כל צרה וצרה שלא תבוא, וכשאומר אותו בכל יום נראה כמי שאומר שאין הקב"ה עושה נפלאות בכל יום ולפיכך קורא הנסים שעברו כבר (והוא כעין טעם א' של המאירי הנ"ל, וראה עוד משך חכמה ר"פ בחקותי, שו"ת צ"ץ אליעזר חלק י' סימן יב). ג) בירושלמי נותן טעם אחר משום דכתיב ביה 'עצביהם כסף וזהב' וכשאומר אותו בכל יום נראה כמתכוין לחרף ולגדף כלפי מעלה ולומר שאינו יכול לבטלם מן העולם. וראה עוד בספר גבורות ה' (לחרי"ל מפראג פרק א) מה שהרחיב לבאר בזה. וראתה עוד מדרש תלפיות (ערך הלל הגדול) עוד טעמים.

עוד טעמים מביא בספרים כדלהלן: א) כי מתוך כך נראה שכל יום מתנהג העולם על דרך נס ולא בטבע (ספר גבורות ה' למהר"ל, הקדמה ב עיי"ש), וכע"ז באגרא דפרקא (אות ר) שביאר 'שמורה שבכל יום מתבטלים הטבעיים משרתם ומצטרכים לומר שירה בעבורם, וזה אינו נכון'. וכן כע"ז בשפת אמת (תוכחה תרס"ד) שמבאר 'כי הזמן והטבע מכחיש דבריו, ורק כשנפתח הארה מלמעלה ל"ז הזמן, יש הלל'. ב) שיהא ניכר שעשה משום תקנת חכמים לחיוב, וכמו טעם ברכה שאינה צריכה שאסור מדרבנן (שו"ת זרע אמת ס"ה). ג) כי עבירה גדולה היא להרבות בתוארי השם יתברך, ואין לנו רשות לפאר ולרומם אלא מצד הפועל אבל לא מצד מהותו, ועל כן ההלל שאומרים בימי הניסים אז אנו משבחים מצד פעולותיו, אבל ביתר ימים שאינם ימי נס, נמצא האומר הוא מצד מהותו וימי מלל גבורות ה' (ש"ל"ח מסכת פסחים מצד עשירה דרוש המייא את תמה, וראה עוד מסכת תמיד פרק ג' מצוה אות טז).

הארכנו בטעמי האיסור, כדי שנדע באיזה אופן יש צד להתיר, כאשר לא שייך בהם הטעם לאסור וכמו שיתבאר.

לקרוא פעמיים בראש חודש:

והנה במגן אברהם (סימן תכ"ח ס"ה) מסתפק אם אדם שכבר קרא את ההלל ויצא ידי חובתו האם אסור לו לקרות שנית בשביל חבירו להוציאו, ומצדד דיתכן שאפי' אינו קורא בברכה מ"מ איכא איסורא משום 'הקורא הלל בכל יום הרי זה מחרף ומגדף' ואסור לקרותו דרך שירה אלא בזמן שתקנו חכמים.

והנה יש צד לומר שניידן דידן דומה לניידן המגן אברהם, ויתכן אף לומר דעדיף וחמור מינה, כי להוציא חבירו מידי חובתו אינו קורא לשם חיובא דידי, משא"כ כשחוזר וקורא עם הציבור הרי הוא קורא לשם חובת היום ונמצא קורא פעם שנית לשם חיוב דידי' ואיכא איסורא. [אמנם יש שרוצים לומר להיפך, שרק בניידן המג"א יש צד לאסור משום שמוציא אחרים ידי חובתו וסוף סוף מתעסק עם חיוב ממש, משא"כ בניידו"ד אינו חוזר וקורא אלא לשם קריאה עם הציבור גרידא ולא לשם חיוב. אולם מהפוסקים דלהלן לא משמע כן, מהא שלא חילקו עפ"י סברה זו אלא הצרכו לחלוק על המג"א].

והנה הגם שיש אחרונים שנטקו להחמיר כמגן אברהם, ראה שו"ת האלה לך שלמה (או"ח סימן קצה, לא לומר ב"ח או יו"ט פעמיים בשביל תשלומין ליום שחיסר), עמק יהושע אחרון (סי' יא וסו"י יב, אמר הלל עם הציבור קודם התפלה כי חשש שאח"כ לא יהי' לו ציבור - לא יאמר אח"כ שוב הלל עם הציבור). מ"מ הרבה אחרונים חולקים על המגן אברהם, ונימוקם כי עפ"י טעמי הראשונים הנ"ל באיסור אמירת הלל בכל יום אין חשש ככהאי גוונא, כי מאחר שבאותו יום תיקנו או שנהגו לומר הלל, א"כ אינו בכלל הקורא הלל בכל יום, כי בכל יום אין הזמן לומר הלל כלל, אבל בראש חודש זמנו הוא ומה בכך גם אם יקראנו שנית, ראה שו"ת שואל ומשיב (מהדורה תליתא ח"א סוף סימן קכ), שו"ת זרע אמת (סי' סה, עמ"ק כי ב"ח בדילוג אין חשש), דעת תורה (ש"ע או"ח סי' תכב), ספר החיים (ל' שלמה קלוגר, או"ח שם), שו"ת שערי צדק (פאנט, או"ח סי' כג), ספר הזכרונות (ל' צדוק הכהן מלובלין, מצות קידוש החודש פרק ד"ה ולא יפסיק, לגבי ספק אם קרא הלל), שו"ת שבת הלוי (חלק ז סימן מט, לגבי ב"ח הנמצא בחי"ל ב"י"ט שני), שו"ת יביע אומר (חלק ה סימן לה, ומבאר שגם איסור ב"ל תוספי ליכא בכה"ג). וכן נראה דעת החתם סופר (שו"ת או"ח סי' סו ד"ה והגלע"ד) שרק ביום חול אסור

המשך בעמ' ו'

תפילה בחצר תחת כפת השמים

מתתיהו הוא איש יקר וירא ה' ושאלתו בפיו: כאשר לפעמים נבצר ממנו ללכת לבית הכנסת עם הציבור והוא נאלץ להתפלל יחידי בביתו, נוהג הוא להתפלל בחצר ביתו בין האילנות והצמחיה תחת כפת השמים, ולא בתוך ביתו. לדבריו התפילה בטבע מעוררת אצלו את כוונת הלב והוא מרגיש התעוררות גדולה יותר מאשר אם מתפלל בתוך ביתו. האם רשאי הוא או אף מצווה להתפלל בחצר.

תשובה:

הנה אמרו (ברכות ל"ד ע"ב): "אמר רב כהנא חציף עלי מאן דמצלי בבקתא". וכן הוא בשו"ע (סימן צ' סעיף ה') "לא יתפלל במקום פרוץ, כמו בשדה, מפני שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר". ומקור טעם זה בדברי רש"י, ע"ש.

וביאור הלכה זו נראה, לפי דברי הרמב"ם (הל' תפילה פ"ה ה"א) דעיקר כוונת התפילה להרגיש שהוא "עומד לפני המלך", ולעמוד לפני המלך בשברון לב כעבר העומד לפני המלך להתחנן לפניו על נפשו ועל עמו.

"ויצא יצחק לשוח בשדה" (בראשית כ"ד ס"ג).

והנה הקשו התוס' ממקרא מלא שדיבר הכתוב (בראשית כ"ד ס"ג) "ויצא יצחק לשוח בשדה", ודרשו חז"ל (שם כ"ו ע"ב) אין שיחה אלא לשון תפילה, ויצחק תיקן תפילת מנחה, הרי שהתפלל בשדה. ותירצו בשתי דרכים: א. התם מיירי דכיה המוריה. ב. אין הקפידא אלא שלא יתפלל במקום שרגילין בני אדם והולכי דרכים לעבור.

ובשני התירוצים של התוס' מצינו פירושים שונים באחרונים שיש בהם נפקא מינא להלכה.

בתירוצו של התוס' דהר המוריה שאני, נחלקו הב"ח והלבוש. הב"ח פירש דהר המוריה היה מוקף מחיצות, וכל שמוקף מחיצות מותר להתפלל שם אף שאין תקרה מעל ראשו. וכן כתב הט"ז (ס"ק"ב). ומתוך כך פסקו האחרונים שמותר להתפלל במקום מוקף מחיצות, וכ"ה במשנה ברורה (סי' י"ב). (אך לכאורה הוא חידוש גדול לומר שהר המוריה היה מוקף מחיצות, וכי מי בנה מחיצות אלה ולשם מה נבנו).

הלבוש (סעיף ה) כתב פירוש אחר. דכל הטעם שאין להתפלל בבקעה משום שאין לב נשבר ואין עליו אימת מלך, אבל הכא הרי הוא המקום שבו אברהם אבינו עקד את יצחק בנו, ויצחק יצא להתפלל במקום שבו נעקד, וכי לך אימת מלך ויראתו גדול מזה. (אלא שצ"ע למה כתב עליו הב"ח ולא נהירא).

ולפי זה מיושב מה שתמהו הרבים על מה שמכח להתפלל ברחבת כותל המערבי, והלא הוי מקום פתוח, דמלבד התירוצו דהוי מקום מוקף מכל עבר, נראה עוד לפי דברי הלבוש דכל המתפלל ליד שריד בית מקדשנו ותפארתנו שחרב, המקום הקדוש ביותר בכל העולם כולו, ודאי יתפלל בכונה יתירא ושברון לב, וכך נאה וכך יאות.

וגם בפירוש השני של התוס' מצינו שתי דרכים. הבית יוסף הבין דבריהם דסיבת האיסור הוא משום שעוברי דרכים ועוברי אורח יפריעו לכוונת התפילה, ולכן תמה עליהם דמה זה ענין לחציפות, ודחה את דברי התוס' מן ההלכה כיון שהם סותרים את לשון הגמ'.
ושלש עמודי עמודי ההלכה, הב"ש, ו"ט"ז ומגן אברהם, כל אחד לפי דרכו כתב לדחות קושיית הבית יוסף וליישב את דברי התוס'.

הב"ח כתב דהוי חציף כיון שאינו חושש להצניע לכת עם הקב"ה ולהיות נכנע לפניו, אלא מתפלל בפרהסיא במקום שרבים מבקרים, ואין זה משום חסרון בכונת התפילה.

הט"ז (ס"ק"ב) כתב דכל כונת התוס' דבמקום שבני אדם עוברים בו לא הוי מקום צניעות וממילא חצוף, דיש לו להתפלל במקום צנוע, ולדבריו אין הבדל יסודי בין שני התירוצים בתוס'.

והמגן אברהם (סי' ו) כתב דהמתפלל במקום שבני אדם עוברים מראה בעצמו כאילו בטוח הוא שבני אדם לא יפריעו לכוונת תפילתו, וזה חציפות.

הרי לן הבנת הבית יוסף דאין לו להתפלל במקום שבני אדם עוברים ושבים כיון שאינו יכול לכיון כראוי בתפילתו, אך גדולי הפוסקים פירשו דברי התוס' בד"א.

ולהלכה יש לסמוך על הפוסקים שהסיקו מהתירוצו הראשון של התוס' דמותר להתפלל בכל מקום מוקף מחיצות וכמבואר לעיל. ובשערי תשובה (ס"ק"א) הביא כן מספר בתי כהונה ומזבח אבנים, ובברכי יוסף כתב דכך מנהג ירושלים להתפלל בחצרות בתי כנסיות ובתי מדרשות. ושלשת אלו היו מגדולי ירושלים, אך מנהג זה היה נפוץ ומקובל גם בקהילות שבגולה, וכתב בן אש חי (פר' יתרו, שנה ראשונה) שבעירי בגדד, רוב הציבור מתפללים בקיץ בחצרות שאין בהם תקרה, ורבים מתפללים על גגות ביהכ"נ ברוב ימות השנה, ע"ש.

וגדולה מזו כתב המשנה ברורה (ס"ק י"א) מהפרי מגדים והחיי אדם דבשעת הדחק יכול להתפלל בין האילנות, דגם זה הוי מקום צנוע.

העולה לדינא:

מפסק השו"ע שכתב "לא יתפלל במקום פרוץ, כמו בשדה, מפני שכשהוא במקום צניעות חלה עליו אימת מלך ולבו נשבר" נראה היה לאסור התפילה במקום פתוח.

אולם כתבו האחרונים דהמכיר בעצמו, מטבעו והרגלו דכאשר הוא מתפלל בשדה ובבקעה לבו מתעורר בערגה ועולה על גדותיו בקרבת אלקים, ומכווין יותר בתפילתו, כך נאה וכך יאה לו לנהוג.

ברכת שהחיינו על פירות חדשים

נבוא לברר הדין כאשר בא לאכול שני פירות חדשים שצריך לברך עליהם שהחיינו, מתי מועיל ברכה אחת על שניהם, ומתי צריך פעמיים על כל פרי בפני עצמו.

תשובה:

בירך והיה דעתו להדיא גם על פירות שאינם לפניו,

בחמשה עשר בשבט, ראש השנה לאילנות, מנהג ישראל לברך שהחיינו על פרי חדש [למקור המנהג עיין בספר יגדיל תורה שבט-אדר עמוד פ"א]. כשישבים סעודה יחד מצוי הדבר שכמה אנשים מביאים פירות שונים ויל"ע האם לאחר שברך שהחיינו והיתה כוונתו על כל מה שיבא לפניו, האם נפטר כל המינים כמו בברכת הנהנין, או שעליו לברך על כל אחד שהחיינו בנפרד.

ויש להתבונן בהבדל בין משנעות הברכה בין ברכת הנהנין לברכת שהחיינו, דהרי שהחיינו מברכים על השמחה שמגיע [וכמש"כ במשנ"ב סימן רכה ס"ק י' דעיקרה נתקן על שמחת הלב שמחה על צמיחת פרי חדש], ואין שמחה כשהוא יודע שהוא יגיע, אלא כשרואה את הפרי, או כשאוכלו, ולכן על אף שברך וכוון בפירוש להוציאו, יתכן שלא יועיל משא"כ בבכת הנהנין.

והנה באשל אברהם מבוטשטש [סימן רכה] כתב שגם כשהיה דעתו להדיא לפטור הפרי השני, כל שאר אהו בשעה שברך שהחיינו על הראשון, לא נפטר הפרי השני, כיון שהובא לפניו לאחר כדי דבור ואין לו צד לפטור, ומסיים הא"א וצע"ג בכל זה. ונראה מדבריו שדעתו נוטה שצריך לברך.

בדיון דומה לזה, דן הגאון הדבר שמואל בספרו [סימן רס"ד] לגבי שהחיינו במי שלא ראה חבירו לאחר שלושים יום שצריך לברך שהחיינו, האם כשיש לו כמה חברים ואינם מגיעים כולם כאחת, אלא בזה אחר זה, האם עליו לברך על כל אחד בנפרד, או שדי בברכה אחת ככולם, ומסיק להלכה שעליו לברך על כל אחד בנפרד.

ובשו"ת יביע אומר [ח"ד סי' י"ט] פוסק שלמעשה אם אין הפרי לפניו, צריך לברך שוב שהחיינו, וכתב ד"אף שהא"א סיים בצע"ג, נראה שדרך ענוה כתב כן, והוא עיקר ההלכה, וא"כ יש על מי לסמוך ולומר שאפילו בדיעבד לא מהני, וצריך לברך שוב ברכת שהחיינו.

ולאחר שפסקו אחרונים שלא מועיל דעתו להדיא לענין שהחיינו, באותו מידה לא יועיל גם דעת בעל הבית, ולכן המתארח אצל חבירו, או שיושב בחבורת מרעים, והביאו פרי חדש וברך שהחיינו ואח"כ הביאו לפניו פרי חדש נוסף, מברך שוב שהחיינו.

בירך שהחיינו ויש כמה פירות לפניו ואינו רוצה לפטור שאר הפירות.

ולפי מה שבארנו שברכת שהחיינו הוא על עצם השמחה, כתב הכף החיים [סימן רכ"ה ס"ק י"ח] שאם מונחים לפניו כמה פירות חדשים ממינים שונים, אין לברך שהחיינו על כל מין ומין בפני עצמו, אלא יפטור את כל הפירות בברכה אחת, ואף אם אינו רוצה לאכול עכשיו מכל הפירות, מ"מ כיון שרואה אותם, [ומעיקר הדין אפשר לברך שהחיינו בראיה לבד, וכמו שנפסק בשו"ע סימן רכ"ה סעיף ג'] הם ג"כ נפטרים בברכה שברך על הפרי הראשון. ובאגרות משה [אורח חיים ח"א סימן פ"ז] פסק ג"כ שכיון שברך שהחיינו על פרי אחד שהיה לפניו, נפטרים אוטומטי כל שאר הפירות שמונחים לפניו, אף אם כוון בפירוש שלא לפטורם.

דין זה שכיח בליל ראשון של ראש השנה ומונח לפניו רימון כדי לומר עליו ה"יהי רצון שירבו זכויותינו כרימון", אך חלק מהיושבים אינם רוצים לאוכלו משום שאין להם שהחיינו ליום שני [כמו שמבואר בשולחן ערוך סימן ת"ר ס"ב שבקידוש בליל שני ילבש בגד חדש או מניח פרי חדש ואומר שהחיינו] ומכווין לא לפטור בברכת שהחיינו שעושה על הכוס לקדושת היום, שיתכן שאין זה מועיל, [ובכל אופן גם כשאין לו פרי לליל השני של ראש השנה יכול בדיעבד לברך שהחיינו, וכדמבואר שם בשולחן ערוך].

ועוד נפקא מינה בזה הוא בליל ראשון של ראש השנה ורוצה לאכול את הרימון שאינו יכול לברך עליו שוב שהחיינו לאחר הקידוש שאינו מברך, משום שכבר בירך שהחיינו על הזמן כשהרימון היתה לפניו.

אך בדין זה האחרון של ראש השנה, נחלקו האחרונים האם שהחיינו של פירות ושל קדושות היום דומים הם ואחד נפטר על ידי השני כמו בכל שהחיינו, או דברכות שונות הם, אף שנוסח הברכה שווה.

הכף החיים [שם] השווה כל סוגי שהחיינו יחד, פירות, ירקות, מלבוש, ומצוות, שכולם נפטרים בברכה אחת.

אך הכתב סופר [א"ח סימן כ'] נסתפק אם מהני לברך שהחיינו על מצוה ועל פרי חדש ולפטורם בברכה אחת, וכתב שבמקום שאי אפשר כגון בספק ודאי מהני ברכה אחת וכמו שמבואר בשו"ע סימן ת"ר לענין שהחיינו בקידוש בליל שני של ר"ה, אבל באפשר לו לברך על כל דבר בפני עצמו בלי שום נדנדוד חשש ברכה לבטלה, אפשר דלאו שפיר דמי לברך ברכה אחת על שניהם, משום דאין עושין מצוות חבילות חבילות, כיון דאין ההנאות שוות, שברכת שהחיינו על הפרי היא הנאה גופנית, ושהחיינו על המצוה לא הנאת הגוף היא.

וכן במנחת שלמה [סימן כ'] כתב שאין לכלול שהחיינו על מצוה או זמן עם שהחיינו על פרי.

העולה לדינא:

1. אין ברכת שהחיינו פוטר אלא פירות החומנחים לפניו ולא פירות שדעתו להביאם.
2. ברכת שהחיינו פוטר את כל הפירות שמונחים לפניו אף כשדעתו בפירוש שלא לפטורם.
3. כשמקדש ומברך שהחיינו בליל א' של ראש השנה, נכון שהרימון לא יהיה על השולחן עדיין, ואחר הקידוש יברך עליו שהחיינו בנפרד.

לומר הלל [אך בפרי חדש 'או"ח סי' תכ"ב ס"ב] בדעת הרמב"ם לא משמע כן]. ואכן שמעתי מכמה רבנים להקל בנידון דידן שאין חשש לחזור ולומר הלל עם הציבור ובלי ברכה. קריאת הלל בציבור:

איבאר בנידון דידן לכאורה אינו מתקן כלום בזה שחזר וקורא עם הציבור, כי עיקר הקפידה לקרוא את ההלל בציבור בראש חודש הוא מטעם שיש אומרים שאין לברך על ההלל בר"ח אלא בציבור (עי' רמ"א סי' תכ"ב ס"ב ובמשנ"ב שם), וא"כ מאחר שכבר קרא ביחיד עם ברכה מה יוסיף תת שחזור ויקרא בציבור.

אולם באמת גם בכל הימים שאומרים הלל יש מעלה ומצוה מן המובחר לקרותו עם הציבור כמ"ש שולחן ערוך הרב (סי' תפ"ח ס"ג) והטעם כדי שיענה עמהם הודו ואנא אחר השי"ע (שם).

אופני היתר:

אציין עוד כמה אופנים המבואר בפוסקים דליכא חשש משום 'האומר הלל בכל יום' [וחלק מהם ניתן לצרף להקל בנידון דידן]:

בכל יום דווקא. ראיתי באיהו ספר שיש לו צד לומר שאין האיסור אלא באומר בכל יום ויום בתמידות, ומדייק כן מדברי המג"א (סי' תקפ"ד סק"א עיי"ש), וכן מדייק בשו"ת משנה הלכות (ח"ה סימן עג ד"ה יש, ועיי"ש בד"ה והנראה, שחלקו בקביעות בציבור אסור אפי' ביום אחד). אכן בשאר פוס' לא משמע כן, ראה פרי חדש (סי' תכ"ב בדעת הרמב"ם). שו"ת חתם סופר (או"ח סי' סו בדעת המהרי"ק), שו"ת שיבת ציון (סוף סימן כב, אסור לקרוא הלל בפורים), וכן הוא להד"י במחזור ויטרי (סימן רל), וכן בשו"ת מנחת אלעזר (ח"א סוף סימן נט, לגבי אמירת הלל באפיית מצות ער"ש כשחל ערב פסח בשבת).

בלי ברכה. יש ראשונים (הובא ברבנו יונה לעיל) שדווקא בקורא עם ברכה יש איסור משום ברכה לבטלה, אבל רבנו יונה (שם) דוחהו, וכ"כ להחמיר בשו"ת מנחת יצחק (ח"ו סימן סו ד"ה והנה).

דרך תחינה. במגן אברהם (סי' תקפ"ד סק"א) מתיר לומר דרך תחינה ובקשה, כגון באמירת תהילים, ורק דרך שירה אסור, [ומבאר בשו"ת מנחת אלעזר (ח"ג ריש סימן לד) עפ"י טעם רבנו יונה הנ"ל], והובא גם בהרבה פוסקים.

בדילוג. נחלקו האחרונים האם יש איסור כאשר קורא את ההלל בדילוג כמו בר"ח, בשו"ת זרע אמת (סי' סה) ושו"ת רדב"ז (חלק ד סימן צד) מקילין, וכ"כ להתיר בחכמת שלמה (או"ח סוף סימן תכב), וכן נוקט שו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' סז, ח"ה סי' סד). ואילו מגן אברהם (סי' תקפ"ד הנ"ל) ומהרי"ק (ש' בהגהות ערך לחם סי' תכב) אוסרים, וכן נוקט שו"ת שיש יצחק (סימן ל) לאסור. ועי' עוד בשו"ת יביע אומר (ח"ה סימן לה) שמביא מכתב אחרונים לכאן ולכאן ולדינא מכריע להקל.

יום שאינו חול. בפוסקים הנ"ל החולקים על המג"א (בס" תכ"ב) מבואר דאין איסור לכפול את ההלל ביום שנתקדש, כגון ר"ח או מועד, ורק ביום חול אסור, וכה מבאר בשו"ת חתם סופר (ח"א סימן סו) וז"ל: 'הא הקורא הלל בכל יום היינו בימא דחולא שאיננו חג, דקרא כתיב 'השיר יהיה לכם כליל התקדש חג' (ערכו י:), אבל כאשר הנהיגו לקדש ר"ח במלאכה אין כאן איסור באמירת הלל.'

ביום שנעשה בו נס. בשו"ת תורה להלל לשמה (סימן קצד) נוקט שרק בסתם יום של חול אסור לומר אבל ביום שנעשה בו נס [אפי' לא נתקדש באיסור מלאכה] מותר [ומהאי טעמא מיקל לומר הלל בפורים למי שאינו יכול לקרוא את המגילה, ובאמת נחלקו בזה האחרונים - ראה המובא בשערי תשובה (סי' תרצ"ג ס"ב), שו"ת מנחת יצחק (ח"ו סי' סז, ח"ה סי' סד), שו"ת משנה הלכות (ח"ה סי' עג), שו"ת יביע אומר (ח"ט סי' סח)], וכ"כ שו"ת יביע אומר (ח"ה סימן מא).

במקום ספק. בפרי מגדים [או"ח אשל אברהם סי' תכ"ב ס"ק ט] כתב שאם קורא מחמת ספק [כגון שיש מחלוקת הפוס' האם יצא ידי חובתו בהלל] אין איסור לקרוא שנית, וכן כתבו כמה אחרונים (שו"ת משנה הלכות ח"ה סי' עג ועוד) שיכול להתנות במקום ספק פלוגתא [אם יום זה מחויב בהלל] שאם אין חיוב יאה דרך תחינה, אמנם יש שפקפקו בזה (עי' שו"ת מנחת יצחק הנ"ל).

ואם מסופק אם קרא את ההלל, מותר לחזור ולקרוא מספק (ספר הזכרונות לר' צדוק הכהן מלובלין, מצות קידוש החודש פרק ד ד"ה ולא יפסיק, וכ"כ בהערות יצחק ירנן על הלכות ר"י צ' גיאת הל' הלל סוף הערה ט), אך אינו מחויב (שו"ת שאגת אריה סימן ט).

העולה לדינא:

מי שקרא את ההלל ביחיד ורוצה לחזור ולקרוא בציבור, לדעת רוב הפוסקים מותר לו לחזור ולקרוא את ההלל עם הציבור ללא חשש איסור של 'הקורא הלל בכל יום', ובלבד שלא יברך שוב.

פני היצירה

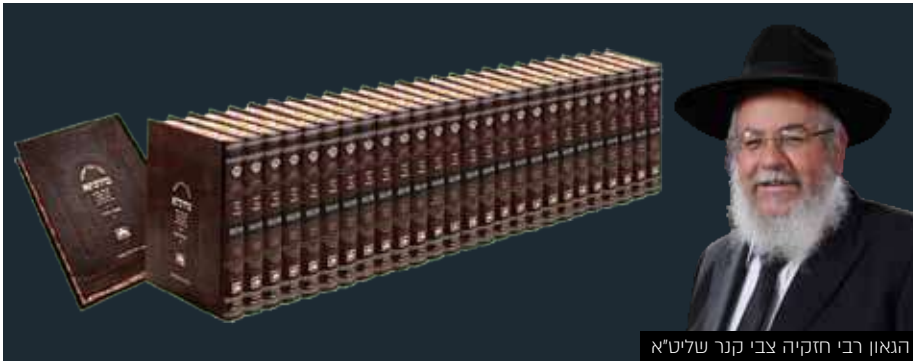
"מתיבתא תלמוד בבלי המבואר": המהפכה ששינתה את פני עולם התורה

יצירת הפאר

המונומנטלית מבית 'עוז והדר' כבר אינה זקוקה להיכרות; היא הפכה לחלק בלתי נפרד מנופו של כל בית מדרש. אך מאחורי הסט המפואר המעטר את ארון הספרים היהודי, מסתתרת בשורה עמוקה של חיות, "גישמאק" ועמל תורה, המנגישה את לב הסוגיה לכל לומד

המעמד. כיום, אין צורך להציג לציבור את 'מתיבתא'. המציאות בשטח מעידה בעד עצמה: אין בית מדרש, ישיבה או היכל תורה שבו הסט המלא אינו משמש כלי בסיסי ויומיומי. המהדורה הפכה ל"שפה המשותפת" של עולם הלימוד, כשהיא מחברת בין כל חלקי עם ישראל - מחסידים וליטאים ועד למורי הוראה ופוסקי הלכה - שכל אחד מהם מוצא בה חיבור אישי המאיר את לימודו.

הבשורה. עיקר החידוש המרעיש שהביאה עימה המהדורה טמון במדורי ה"אוצרות": 'ילקוט ביאורים' ו'אוצר העיונים'. לא מדובר באוסף טכני של ידיעות, אלא בזיקוק מדויק של לב הסוגיה. המטרה שעמדה לנגד עיני המערכת היא שהלומד לא רק יקרא את

הגאון רבי חזקיה צבי קנר שליט"א

העורכים "להמציא את השאלות" מחדש כדי להגיע לעומק הפשט, דבר המעניק לספר פן ייחודי ומקורי.

האתגר. המשימה הגדולה ביותר, שדרשה תעצמות נפש, הייתה הקצב. יצירת מופת שכזו, לו הייתה נערכת בקצב רגיל, הייתה צריכה לארוך בין עשרים לשלושים שנה. ההחלטה הבלתי מתפשרת לעמוד בקצב של "הדף היומי" דרשה גיוס כוחות אדיר ומשמעת עריכה עילאית, מבלי לוותר על רמת הגימור הגבוהה ביותר בכל כרך וכרך, תוך עמידה בלוחות זמנים דוחקים ביותר.

העורך. כאחד מראשי המבקרים במערכת "מתיבתא", משתף הגאון רבי חזקיה צבי קנר שליט"א בנימה אישית ומרגשת: "האמת היא שבתחילת הדרך לא האמנתי שנגיע לרמה כה גבוהה ושהיצירה תהיה כה נצרכת לציבור". הוא מודה בכנות על הזכות לקחת חלק במפעל אדיר זה ומציין את גאוותו בעורכים: "זכיתי להכיר מקרוב את עומקם של תלמידי חכמים מופלגים המאכלסים את עולם הישיבות שלנו. לראות את היצירות שיצאו תחת ידם זוהי תעודת כבוד לעולם התורה כולו".

הבית. מאחורי היצירה המונומנטלית עומדת ממלכת התורה 'עוז והדר', בנשיאות הגאון רבי יהושע לייפער שליט"א ובראשות ריש מתיבתא הגאון רבי מנחם מנדל פומרנץ שליט"א. המכון, שהציב סטנדרט חדש של הנגשה עיונית המוגשת בקנקן חדש כליל תפארת ביופיו, הוכיח פעם נוספת כי כשמצרפים יחד עמל בלתי מתפשר, חזון רוחני רחב וכבוד התורה, התוצאה היא יצירה שמשנה סדרי עולם בבית המדרש ומרוממת את לימוד הגמרא לדרגות חדשות של עונג ודבקות.

ה"רייד" הישיבתי, אלא יוצף באהבת תורה וחשק לעמול עוד, מתוך חוויה של "ריתחא דאורייתא" המפיחה חיים בכל שורה בגמרא.

השיטה. גם ב'ביאורי הפשט' הוטמעה ייחודיות נדירה. כבר בתוך הערות השוליים של הביאור מונחות עיקר שיטות הראשונים והאחרונים והקושיות ה"זועקות" ביותר. הדיוק הוא כה רב, עד שרק מלימוד ביאורי הפשט לבדם מקבל הלומד היקף נכבד ומקיף של הסוגיה כולה. כמעט אין ר"מ בקיאות כיום שאינו נעזר בביאורים אלו כבסיס להכנת שיעוריו, לצד השימוש התמידי ב'ילקוט ביאורים' המרחיב את אופקי הלימוד.

האוצר. גולת הכותרת האמיתית של 'מתיבתא' היא מדור 'אוצר העיונים', המהווה מוקד משיכה אדיר לעמלי התורה. המדור מציג היקף נושאי שלם מכל קצוות הש"ס, הראשונים והאחרונים, כשהוא מוגש עם ה"גישמאק" הישיבתי המוכר הכולל את כל ה"רייד", האחרונים והשו"תים. העומק הוא כה רב, עד שראשי ישיבות רבים פונים למערכת בבקשה לקבל את המערכות הללו במיוחד עבור הסוגיות הנלמדות בישיבתם, כדי להעניק לתלמידים עונג רוחני עילאי בסיכום הסוגיה.

הדיוק. מלאכת המחשבת ניכרת בביאורי רש"י המדקדקים בכל מילה, וביכולת המערכת לעמוד על דקדוקים שלא נמצא להם מענה בספרים קודמים. במקומות שבהם היה הכרח להניח את הסוגיה בנחת ובבהירות, נדרשו העורכים לנסח שאלות עצמאיות ולבנות אפשרויות הסבר מקוריות שמתיישבות על הלב. ההוראה הייתה אמנם שלא לחדש מעצמנו, אך פעמים רבות המציאות בשטח הכריחה את

א חסידים ששע פסח

עם הגדה של פסח "אוצרות החסידות"

היום של יהודה

להשיג בחנויות הספרים

מרכז הזמנות: 1800-22-55-66